አልቦ ዘመድ

ታሪካዊ ፈጠራ

ከ

ብርሃኑ ድንቄ

Those who doubt Ethiopia's contribution to Literature would better read Albo Zemed. ***It is a masterpiece!***

In my University classes I have been told to remember and repeat what the professor has said, but your book taught me how to think for myself.

Your book exposed my utter ignorance of what makes one to be an Ethiopian.

Teferra Mekonnen

ለዶ.ጆርጅ፡ ግርማ፡

ሚያዝያ፡ ፳፮፡ ፲፱፮፡ ዓ.ም.

አልቦ ዘመድ

ብርሃኑ ድንቁ

1987 ዓ.ም.

©የደራሲው መብት የተጠበቀ ነው።
1987 ዓ.ም.

©ALL RIGHTS RESERVED

ደብዳቤ

Dear Ato Meshesha:

This letter is to say "Thank you!" for your encouraging comment, written in English, about my small book entitled ALBO ZEMED. I have taken notice of the point you have raised and the suggestions you have made in connecting with the circulation of the book.

It is true that ALBO ZEMED is so short that I understand why it did not take you even five hours to read it. However, my plan for the shortening of the book is not without a justifiable purpose. First of all let me say that ALBO ZEMED is not a comprehensive study in Ethiopian literature. It has been designed only to revive in the minds and hearts of Ethiopians the keenest interest in the ancient literature of their country to which most of them unashamedly confess ignorance. Some of them have even gone so far as to express the sense of pride for their ignorance. I remember an Ethiopian telling me how proud he feels for forgetting his Amharic. Stunned by his bold assertion I asked him "why?" His answer was even bolder. He said that he had replaced it with a worthy language. -- English. The irony is that he is sadly poor in both oral and written English even though he has been living in the United States for more than 25 years attending college. A sign of "starved pride!"

In order to achieve my objective indicated above, I have recognized the necessity of avoiding the spun out or prolonged details which might be taxing on the patience of the readers. I believe the warning made in this regard by the German philosopher, literary critic and poet -- who is regarded as the father of modern German literature by freeing German writing from neoclassical French influence -- would be worthy of consideration. Gotthold E. Lessing said: "A big book is a big evil."

I have also another reason for the shortening of the book. It is economical in nature. Since 1965 I wrote and published some papers (all in all about 4,000 pages) dealing with various subject matters: Essays, letters, poems, political

pamphlets, and books. During these periods, no one had ever thought of extending a helping hand for such wearisome tasks of copying or typing, let alone sharing the financial burden for printing and distributing. Besides, one should realize how dull and boring it would be to write books for an unresponsive and unappreciative audience.

At this point I ought to mention Emperor Haile Sellasie -- the man whom I publicly opposed and criticized before anyone dared to challenge him. This, of course, does not mean that I stubbornly deny his place in history as a notable patron of Ethiopian literature. As far as I remember, he never missed reading a book authored by an Ethiopian; he never failed expressing his compliments or providing assistance whenever there is a genuine need. Nowadays, however, I have no idea whom an Ethiopian author should turn to for help and encouragement. That is why I repeatedly warned the Ethiopians that they are going to lose their nationally identity -- which could be preserved only through cultural medium -- while they are fiercely fighting clannish wars sponsored and abetted by foreign nations, foreign private organizations, and missionaries. It is a shame that a people of an ancient country would not benefit from its rich cultural heritage to steer clear of the treacherous trap in which it has been caught.

You asked me who do I consider "the most outstanding scholar" in Ethiopian literature. This, I confess, is a very difficult question that I will never attempt to answer at least for the time being. Our problem does not consist of how to select scholars but of how to promote scholarship and readership during this critical period of our history when our whole culture is on the verge of fading away. What comforts me, however, is the fact that there are few Ethiopians who recognize the handwriting on the wall and who are working diligently to make the people aware of the situation.

At the closing of your comment you expressed your best wishes for a better time to come in which I would be able to see the torch of freedom and to enjoy the fruit of my labor. I appreciate your thoughtfulness. But to tell you frankly I had never in my life enjoyed more freedom than I do now. Freedom for me is not an abstract idea, nor an escape from the hard reality

of life by seeking an artificial shelter or a hiding place. I have been exposed to a variety of hardship. I have seen injustice, I have witnessed oppression, I have met and dealt with dishonest, rude,. arrogant, and insensitive persons who caused me pains, strain and stress. To me this is freedom freedom to observe and to look into the human folly, naked and uncensored, from which one can learn and secure a real insight about the world in we live. Most people, of course, prefer to hide themselves behind illusion which they call freedom rather than face the reality and learn the hard way.

Mark Twain is not particularly my favorite writer when it comes to philosophical, creative or inspirational thoughts. But there is no doubt that from time to time he had forcefully expressed himself on great issues affecting humanity.

From his biography I have learned that before he started his career as a writer in which he achieved fame and voluminous wealth, he had experienced a great deal of difficulties by involving himself in politics which, beyond doubt, coated him dearly! These bitter experiences would pop out in one form or another through his writings. In his A CONNECTICUT YANKEE AT KING ARTHUR COURT, I remember the following passage:

> There are times when one would like to hand
> the whole human race and finish the farce.

I do not know where it leads us such a philosophy of despair in this irreversibly hopeless world.

Well, Ato Meshesha, what do you say?

Sincerely yours

Berhanou Dinke

One might say: "I care very little what from of government the Ethiopians should choose, or who should rule Ethiopia." But the most important question now is what kind of people the Ethiopians have become. It is abhorrent to witness a heartless subhuman culture emerging even among the so-called educated groups – the ME culture. In order to stave off the sense of crime for our total passivity in the face of such a great anomaly, at least we should ask ourselves: "What shall we do?" it you want to read እሌቦ ዘመድ and make a comment, write me:

Berhanou Dinke
46 E. Longfellow
Pontiac, MI 48055

መቅድም

ምንም እንኳ የፈጠራ መልክ ለመስጠት አንዳንድ ነቢሮችን ያልተከተሉ «ድራማቲክ» ቃላት ቢኖሩበት፣ *አልበ ዘመድ* ተብሎ የተሰየመው የዚህ መጽሐፍ አብዛኛው ክፍል ውነተኛ ታሪክ ነው። ግን በታሪኩ ውስጥ የተጠቀሱት ሰዎች፡- ግልጽ በሆነ ምክንያት፡- ስማቸው ተለውጧል።

መጽሐፉ ከመታተሙ በፊት ረቂቁን ካነበቡት ወዳጆች አንዱ፣ የኤግዚስቴንሻሊዝም ፍልስፍና ያለበት ይመስላል ሲል የሰጠው ተሐዝቦት (observation) ደራሲውን አስደንቆታል። መቸም ኤግዚስቴሻሊዝም ምን ዓይነት አስተሳሰብ እንደሆነ በቀላሉ አብራርቶ ለመግለጥ አስቸጋሪ መሆኑን የማያውቅ ሰው አይኖርም። ከሁሉ አስቀድሞ አምላካውያን (godly) እና አምላክ አልባ (ungodly) በሚባሉ ሁለት ታላላቅ አመዳደብ ተከፍሎ ሲታይ የተመራማሪዎችን መስተሐልይ (mind) በመወላወል ላይ እንደሚጥለው አያጠራጥርም። ግን በመታደል ኤግዚስቴንሻሊስቶችን የሚያስተባብር አንድ ዋና ነጥብ አለ። ይኸውም «መኖሬ የሚታወቀው አሻፈረኝ እምቢ ለማለት ስችል ነው» የሚለው አስተሳሰብ መሆን አለበት።

ኤግዚስቴንሻሊዝም የሚባለውን ፍልስፍና ይከተላል የሚባል ሰው እስካሁን በኢትዮጵያ ውስጥ ባይታወቅም፣ አልፎ አልፎ የአንዳንድ ሰዎችን ስም መጠቆም ይቻላል፡- ለምሳሌ ፊታውራሪ ኃይሉ ዘለቃ። እኒህ ሰው ሞጃ እየተባለ ከሚጠራው ቤተ ትውልድ ክፍል ናቸው። ምንም እንኳ ስለኤግዚስቴንሻሊዝም ወይም ሌላ የምዕራባውያን ፍልስፍና ያነበቡት መጽሐፍ ባይኖር በተፈጥሮ ብሩህ የሆነ መስተሐልይ (mind) ነበራቸው። ስለዚህም ከአነጋገራቸው የሚሰሙት ቃላት ከኤግዚስቴንሻሊዝም ፍልስፍና ይቀራረባሉ። ከዚህም በቀር አኗኗራቸውን ለመመልከት አጋጣሚ ያገኘ ሰው በፍጹም "individualist" መሆናቸውን ለመረዳት አያስቸግረውም። ሁልጊዜ አሻፈረኝ እምቢ ባይ ነበሩ።

ኤግዚስቴንሻሊስቶች አስተሳሰባቸውን ለማስረጨት አብዛኛውን ጊዜ የሚጠቀሙባቸው፣ ቅኔዎች፣ ፈጠራዎች፣ ተውኔቶችና ሥዕሎች እንደሆኑ

ተመልክተናል። ከነዚሁም በድራማ መልክ ከተሰናዱት የሥነ ጥበብ ሥራዎች Cool Hand Luke የተባለው በፊልም የታየው ተንቀሳቃሽ ሥዕል አሻፈረኝ እምቢ ለተባለው አስተሳሰብ ከፍተኛ የሆነ የአቀባበል ማኅተም አድርጎበታል።

በአልቦ ዘመድ ውስጥ የቀረበው የአቶ ፀሐዬ መንክር ታሪክ *አሻፈረኝ እምቢ* የሚለውን የሰውን ልብ ቆራጠኝነትና የመንፈሱን ኃይል ጥንካሬ ለመግለጥ እንደሞከረ አያጠራጥርም። ግን በዚህ መጽሐፍ የኤግዚስቴንሻሊዝምን ፈትለ ነገር (theme) አስፋፍቶ ለኢትዮጵያዊ አንባቢ ለማቅረብ ደራሲው ምኞት ወይም አላማ እንደሌለው ማረጋገጥ ይፈቅዳል።

ይህ መጽሐፍ የሚያስተምረው ነገር ቢኖር የሚከተለውን መሆን አለበት:-

ብቻህን ለመቆም ተዘጋጅ፤
ልጅ፣ ወንድም፣ እህት፣ ዘመድ የሚባሉት ነገሮች
የምቾት ጊዜ ጌጦችና አጫፋሪዎች ናቸው።

በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ምናልባት ራሳቸውን ለማግኘት የቻሉ ቢኖሩ፣ እንደመስታወት እንዲጠቀሙበትና ሰዉነታቸውን ያቋሸሸውን ውስጣዊ ትቢያ አራግፈው በመናጻት ሕይወታቸውን እንዲያስተካክሉና ሰብአዊ ክብራቸውን እንዲጠብቁ ይረዳቸው ዘንድ ደራሲው ተስፋ ያደርጋል። ሕይወት ማለት መብላትና መጠጣት፣ አዳዲስ ልብስ እያፈራረቁ መልበስ፣ ከባንክ ገንዘብ ማጠራቀም፣ አዲስ «ሞዴል» መኪና መንዳት፣ ... ብቻ አይደለም። ይህ ሁሉ በቀላል መንገድ ሊገኝ እንደሚቻል አይተናል። ሰብአዊ ክብር ግን በገንዘብ አይገዛም። *ሐረሶት* (culture) የሌለው ሰብአዊ ክብር ምን እንደሆን ማወቅ አይችልም። ዛሬ የኢትዮጵያን ሕዝብ ያጋጠመው ዋና ፕሮብሌም ይህ ነው።

ምዕራፍ ፩

መወድስ

አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶ፣
ወይከውን ባዕደ ጊዜ ተዋርዶ ዘመድ፣
እመሰ ይትሌዓል በንብረተ ሥጋ ማዕድ፣
ጥቀ ዘመዱ ወጥቀ ነገድ፣
ባዕድ ይዘመድ
እምኃበ አልቦ ነገድ ወእምኀበ አልቦ ትውልድ።
ለበዚ ተሰአልዎ ለሐዋርያ አይሁድ፣
ኀደገ ፈጣሪሁ ወቆመ ምስለ ባዕድ።
ዘመድሰ ዮሐንስ ወልደ ነጐድጓድ፣
ኢተፈልጠ ምስለ እሙ እስከነ መቃብረ ይወርድ።

ይህ ከዚህ በላይ የሚነበበው መወድስ ቅኔ ከተደረሰ ወደ ፫፻ ዓመታት ያህል ይጠጋል። ግን የያዘውን ትምህርተ ጥበብ (Wisdom) ዘመናት ሊያስረጁትና ዋጋውን ሊቀንሱበት አይችሉም። የሰውን ልጅ ተፈጥሮና የአኗኗሩን ጠባይ የሚመራመሩ ሰዎች ሁሉ ሁል ጊዜ እርግብና ለምለም ሆኖ ነው የሚያገኙት። ቅኔውን የተቀኙት የጐንደሩ ንጉሥ የአፄ ዳዊት ፍትሐ ነገሥት አውጪ መምህር ኤርምያስ ናቸው ይባላል። በንጉሡ የዙፋን ችሎት ትልቁን የሕግ መጽሐፍ በአትሮንስ ዘርግተውና ገለጦ አድርገው በግዕዝኛ ካነበቡት በኋላ፣ «አንተ እድሜህን ሙሉ ትታሰራለህ!» ወይም «አንተ ሞት ይገባሃል!» እያሉ በየአንዳንዱ ዜጋ ላይ የመጨረሻውን የቅጣት ፍርድ የሚወስኑ ከፍተኛ ባለሥልጣን ስለነበሩ እርሳቸውን የማይፈራና የማያከብር ሰው አልነበረም።

መቾም በዓለማዊ ሥልጣናቸው ተደስተው አንዳች መጥፎ እድል ሳይደርስባቸው እንደተንቀባረሩ እድሜያቸውን የሚጨርሱ ሰዎች በታሪክ

ውስጥ በጣም ጥቂቶች ናቸው:: መምህር ኤርምያስ ባለመታደል ከጥቂቶቹ አንደኛው ሊሆኑ አልቻሉም:: ስለዚህም በድንገት ሳይታ ከንጉሡ ተቀያየሙና ከባለሟልነት የክብር ስፍራቸው ተዋርደው ከእስሬ ቤት ገቡ:: ምክንያቱም እንደሚከተለው ነበረ::

በዚያን ጊዜ የአቡነ ኢዎስጣቴዎስና የአቡነ ተክለ ሃይማኖት ገዳማት መምህሮች በሃይማኖት «ዶክትሪን» ምክንያት ተጣልተው ይጨቃጨቁ ነበር:: ስለምሥጢረ ሥጋዌና ስለቅብአተ መንፈስ ቅዱስ ያላቸውን ያስተሳሰብ ልዩነት እርስበርሳቸው በጽሞና ተግባብተው ለማስታረቅ ስላልቻሉ፣ ክርክራቸው ከንጉሡ ችሎት እንዲቀርብ ግዴታ ሆነ::

መቸም ነገሥታት በሃይማኖት ጉዳይ ፈራጆች ሆነው የሚቀመጡት በፖለቲካ በኩል የሚያስከትለውን መጥፎ ነገር ለመጠባበቅና የግዛታቸውን ሰላም የሚያፈርስ አዲስ አስተያየት እንዳይፈጠር ለመከላከል እንጂ የ«ቴዎሎጂ» ትምህርት ኖሯቸው አይደለም:: በዚያን ጊዜ አፄ ዳዊት የአቡነ ኤዎስጣቴዎስ ገዳም መምህራን የቆሙበትን «ዶክትሪን» መደገፍ ጠ ቃሚ መስሎ ታይቷቸው ነበር:: ግን የፍትሐ ነገሥቱ ሊቀ መምህር ኤርምያስ ከእምነታቸው ጋር የማይስማማ ሆኖ ስላገኙት ከንጉሡ አሳብ መለየት ግዴታ ሆነባቸው:: ከዚህም የተነሣ ንጉሡ ተቈጥተው ከእስር ቤት እንዲገቡ አዘዙ::

መምህር ኤርምያስ የአፄ ዳዊት ባለሟል በነበሩበት ጊዜ አያሌ ዘመዶችና ወዳጆች ያጅቧቸውና ይከባከቧቸው ነበር:: እስር ቤት በገቡ ጊዜ ግን፣ እንደኢትዮጵያውያን ልማድ፣ «እግዚአብሔር ያስፈታዎ!» ብለው ሊጠይቋቸው ይቅርና፣ እንዲያውም ያልሠሩትን ወንጀል ጨማምረው እየፈጠሩና እያሳበቁ የንጉሡን ቁጣ በማባባስ እንዲጨክኑባቸው አደረጉ:: ይህም ሁኔታ ከእስራታቸው የበለጠ ስሜታቸውን በጣም ጐድቶት ነበር::

ከጥቂት ጊዜ በኋላ ንጉሡ አፄ ዳዊት በድንገት ሞቱ:: አሟሟታቸውም መርዝ በልተው ነው ይባላል:: ለዚህም የደብረ ሊባኖስ ገዳም ደብተሮች እጅ ሳይኖርበት አይቀርም እየተባለ ይታማ ነበር:: ከአፄ ዳዊት ቀጥሎ አፄ በካፋ ሲነግሡ የዘውዳቸውን ክብረ በዓል ምክንያት በማድረግ እስረኞች እንዲፈቱ የምሕረት አዋጅ አደረጉ:: በዚህ አጋጣሚ መምህር ኤርምያስ ከእስር ቤታቸው ሊወጡ ቻሉ:: ያልተጠበቀ ድንገተኛ እድል ነበር::

ዕለቱ እሁድ፣ ቀኑ መስከረም ፬፣ በዓሉ ቅዱስ ዮሐንስ ወልደ ነጐድጓድ ነው። ካህናቱ በበዓታ ማርያም ቤተ ክርስቲያን መወድስ ቆመው የተለመደውን ሥርዓተ መዝሙር ሲያደርሱ፣ መምህር ኤርምያስ በመካከላቸው ለመገኘት ችለው ነበር። መዝሙሩ ተቃኝቶ፣ ተዘምሞ፣ ተመርግዶ፣ ተጸፍቶ ካለቀ በኋላ የመወድስ ቅኔ እንዲቀኙ ጋበዟቸውና ጉሮሮ ድምፃም መዘምር «ፍታሕ ሊተ እግዚኦ ወተበቀል በቀልየ» ብሉ ቀረበ።

«አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶ» ብለው መምህር ኤርምያስ የቅኔያቸውን መጀመሪያ ሐረግ ገና ሳይጨርሱ «መልካም! መልካም! መልካም!» የሚል የካህናቱ ድምፅ ቅኔ ማኅሌቱን ሞልቶ ያስተጋባ ነበር። ያለጥርጥር ቅኔው ስለሰዎች ተፈጥሮና ጠባይ የሚያስተምር ጠለቅ ያለ ፍልስፍና የያዘ ከመሆኑ በላይ፣ ደራሲው በራሳቸው ሕይወት የደረሰውን ታሪክ ምሳሌ አድርገው ስለተጠቀሙበት ለሰሚዎቹ በጣም አስደናቂ ሆኖ ነበር።

አልቦ ዘመድ በበዓታ ማርያም ቤተ ክርስቲያን ቅኔ ማኅሌት ላንድ ቀን ብቻ ተደንቆ አላቋረጠም። ምንም እንኳ የቤተ ማኅተም (Press) አገልግሎት በዚያን ጊዜ ባይኖር ከጐንደር እስከጐጃም፣ ከሸዋ እስከ ትግሬ በቃል እየተዛመተ በመላው የኢትዮጵያ ቅኔ መምህራን ዘንድ የታወቀ ሆነ።

አለቃ መንክር አቦ ሰጡኝ አዲስ አበባ ሩፋኤል ቤተ ክርስቲያን ቅኔ በሚያስተምሩበት ጊዜ ጀማሪ የሆነ ተማሪ *አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶ* የሚለውን ቅኔ ከዜማው ጋር በቃሉ እንዲያጠና ያስገድዱ ነበር። ልጃቸው ፀሐዩ መንክር ያን ጊዜ ፲፭ ዓመት ይሆነዋል። ዝማሬ መዋሥዕቱን ጨርሶ አባቱ ቅኔ ሲዘርፉ ከተማሪዎች ጋር ተቀምጦ ያዳምጣል። አንድ ቀን አባቱ አለቃ መንክር «እስቲ አልቦ መንክርን በቃልህ ውጣልኝ?» ብለው ጠየቁት። ፀሐዩ አልቻለም ነበር። ስለዚህ አባቱ ተቈጥተው በአርጩሜ እንደገረፉት ያስታውሳል። በጣም አሳፍሮት ነበር።

«አንተ ከቀሩት ጓደኞችህ ስሁል የሆነ መስተሐልይ (mind) አለህ። እንዴት እኮ ነው *አልቦ ዘመድን* በቃልህ ለማጥናት አስቸገረህ አባትህ ባርጩሜ የቀጡህ?» ሲል የዱሮ ጓደኛው ዐቢይ ወልደ ማርያም ፀሐዩን ጠየቀው። (ዐቢይና ፀሐዩ በስደት አሜሪካ በሚኖሩበት ጊዜ አልፎ አልፎ እየተገናኙና የልጅነት ታሪካቸውን እያስታወሱ ይጫወቱ ነበር።)

– «ትርጓሜው የማይገባኝን ትምህርት በቃሌ ማጥናት ያስቸግረኝ

ነበር:: እንደምታውቀው የዛሬው ትምህርት አሰጣጥ የሚያበረታታው ተዘክሮን (memory) ነው:: ፈተናን ለማለፍ የሚያስችለው የተዘክሮ ጮሌነት መሆን አለበት:: እኔ በtrick of memory አላምንም:: የዚህ ዓይነት ትምህርት ሰውን እንደመኪና «ሜካኒካል» ያደርገዋል ብዬ እፈራለሁ:: ሰው ተዘክሮ ብቻ አይደለም:: በዚህስ ከሆነ ሰውን ዝሆን ይበልጠዋል ማለት ነው:: ሰው በትምህርቱ የሚያደርገው ጥረት ሁሉ ከመኪና ለመፎካከር ከሆነ፣ የፈጣሪነት ችሎታውን አጥቶ የመኪና ፍጡር ይሆናል ተብሎ ያሠጋል::»

- «አንተ ምን ዓይነት የትምህርት አሰጣጥ ነው የምትመርጠው?»

- «ስለትምህርት አሰጣጥ ከጥንታውያኑ ከግሪኮችና ከሮማውያን ዘመነ ፍልስፍና ጀምሮ እስከአሁኑ ጊዜ ድረስ የተነሡት ምሁራኖች ያላቸውን አስተያየት ስንመረምር አያሌ ነገር መረዳት እንችላለን:: አብዛኞቹ፣ ሰው እንደየችሎታው ጠቅላላውን የተፈጥሮ ሕግ በመከተል ነፃነት ያለው የትምህርት አስተዳደግ እንዲያገኝ ነው የሚያበረታቱት:: ከተፈጥሮ ውጭ የሰውን መስተሐልይ (mind) "conditioned" በማድረግ የሚሰጥ ትምህርት ሁሉ በጣም አደገኛ ነው:: ዛሬ ሰዎች እርስ በርሳቸው ለመግባባት የማይችሉት በትምህርት ጉድለት አይደለም:: (ብዙዎቹ - አንዱ ጸሐፊ በቀልድ እንዳመለከተው:- "They are the product of Ph.D. factory" ግን መስተሐልያቸው "conditioned" ስለሆነ እርስበርሳቸው መግባባት አይችሉም:: በነፃ አያስቡም::»

- «ታዲያ ለዚህ መድኃኒቱ ምን ይመስልሃል?»

- «በኔ አስተያየት የሰውን ልጅ የተፈጥሮ ችሎታ ኮትኩቶ በነፃነት ለማሳደግ Plato, John Amos Comenius, Jean Jacques Rousseau (ጥቂቶቹን ለመጥቀስ) ያቀረቡት የማስተማር ዘዴ መነሻ መሆን አለበት::»

- «*በአልቦ ዘመድ* ላይ የጀመርነውን ንግግር ሳንጨርስ ወደሌላ ሰፊ ወደሆነ ርእሰ ነገር ገባን:: አሁን ወደዚያ እንመለስና፣ *አልቦ ዘመድን* በቃልህ ለማጥናት ምን ዓይነት ዘዴ አገኘህ?»

- «መጀመሪያ ትርጓሜውንና ምሥጢሩን ለመማር ሞከርሁ:: መቸም የአገራችንን ቅኔ አጣጥሞ ለመረዳት ብዙ ጊዜ ነው የፈጀብኝ::

እንየምታውቀው ሁሉ፣ የኔ «ጄኔሬሽን» ባህሉን፣ ወጉን፣ ሥርዓቱን፣ ሥነ ጽሑፉንና ታሪኩን ጭምር ነቅፎ በባዶ ቤት የሸፈተ ስለነበረ፣ እኔም ባለማወቅ ከርሱ ጋር ተደምሬ አጨብጭብ ነበር። ምንም እንኳ ለስሙ ቅኔ ተምሬ ብቀኝ፣ የሥራ ፈቶች እንቆቅልሽ ጨዋታ እንጂ ቁም ነገር የያዘ ሞያ ነው ብዬ ለመቀበል ተቸግሬ ነበር።»

- «አሁንሳ ምን ይመስልሃል?»

- «አሁንማ በፍጹም ተለውጫለሁ።»

- «ይህን ለውጥ ባንተ ላይ የመጣው ምን ይመስልሃል?»

- «የኢትዮጵያን ቅኔና ሥነ ጽሑፍ አጣጥሜ ለመረዳትና ለማድነቅ የቻልኩት፣ ለምዕራባውያን ሥልጣኔ ምንጭ ከሆኑት ከጥንታውያኑ ግሪኮችና ሮማውያን ቅኔና ፍልስፍና ጋራ አነፃጽሬ ለመመልከት ከቻልኩ በኋላ ነው። በመጀመሪያ Iliad እና Odyssey የተባሉትን ከHomer የተጻፉትን፣ ቀጥሎም Works and Days የተባለውን ከHesiod የተጻፈውን ለማንበብ ሞከርሁ። ውነቱን ለመናገር Hesiod እንደ Homer አልጣመኝም ነበር። ግን የጥንታውያኑ ግሪኮች የእርሻና የግብርና ሕይወት ምን ዓይነት እንደነበረ ለማወቅ ያገለግላል። ከዚያም ቀጥሎ በጣም የማደንቀው ሮማዊው Titus Lucretius Carus ነው። De Rerum Natura በሚል ስያሜ የጻፈው ቅኔ በ፯ሺ ፬፻፲፭ መስመሮች ይዘረጋል። በዚህ መጽሐፍ እንደሚታየው ደራሲው የዚያ የታላቁ ግሪክ ፈላስፋ የEpicurus ተከታይ ነው ማለት ይቻላል። የEpicureanን ፍልስፍና መሠረት በማድረግ ይህ ሮማዊ ባለቅኔ ስለውስጣዊ ሰላምና ስለውነተኛ መንፈሳዊ ደስታ የሰጠው አገላለጥ በጣም ጠለቅ ያለ ነው» ሲል ፀሐዩ በከፍተኛ አድናቆት ተናገረ።

- «ታዲያ ከነዚህ ታላላቅ የሮም ባለቅኔዎች ሥራ ጋራ አልበ ዘመድን ስታነፃጽረው ምን ዓይነት ትምህርት ታገኝበታለህ?» ሲል ዐቢይ ጠየቀ።

- «አዎ፣ አልበ ዘመድ አጭር ቅኔ ነው። ግን በሥነ ጽሑፍ ረገድ ልዩ የሆነ ለዛ (humor) ከማሳየቱ በላይ፣ የሳይኮሎጂና ፍልስፍና ትምህርት እንደያዘ አያጠራጥርም። አንተ ቅኔ ስላልተማርክ ለዛውንና ምሥጢሩን ጠልቀህ ለመረዳት ያስቸግርህ ይሆናል። ግን ቅኔ ማለት ምርጥ ቃላትን አገጣጥሞና ለጆሮ በሚጣፍጥ አኳኋን ደርድሮ የሚቀርብ ነገር አይደለም። ቅኔ የተራቀቀና ጠሊቅ የሆነ የፍልስፍና አስተሳሰብ መግለጫ ነው። ለዚህም

ማስረጃ Samuel Taylor Coleridge የተባለው በጣም የታወቀው የእንግሊዝ ባለቅኔ የተናገረውን ልጥቀስልህ፦

No man was ever a great poet, without at the same time being a profound philosopher.

አባቴ አለቃ መንክር በጣም ትሁት ሰው ስለነበሩ፣ ፈላስፋ ነኝ ብለው ሲናገሩ ሰምቼ አላውቅም። ግን ስለሕይወት ያላቸው ፍልስፍና ከStoicism ጋራ ይቀራረባል ማለት እችላለሁ።»

ስለዚህ ይመስለኛል ተማሪዎቻቸው *አልቦ ዘመድ* የሚለውን ቅኔ በቃላቸው እንዲያጠኑ የሚያስገድዱት። በተለይ ለኔ ደግሞ ያስጠኑኝን ሥላሴ ቅኔ ልንገርህ፦

ሥላሴ

ዓለም እስከ ጊዜሃ፣
በሀብለ ዝንጋኤ ትስሕበነ፣
ወታወርደነ ታሕት ኀበ ዘቀዳሚ መርገም፤
ለዘትወስድነ በሥጋ ወደም።
ወዘእእመራሰ ጠቢብ ለባዊ ለኀልፈት ዛቲ ዓለም፣
ፍዳ ወይን ይስተይ ማየ ዝናም።
ወሀየንተ ልብሰ ይተከደን ቈጽለ አእዋም፤
እስመ ዛቲ ጽላሎት ወሕልም።

የጥንታውያኑ ግሪኮችና ሮማውያን የፍልስፍና ታሪክ የተከተልኸው እንደሆነ፣ ይህ የሥላሴ ቅኔ ባንድ "stoic" ፈላስፋ፣ - ለምሳሌ Epictetus ወይም Marcus Aurelius የተደረሰ ነው ቢሉህ፣ (በግዕዝ ከመጻፉ በቀር) ሌላ የሚያጠራጥርህ ነገር አታገኝበትም። ግን ይገርምሃል። ደራሲው ራስ ወልደ ገብርኤል የተባሉ ጐንደሬ ናቸው። በቅኔአቸው የገለጡትን ይህን ፍልስፍና አስተሳሰባቸውን ከግሪኮች ወይም ከሮማውያን ተበድረውታል የሚያሰኝ አንዳች ማስረጃ ማቅረብ አይቻልም። በቀጥታ ራሳቸው ያመነጩት ነው። በቀደምለት ሞዴርን የተባለውን የምራባውያን ቅኔ አስተጋብኦ መጽሐፍ አገላብጥ ነበር። Thomas Moore የተባለው

በጣም የተደነቀው የአይርላንድ ባለቅኔ፣ This world is all a fleeting show በሚል አርእስት የጻፈውን አንብቤ ከራስ ወልደ ገብርኤል ቅኔ ጋር ተመሳሳይ ሆኖ ስላገኘሁት ገረመኝ። Moore ይህን ቅኔ የጻፈው ከራስ ወልደ ገብርኤል በኋላ ሃምሳ ዓመታት ያህል ቆይቶ ነው። ምንም እንኳ የዓለም ሕዝብ በዘርና በቀለም፣ በቋንቋና በባህል ለመከፋፈል ከንቱ የሆነ ጥረት ቢያደርግ የሰው ልጆች መንፈስ ምንጩ አንድ መሆኑን፣ ለማስረዳት ይህ በቂ ነው እላለሁ።»

- «ይገርማል! ይገርማል!» አለ ዐቢይ። «ለካ አባቶቻችንን አድኃሪዎች እያልን የምንሳደበው የኛን ድንቁርና ለመሸፈን ኖሯል! የዛሬ ሁለት መቶ ዐመት ኢትዮጵያ እነራስ ወልደ ገብርኤልን የመሳሰሉ ባለቅኔዎችና ፈላስፎች ነበሯት። ዛሬ የዩኒቨርሲቲ ምሁራን ነን የሚሉት ኢትዮጵያውያን አማርኛ አስተካክለው ለመጻፍ እንኳ አይችሉም። እንዴት የሚያሳፍር ነገር ነው!»

- «አዎ፣ የውነትህን ነው። የኢትዮጵያን ታሪካዊ ባህል አስፋፍቶ ለማሳደግና መሠረቱንም ለማጠንከር የደከሙት «እብነ ማዕዘንት» የሚባሉት አባቶች ሁሉ አልቀው፣ ዛሬ ኮረቶቹና ጠጠሮቹ መሠረት ነን እያሉ ሲፎክሩ መስማት "tragedy" ብቻ አይባልም። "Comedyም" መሆን አለበት። ይህን ዝብርቅርቅ ሳስብ በማልቀስ ፈንታ አንዳንድ ጊዜ ያስቀኛል። «እንዳላለቅስ ብዬ በመፍራት ሁልጊዜ እስቃለሁ» ብሎ የተናገረው ማነው? እ - እ - እ - ስሙን ማስታወስ አልቻልኩም። ምናልባት Beaumarchais የተባለው የፈረንሣይ ድራማቲስት ይሆን? እርግጠኛ አይደለሁም። ግን ያ የጀርመኑ ፈላስፋ The Will to Power በተባለው ድርሰቱ ከዚህ ተመሳሳይ የሆነ አሳብ ገልጧል። Friedrich W. Nietzsche እንዲህ አለ:-

«Man alone suffers so excruciatingly in the world that he was compelled to invent laughter.»

- «ጥሩ አገላለጥ ነው» አለ ዐቢይ። «በአገራችንም እኮ ልብ እያረረ ጥርስ ይስቃል የሚል ምሳሌ አለ። ግን የጀርመኑ ፈላስፋ የሚያስተምረው ነጽሮተ ዓለም ቅብጸተ ተስፋን (Pessimism) የተመረኰዘ ስለሆነ:- ምንም እንኳ አገላለጡ ቢያስደንቀኝ አስተሳሰቡን በቁም ነገር አልወስደውም።»

- «አዎ፣ ካንተ ጋር እስማማለሁ። የኒቼ ፍልስፍና «ፔሲሚዝም ነው» አለ ፀሐዩ። «አሳሳቅ በተፈጥሮ የሚገለጥ ውነተኛ ስሜት እንጂ፣ ሰው በችግር ምክንያት ራሱን ለማታለል የወለደው ዘዴ ነው ማለት እንዴት ይቻላል? ስንስቅ የሚያስቀን ውነተኛ ምክንያት እንዲኖረን ያስፈልጋል።»

ዐቢይ ለጥቂት ጊዜ ወደመሬት እየተመለከተና ዝም ብሎ እያሰበ ከቈየ በኋላ ፊቱን ወደፀሐዩ ቀና አድርጎ «ስለአሳሳቅ አንድ ጊዜ ያጋጠመኝ ትዝ ይለኛል» ሲል ንግግሩን ጀመረ። «ትምህርቴን ጨርሼ ከዩናይትድ እስቴትስ በምመለስበት ጊዜ ፓሪስ ላይ ቆሜ ነበር። ለኢንተርናሽናል ተማሪዎች ግብዣ ተደርጎ እኔም እንድገኝ ተጠራሁ። ፎቶግራፍ አንሺዎች ካሜራቸውን እያጠመዱ ተደርድረዋል። ከጥቂት ጊዜ በኋላ አምሥት ወይም ስድስት እየሆንን እንድንቆም ጠየቁን። እኔ ምንም ትርርታ (excitement) አልተሰማኝም። ከኔ ጋር የቆሙ ተማሪዎች ግን መልካቸውን ለማሳመር ሲሉ ይስቁ ነበር። ፎቶግራፍ አንሺው ወደኔ እየተመለከተና ባቱን እያወዛወዘ Sourire! Sourire! ብሎ ጮኸ። ፈረንሣይኛ ስለማላውቅ አጠገቤ ወደቆመው ወዳንድ የግብፅ ተማሪ ፊቴን ዘወር አድርጌ "What does he want me to do?" ብዬ ጠየቅሁት። እርሱም "smile! smile! smile!" ሲል ደጋግሞ ነገረኝ። በዚያን ጊዜ አንዳች የሚያስቀኝ ነገር አልነበረም። እንዲያውም የማየው ሁሉ አሰልችቶኝ ከስብሰባው ሾልኬ ለመጥፋት መንገድ እየፈለግሁ ነበር። ግን ፎቶግራፍ አንሺውን ለማስደሰት ስል ጥርሶቼን «እኝ» ብዬ ቆምሁ። የዚያን ጊዜ የተነሣሁት ፎቶግራፍ ግልባጭ አሁንም አለኝ። ለመታሰቢያ አስቀምጨዋለሁ። አንዳንድ ጊዜ ስመለከተው እንዴት ያሳፍረኛል። ምንም ነፍስ አይታይበትም። «ሜካኒካል» አሳሳቅ መሆኑ ከማንም ሊሰወር አይችልም።»

- «አንተ ባትለምደው ነው እንጂ፣ የአሳሳቅን "art" ሆን ብለው የሚማሩ ሰዎች አሉ። - ለምሳሌ የምዕራብ አገር ዲፕሎማቶችና የፖለቲካ መሪዎች። አሮጌ መኪና ሻጮችማ ያስገርማሉ። ተወዳዳሪ የላቸውም።»

- «የምዕራብ አገር ዲፕሎማቶችን ጠቀስህ። አሁንማ የመስኮብ ዲፕሎማቶችም ከውድድሩ ገብተዋል። የነግሮሚኮ ጊዜ አልፏል። ዛሬ የጎርባቼቭን ምልምሎች በአሳሳቅ የሚወዳደራቸው የለም።»

- «እኔ በጣም የገረመኝ የኢትዮጵያውያን ነው። እንዳንባለጥ ብለው

...ልክ ሳቂታዎች ሆነዋል:: ምሳሌ ልስጥህ:: አንድ ቀን ፊልም ለማየት ከአንድ ኢትዮጵያዊ ጓደኛዬ ጋር ሄደን ነበር:: የፊልሙ ተጫዋቾች እየተነጋገሩ ሳለ ከነርሱ አንደኛው "That is very droll!" አለ በመገረም ድምፅ:: በዚያን ጊዜ የጨዋታው ተካፋዮች መሳቅ ሲጀምሩ፣ በአጠራሩ የሚገኙትም የፊልሙ ተመልካቾች አብረው ሳቁ:: ጓደኛዬም አብሮ እንባው እስኪረግፍ ድረስ ያለልክ ይስቅ ነበር:: ወደርሱ መለስ ብዬ «ያሳቀህ ነጥብ ምንድነው?» ብዬ ጠየቅሁት:: እኔ ያልገባኝን እርሱ አብርቶ ይገልጥልኛል ብዬ እጠብቅ ነበር:: የሰጠኝን መልስ ታውቃለህ? «እኔን ያሳቀኝ የነርሱ ሳቅ ነው እንጂ ነጥቡ አልገባኝም» የሚል ነበር.. ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ሰዎች ሲስቁ የየሁ እንደሆነ:- ነጥባቸው ካልገባኝ በቀር -Nietzsche እንዳለው ሁሉ ኑሮአቸው ያመጣባቸውን ሌላውን ዓለማዊ ችግራቸውንና ስቃያቸውን ለመርሳት የፈጠሩት ዘዴ ሳይሆን አይቀርም ብዬ እወስደዋለሁ:: መቼም በዚህ ነገር ሳይኮሎጂስቶች ይለያያሉ:: አንዳንዶቹ፣ -Freud ሳይቀር - የሰዎች ጤና የሚታወከው፣ ስሜታቸውንና ፍላጎታቸውን በቀጥታ እንዳይገልጡ ሥልጣኔ የሚባለው ነገር፣ «ይህ ነውር ነው፣ ይህ ጸያፍ ነው» እያለ ከተፈጥሮ ሕግ ተቃዋሚ የሆነ ገደብ ስለሠራባቸው ነው ይላሉ:: የPositive Thinking መምህሮች ግን፣ ልትቋቋመው የማይቻል ችግር ያጋጠመህ እንደሆነ፣ ዝም ብለህ ሳቅ! ሳቅ! ሳቅ! እያሉ ይመክራሉ:: የGearge Asafን ቅኔ አንብበሃል?

What is the use of worrying?
It never was worth while,
So pick up your troubles in your old kit-bag
And smile, smile, smile."

- «እኔ በሳይኮሎጂ ሳይንስ አላምንም::»

-` «እኔም እንዳንተው ነኝ» አለ ፀሐዩ:: «ስለሳይኮሎጂ ያለኝን አስተያየት ለአንዲት በጣም ወዳጄ ለነበሩት Dr. Joyce Levi ለተባሉት ሳይኮሎጂስት አጫውቻቸዋለሁ:: ዶክተር ሌቪ በኒው ሃምፕሻየር ክሊኒካል ሳይኮሎጂስት ሆነው ከመሥራታቸው በላይ በዩኒቨርስቲ ማታ ማታ ያስተምሩ ነበር:: መቼም ብሩህ የሆነ መስተሐልይ (mind) እንደነበራቸው አያጠራጥርም:: ባላቸውም ፕሮፌሰር ሌቪ በዚያው ዩኒቨርሲቲ የፍልስፍና

ዲፓርትመንት ሊቀ መንበር ሆነው ለረዥም ጊዜ አስተምረዋል። ከዚህም በቀር የብዙ መጻሕፍት ደራሲ ናቸው።

«ከዶክተር ሌቪ ቤት የመኖሪያ ክፍል ሰጥተውኝ ረዘም ያለ ጊዜ ስለተቀመጥሁ የግል ሕይወታቸውን ለማወቅ መልካም አጋጣሚ ነበረኝ። ሁለቱ ባልና ሚስት በመጀመሪያ የሚቶዲስት ቤተ ክርስቲያን አባሎች ነበሩ። በኋላ ግን ሃይማኖት ሐሺሽ ነው የሚለውን ቴዎሪ ተከትለው ያላንዳች ሃይማኖት መኖርን መረጡ። ይኸውም የማርክስን ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ፍልስፍና በመቀበል አይደለም። እንዲያውም በካፒታሊስት ሲስተም ያላቸው እምነት እርቶዶክሳዊ ነው ማለት ይቻላል። - የቀኝ ፖለቲካዊ ክንፍ የሚባለውን ክፍል በብርቱ ይደግፋሉ። ደግሞም የማበቃ ያህል ብልጥግና ያላቸው ናቸው።

«ያለሃ..ማኖት ለመኖር የመረጡበት ምክንያት ባጭሩ እንደሚከተለው ነበር። - ዶክተር ሌቪ አንዲት በጣም የሚወዷት ታናሽ እህት ነበረቻቸው። ስሟ ኤልሳቤጥ ይባላል። ባሏ ካቶሊካዊ ስለሆነ እርሷም ካቶሊክ ሆናለች። በወሊድ ምክንያት አያሌ ጊዜ ትታመም ነበርና፣ በመጨረሻው ለሕይወቷ የሚያሥጋ መሆኑን በማስገንዘብ ሐኪሟ እንዳትጸንስ አስጠነቀቃት። በዚህም ከባሏ ጋር ሩካቤ ስታደርግ የጽንስ መከላከያ የሚሆን መድኃኒት አዘዘላት። ግን የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን የጽንስ መከላከያ የተባለው መድኃኒት የተፈጥሮ ሕግን አይከተልም በማለት ስለምትቃወም፣ ጉዳዩን አስቀድሞ ለንስሐ አባቷ፣ ወይም ለቄሱ አቅርባ ምክር መጠየቅ ግድ ሆነባት። ቄሱም የቤተ ክርስቲያኑን ቀዋሚ ሥርዓት በመከተል የጽንስ መከላከያ መድኃኒት እንዳትወስድ ከለከላት።

- «ዶክተር ሌቪ ይህን በሰሙ ጊዜ ያለልክ ተቈጥተው እህታቸው ኤልሳቤጥ የቄሱን ትእዛዝ እንዳትከተል ለማድረግ በሚችሉት መንገድ ሁሉ ተጣጣሩ። ግን ኤልሳቤጥ ለሃይማኖቷ በጣም ታማኝ ነበረች። ስለዚህም የዶክተር ሌቪን ምክር እምቢ አለች።

«ወዲያው እንደተፈራው ከጥቀት ወራት በኋላ ኤልሳቤጥ መጽነሷ ታወቀ። ቤተ [illegible] ሁሉ ተደናግጠው ነበር። ግን ምንም ለማድረግ አልቻሉም። ቀደም ብሎ ሐኪሙ እንደተናገረው ኤልሳቤጥ በደህና መገላገል አቅቷት በወሊድ ምክንያት ሞተች።

«በዚያን ጊዜ ነው ዶክተር ሌቪ ሃይማኖት ሐሺሽ ነው ብለው በግልጥ

የተናገሩትና ከሚቶዲስት ቤተ ክርስቲያን አባልነታቸው የተሰናበቱት። ባላቸውም ፕሮፌሰር ሌቪ በዚህ ረገድ ሚስታቸውን በመከተል ሃይማኖት አልባ መሆናቸውን በይፋ አስታወቁ።

«ከዚህ በቀር በግል ሕይወታቸው ባልና ሚስቱ በርህራሄና ፀልግሎታቸው የታወቁ ናቸው። አያሌ ችግረኞችን በገንዘብ ይረዱ ነበር። ለበጎ አድራጎት ድርጅቶችም አስተዋጽኦ ከማድረግ አያቋርጡም። እንግዲህ ይህ አሁን የነገርሁህ የዶክተር ሌቪን ማንነት ባጭሩ ሊገልጥልህ ይችላል።»

- «የሚያስደንቁ ሴቷ ናቸው። ግን ሳይኮሎጂ ባንተ አስተያየት ሳይንስ አለመሆኑን እንደገለጥህላቸው ነግረኸኝ ነበረ። ምን አሉህ?» ሲል ዐቢይ ጠየቀ።

- «አንተ ሳይኮሎጂስት አይደለህ። ይህንን ማለት እንዴት ትችላለህ? ሲሉ ጠየቁኝ» አለ ፀሐዩ።

- «ታዲያ ምን መለስክላቸው?»

- «አንድ ሰው ሳይኮሎጂ እርግጠኛ ሳይንስ ነው ወይም አይደለም ብሎ አሳቡን ለመግለጥ ሳይኮሎጂስት መሆን ያስፈልገዋል እንዴ? ስል ጠየቅኋቸው። እርሳቸውም፣ ሳይኮሎጂስት ካልሆነ አሳቡን የሚገልጠው በምን እውቀ ነው? አሉና እንደገና መልሰው እኔን ጠየቁኝ። በዚህ ጊዜ አጠ ቃላይ መልስ ከመስጠት ይልቅ የሚከተለውን ግላዊ ጥያቄ ላቀርብላቸው መረጥሁ፡-

እርስዎ ክሊኒካል ሳይኮሎጂስት ሆነው በሠሩበት ረዢም ጊዜ ውስጥ የሕይወት ፕሮብሌም ተብትቦ አእምሯቸውን ያዘበራረቀባቸውን በመቶ የሚቆጠሩትን ሰዎች ለመርዳት ሞክረዋል። ከነዚህ ውስጥ ስንት ሰዎች ሙሉ ጤናቸውን አገኙ?»

ዶክተር ሌቪ ይህን ጥያቄ እንደሰሙ ፊታቸውን ከኔ ዘወር አድርገው ሕዋሕውን እያዩ ማሰብ ጀመሩ። ከጥቂት ጊዜ በኋላ ወደኔ መለስ ብለው «ይህ ጥያቄ ለምን ያገለግላል?» ሲሉ ጠየቁ። የኔ መልስ እንደሚከተለው ነበር፡-

እንደኔ ያለ መሃይምን (layman) ሳይኮሎጂስት የሚጠቀምባቸውን የተራቀቁ ቃላት ማወቅ አያገለግለውም፤ ወይም ሳይኮሎጂስቱ Freudian, behaviorist, Gestalt, ... ነኝ ቢል ምንም አይደለም። ግን መሃይምኑ ሰው፣ ሳይኮሎጂ ሳይንስ ነው ወይም አይደለም ብሎ ለመወሰን

የሚችልበት አንድ ዘዴ አለ:: ይኸውም ሳይኮሎጂ የስንት ሰዎችን ፕሮብሌም ፈታ? የሚለው ጥያቄ ነው:: ስለዚህ ነው እርስዎ በክሊኒክዎ ስንት የሳይኮሎጂ በሽተኞችን እንደፈወሱ የጠየቅሁዎት::

ዶክተር ሌቪ ምንም መልስ ሳይሰጡ ዝም ብለው ወለሉን ይመለከቱ ጀመር:: ቁም ነገር ያለው አስተሳሰብ ሕሊናቸውን እንደበጠበጠው በገጻቸው ላይ ይነበብ ነበር:: የኔ ጥያቄ አስቀይሟቸው ይሆን? ብዬ አሰብሁ:: ግን በመጠየቄ አልተጸጸትኩም:: በዚያው ሰሞን እርሳቸው በምክር ይረዷት የነበረች አንዲት በሽተኛ ራሷን ገደለች:: ይህ በጣም አሳዝኗቸው ነበር:: ወዲያው ጥቂት ዘግይተው ክሊኒካቸውን እንደሚዘጉ አስታወቁ:: ምክንያቱን ብጠይቃቸው የሚከተለውን መልስ ሰጡኝ:-

«እህቴ ኤልሳቤጥ ስትሞት ሃይማኖት ሐሺሽ ነው ስል ከቤተ ክርስቲያን ወጣሁ:: አሁን የኔ በሽተኛ ራሷን ስትገድል እያየሁ በዚህ «ፕሮፌሽን» መቀጠል እንዴት እችላለሁ? አዎ፣ ክሊኒካል ሳይኮሎጂስት ሆኜ ለመሥራት የዩኒቨርስቲ ዲግሪና የኒው ሐምፕሻየር እስቴት ፈቃድ አለኝ:: በዚህም ፕሮፌሽን ብዙ ገንዘብ አተርፋለሁ:: ግን ሕሊናዬ በጣም አስቸጋሪ ጥያቄ አቅርቦልኛል:: ይህን ሥራዬን ከመተው በቀር ሌላ ምንም የተሻለ መልስ አላገኘሁም::»

ዶክተር ሌቪ ሥራቸውን ከተው በኋላ መጽሐፍ ይጽፉ ነበር:: ግን በድንገት አእምሯቸው ተዘበራርቆ አሁን በMental institution ይገኛሉ::»

ምዕራፍ ፪

ዐቢይ ወልደ ማርያም ደብረ ዘይት ከተባለው መንደር ነው የተወለደው:: አንድ ወንድም፣ ሁለት እህቶች አሉት:: ግን ለሁሉም ታላቁ እርሱ ነው:: አባቱ አቶ ወልደ ማርያም የደብረ ዘይት ቤተ መንግሥት አትክልተኛ ነበር:: ምንም እንኳ በሥራው ከፍተኛ ደሞዝ ባያገኝ የሚቀመጥበት ቤት በነፃ ስለተሰጠው ኪራይ ክፍሉ አያውቅም:: ከዚህም በቀር ንጉሠ ነገሥቱ አፄ ኃይለ ሥላሴ አልፎ አልፎ በሳምንት መጨረሻ ለእረፍት ሲመጡ ከአበባዎቹ ልዩ ልዩ ቀለም ያላቸውን እንደችቦ ይሠራና እንኳን ደህና መጡልን የሚል በልጁ በዐቢይ ከተጻፈ ስሌዳ ጋር እያበረከተ የገንዘብ ስጦታ ያደርጉለት ነበር:: ስለዚህ ኑሮው እንደመጠኑ የተደላደለ ነው ማለት ይቻላል::

ዐቢይ በትምህርቱ ተጣጣሪ ነው:: በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ሳለ የማቲማቲክስ ችሎታ እንዳለው አሳይቷል:: ከዚህም በቀር አንድ ማታ አፄ ኃይለ ሥላሴ ከ፪ኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ለመጐብኘት መጥተው በድንገት አይተው ስላወቁት፣

- «ይህ ልጅ በትምህርቱ እንደምን ነው?» ብለው አስተማሪውን ጠየቁ::

- «በማቴማቲክስ ከፍ ያለ ችሎታ አለው» ብሎ ስለመሰከረለት ወደዩናይትድ ስቴትስ ሄደው ትምህርታቸውን እንዲቀጥሉ ከተመለመሉት ተማሪዎች ጋራ እንዲደመር ትእዛዝ ሰጡለት:: ይህ ሁኔታ መንፈሱን በጣም ከፍ አድርጎለት ነበር::

ዩናይትድ እስቴት ሄዶ የተማረው መሐንዲስነት ነው:: ስለዚህም ከዚያ እንደተመለሰ ለቆቃ ግድብ ከሚሠሩት መሐንዲሶች ጋር በጥናት ሲለማመድ ከቆየ በኋላ በመጨረሻው የአዲስ አበባ ማዘጋጃ ቤት የመሐንዲሶች አለቃ ምክትል ሆኖ ተሾመ::

ዐቢይ ያገባው አስካለ ፍሬው የተባለችውን የፀሐዩን የእህት ልጅ ነበር:: ግን ጋብቻው ብዙ ጊዜ ሊቆይ አልቻለም:: ከጓደኛው ጋራ የምትጻጻፈውን የፍቅር ደብዳቤ አገኘሁ ብሎ ወዲያው ተፋቱና የተጠረጠረው ጓደኛው ምንም ሳያመነታ አገባት:: ቀድሞውንም ቢሆን የዐቢይና የአስካለ ጋብቻ አቻ ላቻ አልነበረም:: ዐቢይ አሥር ዓመት የእድሜ ብልጫ

አለው። «መልኳን ብቻ ተመልክቼ አስካለን ማግባቴ ጥፋቱ የኔ ነው» ይል ነበር። የሆነ ሆኖ የጋብቻው መፍረስ ምክንያት ሆኖ በፀሐዩና በዐቢይ መካከል የነበረው የወዳጅነት ግንኙነት ምንጊዜም አላቋረጠም።

ዐቢይ ምንም እንኳ «ፎርማል» የሚባለውን የትምህርት ዓይነት ለመከታተል እድል ቢያገኝ ባህላዊ የሚባለውን እውቀት ለማግኘት አጋጣሚ አልነበረውም። መቼም ባህላዊ እውቀት መሰብሰብ የሚጀመረው «ከእናት ምድጃ» ነው ይባላል። ግን የዐቢይ እናት የእመት ወለተ ገብሬል እምድጃ እንጀራ ለመጋገሪያና ወጥ ለመቀቀያ አገልግሎት እንደሆነ እንጂ ባህላዊ የእውቀት ምግብ ለማደራጃ ከችሎታው በላይ እንደሚሆንበት ጥርጥር የለውም። እንዲሁም አባቱ አቶ ወልደማርያም በደብረ ዘይት ቤተ መንግሥት አካባቢ በሚገኘው ዐፀድ (garden) አራሙቻ ከመንቀል፣ አትክልቶቹን እየኰተኰተ አፈር ከማስታቀፍና ውሀ ከማጠጣት በቀር ሌላ የሚያውቀውና ለልጆቹ የሚያስተምረው ነገር አልነበረም። የሆነ ሆኖ ሊዘነጋ የማይገባ አንድ ትልቅ ነገር አለ። አቶ ወልደማርያምና ባለቤቱ እመት ወለተ ገብሬል ሀ- ሁ- ሂ- ቢሶች (illiterate) ቢሆኑም ቤተ ክርስቲያን ሳሚዎች፣ ትሁቶች፣ ሰው አክባሪዎች፣ ውሸት ተናግረው የማያውቁ ጨዋዎች ስለነበሩ፣ ይህን የጨዋነት ጠባይ ለልጆቻቸው እንዳወረሱ ጥርጥር የለውም። ዐቢይ ሁል ጊዜ ይህንን ያስታውሳል። አንድ ቀን ለወዳጁ ለፀሐይ ስለዚህ ጉዳይ የሚከተለውን አጫወተው፡-

- «በዋሽንግተን ከተማ ሀዋርድ ዩኒቨርሲቲ እየተማርሁ መኖሪያ ክፍል የተከራየሁት በU street ላይ ከሚገኝ አፓርትሜንት ነበር። መቼም አካባቢው የወሮበሎችና የሰካራሞች ሰፈር ነው። ብዙ «ናይት ክለቦች» አሉበት። ሌሊቱን ሙሉ ሙዚቃው እንዳጓራ ያድራል። ብዙዎቹ የኔ ጓደኞች እዚያ ሲጨፍሩ ያድራሉ። ይጠጣሉ፣ ይሰክራሉ፣ አስጠያፊና ብልግና ያለበት ንግግር ያደርጋሉ። የማይሠሩት የላቸውም። ለtuition የሚከፈላቸውን ገንዘብ ይህን በመሳሰለው ነገር አጥፍተው ከትምህርት ቤት ሳይሄዱ የሚቀሩት ብዙዎች ናቸው። እኔን ያዳነኝ ምን መሰለህ? በአባቴና በእናቴ ላይ የተመለከትሁት የሞራል ሕይወት ምሳሌነት ነው። የነርሱ ምክር ሁልጊዜ «ከአጉል ጓደኛ አትግጠም» የሚል ነበር። ስለዚህ በትምህርት ቤቴ በclass ጊዜ ከማገኛቸው በቀር አንድ ጓደኛ አላበጀሁም

ነበር።»

- «መልካም አድርገሃል፣ መልካም አድርገሃል» አለ ፀሐዬ። «የወጣቶቻችን ሕይወት በዝብርቅ ላይ የሚጥለው ጓደኞቻቸውን በጥንቃቄ ለመምረጥ አለመቻላቸው ነው። የዛሬ ፭፻ ዓመት ግድም Miguel de Cervantes Saavedra የተባለው የእስፓኝ ጸሐፊ Don Quixote በተባለው የፈጠራ ድርሰቱ «ጓደኞችህ እነማን እንደሆኑ ንገረኝ፤ እኔም አንተ ማን እንደሆንክ እነግርሃለሁ» ያለው ሲጠቀስለት ይኖራል። አገላለጡ የሳይኮሎጂ ትምህርት እንዳለው አያጠራጥርም።»

- «በኛም እኮ «ከአህያ ጋራ የዋለች ላም እመድ ቅማ መጣች» የሚል ነገረ ምሳሌ አለ። የምንይዛቸው ጓደኞች አስተሳሰብና የአኗኗር ሥርዓት ሕይወታችንን ሊያንጹ ወይም ሊያማስኑ ይችላሉ። ስለዚህ ጓደኛ ስንመርጥ በጣም መጠንቀቅ ያስፈልጋል። እኔ ለጓደኝነት አንተን ከመረጥኩ ጀምሮ የቱን ያህል እንደተለወጥሁ ልነግርህ አያሻም» አለ ዐቢይ።

- «ብኔ ምክንያት መለወጥ የለብህም፤ - ራስህን መሆን ነው ያለብህ።»

- «መለወጥ ስልህ አንተን ለመሆን ሞከርሁ ማለቴ አይደለም። ግን ስለአገሬ ባህል፣ ሥነ ጽሁፍና ታሪክ የማላውቀው ብዙ ነገር ነበረ። በአሜሪካ ኮሌጅ የወሰድሁት ትምህርት መሐንዲስ እንድሆን አድርጎኛል። ግን ኢትዮጵያዊ እንደመሆኔ መጠን የባህል ትምህርት የለኝም። እንደምታውቀው አባቴ አትክልተኛ ነበር። ስለባህልና ስለታሪክ ምንም ያወረሰኝ ነገር የለም። ግን በጨዋነቱና በውነተኛነቱ እኮራበታለሁ። አንተ ከወላጆችህ የወረስከው ብዙ ነገር አለህ። ከሁሉ አስቀድሞ አባትህ የቅኔ መምህር ናቸው፤ «ቴዎሎጃን» ናቸው፤ ፈላስፋ ናቸው። በኩልህ አንተ ደግሞ ብዙ እውቀት አጠራቅመሃል። ለኔ ካንተ ጋር መጐዳኘት ትልቅ እድል ነው። ብዙ ነገር እማራለሁ» ሲል ዐቢይ ፀሐዬን በማመስገን ተናገረ።

- «አዎ፣ ከወላጆች የሚወረስ ቁሳቁሳዊ ሀብት ብቻ አይደለም። አባቴ በገንዘብ ሀብታም ናቸው አይባሉም። ግን ባህላዊ ቅርስ ነበራቸው። ከዚህም በቀር ሰብአዊ ክብራቸውን ጠብቀው የሚኖሩ ሰው ነበሩ። «ሰብአዊ ክብሩን ያጣ፣ ሰውነቱን አጣ» ይሉ ነበር። ይህ ውነት ነው። ሰው ከእንስሳ የሚለየው በሰብአዊ ክብሩ መሆን አለበት። ሰብአዊ ክብር በገንዘብ አይገዛም። ሰብአዊ ክብር በኃይል አይዘረፍም። ሰብአዊ ክብር ድህነትንና

ብልጽግናን አይመለከትም:: ሰብአዊ ክብር ውሳጣዊ እንጂ አፍአዊ ነገር አይደለም:: ባለመታደል የዛሬው የኢትዮጵያ ትውልድ ሰብአዊ ክብር ማለት ምን እንደሆነ የሚያውቅ አይመስልም:: የርሱን ልብ የሚያንቀሳቅሰው በማናቸውም አኳኋን ገንዘብና ምቾት ለማግኘት የሚያስችል ነገር ብቻ ነው:: ሌላ ምንም የሕይወት ፍልስፍና በፍጹም የለውም::»

- «ታዲያ ለዚህ መድኃኒቱ ምን ይመስልሃል?» አለ ዐቢይ:: በጣም ቅብጸተ ተስፋ (pessimism) ተሰምቶት አዝኗል::

- «ከሁሉ አስቀድሞ እያንዳንዳችን ስለሕይወት ያለንን አስተያየት ፈጽሞ መለወጥ አለብን:: በቀደምለት ያነበብኩልህ የፍልስፍና ቅኔዎች የተደረሱት የኛን ዓይን ለመክፈት ነው:: በያዙት መልእክት እንድንጠቀምበት ያስፈልጋል::»

- «በርግጥ ዓይነ ልቡናዬ እንደታወረ ይሰማኛል:: ስለሰብአዊ ክብር ስትናገር ብዙ ነገሮች የሚታዩኝ በጭልጭልታ ነው:: እስቲ እባክህ _አልቦ ዘመድ_ እንደገና በግዕዝኛ እያነበብህ ወደአማርኛ ተርጉምልኝ:: ምናልባት አስተሳሰቤን ሊያብራራልኝ ይችል ይሆናል::»

- «ቅኔን ማጣጣም የሚቻለው በተደረሰበት ቋንቋ ነው:: ያለዚያ ለዛውን ያጣል:: ባጭሩ ቅኔው የሚያስተምረው በራስ መተማመንን ነው::»

- «ውነትህን ነው፤ ውነትህን ነው:: ግዕዝኛ ሳልማር መቅረቴ ያሳዝናል:: ግን _አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶ_ ትርጓሜ ያሻው አይመስለኝም:: እንዲያው እንዲሁ በቃሌ ላጠናው እሞክራለሁ:: ግን ከርሱ የራስ ወልደ ገብርኤል ቅኔ ጠለቅ ያለ ሳይሆን አይቀርም ብዬ እገምታለሁ:: ላንተ ምን ይመስልሃል?›

- «_አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶን_ እየደጋገምሁ የምጠቅሰው በቅርብ ጊዜ በኔ ሕይወት ውስጥ የደረሰውን ሁኔታ አጉልቶ ስለሚያሳየኝ ነው::»

- «በሕይወቴ የደረሰውን አጉልቶ አሳየኝ የምትለው ምንድነው?»

- «እንደምታውቀው ሁሉ በአፄ መንግሥት የክብር ሥፍራ ነበረኝ፤ ከፍተኛ ደሞዝ እቀበል ነበር፤ በቂ የሆነ የግል ሀብት አቋቋሚ ነበር፤ አንዳንድ ሰዎችንም በምችለው እረዳ ነበር፤ ወዳጆችና ዘመዶች፣ ባዕዶች ሳይቀሩ የኔን እርዳታ ለማግኘት ሲሉ በከንቱ ውዳሴ ይሸነግሉኝ ነበር:: ግን ያ ሁሉ ቀርቶ አሁን ስደተኛ በሆንኩ ጊዜ የነዚህን ሰዎች ሁኔታ ሳየው

በጣም ይገርመኛል። ከሁሉም ይልቅ ስለሰዎች ግብዝነትና ውሸተኛነት ትምህርት የሰጡኝ ቤተ ዘመዶቼ ናቸው። በተለይም የናት የአባቴ ልጅ ወንድሜ! ከዚህም የተነሣ ለወንድሜ ለወልደ እግዚእ ስም ስፈልግ በአማርኛ ተስማሚ ቃል ስላጣሁ በእንግሊዝኛ The Beastly Man እያልኩ እጠራዋለሁ።»

- «አኸ! አኸ!» አለ ዐቢይ በመገረምና በመደነቅ ዓይኖቹን አፍጥጦ። «አሁን ገባኝ፣ የምትለው ገና አሁን ገባኝ» ሲል ንግግሩን ቀጠለ። «ለዚህ ኖሯል አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶ የሚለውን ቅኔ ሳይኮሎጂና ፍልስፍና አለበት ያልከው! ለካ ከግል ቅምምስ (experience) ጋራ የተያያዘ ኖሯል! ኧረ ለመሆኑ እነዚህ ዘመዶችህ ያደረጉህ ምንድነው? በጣም የተማረርህ ይመስላል።»

- «ምንም ያደረጉኝ ነገር የለም። ደግሞም ምንም ሊያደርጉኝ አይችሉም ነበር። ከሁሉ አስቀድሞ እኔ በነርሱ ደጋፊነት አልኖርኩም። እንዲያውም ከነርሱ ብዙዎቹን እኔ እረዳቸው ነበር። ግን በአኳኋናቸው አንድ ዋና ነገር እንዳስተማሩኝ አልክድም።»

- «ከነርሱ የተማርከው ምንድነው?» አለ ዐቢይ።

- «የAeasopን ተረት ታስታውሳለህ?»

- «እንጃ! የቱን?»

- «ስለሁለት የጉዞ ጓደኞች ነው።»

- «አላስታውስም።»

- «ከዕለታት ባንድ ቀን እነዚህ ሁለት ሰዎች አብረው ይጓዙ ነበር። ጉዞው ባንድ ቀን ሊያልቅ የማይችል ረዢም ከመሆኑ የተነሣ ጊዜው ስለመሸና ድካም ስለተሰማቸው፣ መናኸሪያ የሚሆን ምቹ ስፍራ ፈልገው አረፉ። እንዲሁም ከእግሮቻቸው አቧራውን አራግፈውና ጭብጦአቸውን ከስልቻቸው አውጥተው ከተመገቡ በኋላ በመስኩ ላይ ተዘርረው ለማንቀላፋት ሲሞክሩ በድንገት አንድ ትልቅ ዝጉርጉር ድብ (bear)ከተፍ አለ። ወዲያው ከጓዶቹ አንዱ ሮጦ በአቅራቢያው ከሚገኝ ካንድ ትልቅ ዛፍ ላይ ወጣ። ሌላው ግን ትንፋሹን አጥፍቶ ሰውነቱን ሳያንቀሳቅስ ጭጭ ብሎ ተኛ። (ድብ በማይንቀሳቀስ አካል ላይ አደገኛ አይደለም ይባላል።) በመጀመሪያ እግሮቹን፣ ከዚያም ከፍ ብሎ ደረቱን፣ ቀጥሎም አፍንጫውንና ጆሮውን ሳይቀር በየተራ አነፈነፈ። ሰውየው ግን ለጥ ብሎ ሕይወት

እንዳለበት አንዳች ምልክት ስላልሰጠ፣ በመጨረሻው ድቡ ትቶት በአቅራቢያው ወደሚገኝ ደን ፈርጦ ገባ። በዚህ ጊዜ ሁሉ ከዛፉ ላይ የተንጠለጠለው ጓዱ እያቁለቁለ ማናቸውንም ነገር ይመለከት ነበር። አደጋው እንዳለፈ ከአረጋገጠ በኋላ ከዛፉ ወርዶ፣

- «እንኳን እግዚአብሔር ያተረፈህ! የደረሰብህ ጉዳት አለ?» እያለ በመርበድበድ ጓደኛውን ጠየቀ።

- «እግዚአብሔር ይመስገን ምንም ጉዳት አልደረሰብኝም» ሲል መለሰ።

- «ድቡ ትቶህ ከመሄዱ በፊት ከጆሮህ ስር ሲያነፈንፍ አይቻለሁ። የነገረህ ነገር አለ?»

- «አዎ፣ አንድ ትልቅ ምሥጢር ነግሮኝ ሄደ።»

- «ምንድነው? ምንድነው? እባክህ ንገረኝ።»

- «ከማይታመን ጓደኛ ጋራ ወዳትም ሆነ ለመሄድ እግሮችህን ፈጽሞ እንዳታነሣ የሚል ምክር ሰጠኝ።»

ይኸውልህ የዚያ የስመ ጥሩው የAeasop ተረት። <u>አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶ</u> ያለውን ቅኔ በዚህ ተረት ውስጥ ታገኘዋለህ። የኔ ሕይወት ያስተማረኝ የነዚህን ፍልስፍናዎች ውነተኛነት ነው። የAeasopን ተረት ብዙ ፈላስፎች ጠቅሰውታል።

- «በጣም ያስገርማል!» አለ ዐቢይ። «እረ ለመሆኑ ሰዎች በመተማመንና በመተሳሰብ ፈንታ የተጠራጣሪነትንና ራስን የመውደድ ፍልስፍና እየተማሩና እየተለያዩ የሚሄዱበት ምክንያት ምን ይመስልሃል?»

- «የትምህርት ጉድለት ነው።»

- «ከ Kindergarten ጀምሮ እስከ ኮሌጅና ዩኒቨርስቲ ድረስ በደረጃ የተከፋፈሉ ትምህርት ቤቶች በብዛት በተቋቋሙበት ጊዜ ችግሩ የትምህርት ጉድለት ነው ማለት እንዴት ይቻላል?»

- «አዎ፣ በዛሬው ጊዜ የትምህርት ቤቶች ቁጥር እያደገ መሄዱ ጥርጥር የለውም። ሰዎች 'ፓይሎት' ሆነው በሰማዩ ላይ ፈጣን ጀት አኤሮፕላን እንዲያበሩ፣ መሐንዲስ ሆነው ትልቅ ድልድይ እንዲሠሩ፣ 'ማቲማቲሻን' ሆነው የቁጥር ፕሮብሌምን እንዲፈቱ፣ አስትሮኖመር ሆነው የሰማይ ከዋክብትን አቀማመጥና እንቅስቃሴያቸውን እንዲመለከቱ ... ለማስተማር ተችሏል። ግን አንድ መሠረታዊ የሆነ የትምህርት ጉድለት

እንዳለ በግልጥ ይታያል::»

- «ምንድነው?» አለ ዐቢይ::

- «ሰዎች ሰው መሆንን አልተማሩም::»

- «ይህ ደግሞ በጣም የማይገባ ንግግር ነው:: ከሁሉ አስቀድሞ ሰው፣ ሰው መሆኑን መማር ያስፈልገዋል እንዴ? ሰው፣ ሰው ከመሆኑ በቀር ሌላ ምን መሆን ይችላል?»

- «ቀደም ብዬ ወንድሜን ወልደ እግዚእን The Beastly Man ብዬ እንደሰየምሁት ነግሬሃለሁ:: ይህ ትክክለኛ ስያሜ ነው:: በሁለት እግሮች የሚቆምና በሁለት እግሮች የሚራመድ ሁሉ ሰው መባሉን አውቃለሁ:: ግን ምን ዓይነት ሕይወት እንደሚኖር ስንከታተል በአራት እግሩ ከሚቆምና በአራት እግሩ ከሚራመድ አውሬ የባሰ አደገኛ ፍጥረት ሆኖ እናገኘዋለን:: ስለዚህ ሰው፣ ሰው መሆንን እንዲማር ያስፈልጋል ብል እንግዳ ነገር አይሆንም::»

- «አሁን ገባኝ፣ አሁን ገባኝ» አለ ዐቢይ:: «ግን The Beastly Man እያልክ የምትጠራውን የወንድምህን ታሪክ ለመስማት በጣም ጓጉቻለሁ::»

- «በሌላ ጊዜ አጫውትሃለሁ::»

ምዕራፍ ፫

ፀሐዩ መንክር በተፈጥሮው ብቻውን መቆም የሚወድ ሰው ነው። በሥደት ሕይወቱ ለኑሮው የገንዘብ እርዳታ፣ ለመንፈሱ የሞራል ድጋፍ ጠይቆ አያውቅም። የአሜሪካ መንግሥት፣ የአሜሪካ አብያተ ክርስቲያናት፣ የአሜሪካ የበጎ አድራጎት ድርጅቶች የኢትዮጵያን ስደተኞች ለመርዳት አያሌ ገንዘብ ሲያወጡ በፀሐዩ ምክንያት የአንድ ቤሳ ወጭ አላደረጉም። ኑሮው የተወሳሰበ ስላልሆነ ለሕይወቱ ምቾት የሚሰጥ ብዙ ነገር አይፈልግም። ለምሳሌ መኪና ነድቶ አያውቅም። ምሳውን ደህና አድርጎ ከበላ፣ ቁርስ ወይም ራት አይፈልግም። የሚከራያቸው መኖሪያዎች ለመኝታው ብቻ የሚያገለግሉ ርካሾች ናቸው። ... ይህ አኗኗሩ ለአስተሳሰቡ ፍጹም ነፃነትን ሰጥቶታል። ማንንም አይለማመጥም። በከንቱ ውዳሴ ሰዎችን ለመደለል አይሞክርም። በአንድ ዓይነት አስተሳሰብ ውስጥ ዋጋውን ወይም ፍሬ ነገሩን መርምሮ በግልጥ ካልተረዳ በቀር፣ ከዶክተር እገሌ፣ ወይም ከፕሮፌሰር እገሌ የመነጨ አሳብ ነው ቢሉት ለርሱ ምንም አይደለም። ሰዎች በማኅበራዊ ሕይወት ያገኙትን የክብር ስፍራ፣ ወይም በ«አካዴሚክ» አቋሞች አካባቢ የተሰጣቸውን ስመ ማኀተም (Prestige) ምክንያት አድርገው በማይገባ መንገድ ሊጠቀሙበት የሞከሩ እንደሆነ የተቃውሞ ድምፁን ለማሰማት አያመነታም። ከቄሶች፣ ከጠበቆች፣ ከዳኞች፣ ከፖለቲካ ሰዎች... ጋራ አያሌ ጊዜ ተጋጭቷል። በዚህም ምክንያት አንዳንድ ሰዎች «ደረቅ» ወይም «ሞገደኛ» የሚል ስም አውጥተውለት ነበር። እርሱ ግን ግድ የለውም። የርሱ እስሎጋን *«አሻፈረኝ እምቢ ካላልኩ መኖሬን አላውቀውም»* የሚል ነው። ይህም ከexistentialism አስተሳሰብ ጋራ ይቀራረባል። እርሱ ግን ኤግዚስቴንሻሊስት ነኝ አይልም። እንዲያውም Plato ከexistence essenceን ቢያስቀድም፣ ወይም Jean Paul Sartre ከessence existence መቅደም አለበት ቢል እኔ ምን ቸገረኝ?» ይል ነበር።

ፀሐዩ በሌሎች ሰዎች አስተሳሰብ አይመራም ቢባልም፣ አዋቂዎች ናቸው የሚባሉት ሰዎች የጻፏቸውን መጻሕፍት ማንበብ ይወዳል።

የሚያነባቸውን መጻሕፍት ለመምረጥ review የሚያደርጉ ነቃፊዎችን ወይም አመስጋኞችን አይከተልም። አንድ መጽሐፍ ለመግዛት ሲፈልግ በመጀመሪያ ከውስጡ አንድ ምዕራፍ ማንበብ አለበት። ከዚያ በኋላ ነው ለመግዛት ወይም ላለመግዛት የሚቆርጠው። የአጻጻፉ ስልት (style) ካልጣመውና የአስተሳሰቡ አቀራረብ ተፎካካሪ ሆኖ ካላገኘው መጽሐፉን በማንበብ ጊዜውን ማጥፋትና ኃይለ መንፈሱን (energy) መጨረስ አይፈልግም። ከዚህም በቀር በአሳብ ከርሱ ጋራ የሚስማማውን ደራሲ አይመርጥም። «የሚገልጥልኝ አዲስ ነገር የለውም» ይላል።

ፀሐዩ የተወለደው ጉለሌ በሚባል ስፍራ ነው። አምስት እህቶችና ሦስት ወንድሞች አሉት። እርሱ በልደት ፬ኛ ነው። ከቀሩት እህቶቹና ወንድሞቹ ይልቅ የርሱ አስተዳደግ ቁጥጥር የበዛበትና በጣም የተጣበበ ነበር። አባቱ አለቃ መንክር ጊዜውን ከጓዶቹ ጋራ በመጫወት እንዲያሳልፍ አይፈቅዱለትም ነበር። ይህን የመሳሰለ አስተዳደግ ምንም እንኳ ወደቁምነገር አስተሳሰብ ቢመራው የሶሻል ሕይወቱን አደህይቶበታል ማለት ይቻላል። - በኑሮው ገለልተኛ ነው። ዓይነ አፋር ነው። ወዳጆቹ በጣም ጥቂቶች ናቸው።

ፀሐዩ የአፄን አገዛዝ ተቃውሞ በተሰደደ ጊዜ አያሌ የሚያሳዝኑና የሚያሳፍሩ ነገሮች አጋጥሞታል። ከነዚሁም በጣም የተሰማው ከቤተ ዘመዱ አንዳንዶች፦ «ሲምፓቲ» ሊያሳዩት ይቅርና፦ እንዲያውም ከንጉሡ ነገሥቱ ሹመትና ልዩ ልዩ ስጦታ ለማግኘት ሲሉ የሆነ ያልሆነውን በርሱ ላይ ለማስወራት የፕሮፓጋንዳ መሣሪያ መሆናቸው ነው። ይህ አደራረግ ምንም እንኳ እርሱን ሊጐዳው ባይችል፣ የእንደዚህ ያለ ከዳተኛ ቤተ ሰብ ወገን ነኝ ማለቱ በጣም አሳፍሮታል። ይህ ብቻ አይደለም። እነዚህ ሕሊና ቢሶች ቤተ ዘመዶቹ፣ አፄ ከዙፋናቸው ሲወድቁ ደግሞ የአብዮት አጃቢዎች ሆነው ሲያጨበጭቡና ሲመጻደቁ ምንም ሐፍረት አልተሰማቸውም። ይህን አሳፋሪና አሳዛኝ ታሪክ ፀሐዩ ለጓደኛው ለዐቢይ ባጫወተው ጊዜ፣

- «*አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶን* በቃሌ ሳጠና፣ ጥቂት ጊዜ ቆይቶ አረሳው ይሆን? እያልኩ ሠግቼ ነበር። አሁን ግን ይህ ያጫወትከኝ የጀርባ ድጋፍ (background) ከቶ ሊያስረሳኝ አይችልም። እንዲያውም ስማኝ፣ አሁን በቃሌ ልውጣልህ!» አለና ዐቢይ አንድ ቃል እንኳ ሳይሳሳት ቅኔውን በቃሉ አነበበለት። ወዲያውም «ይህ ታሪክ ተሰውሮ ሊቀር አይገባም።

መላው የኢትዮጵያ ሕዝብ ሊያውቀው ይገባል» ሲል ጨምሮ ተናገረ።

- «ይህ አሳፋሪ ነገር ምን ታሪክ ተብሉ ይወራል እባክህ?» አለ ፀሐዩ በመተከዝና በማዘን ራሱን እየነቀነቀ።

- «ይህን የመሰለ አሳፋሪ ታሪክ ነው እንጂ ለትውልድ ትምህርት የሚሰጠው! በክርስቲያንነት ታሪክ ውስጥ እጅግ የሚያኩራው የጳውሎስ ሞያ ብቻ አይደለም የሚያስተምረን። እጅግ ከሚያሳፍረው ከከሐዲው ይሁዳ ሕይወትም ብዙ ነገር እንማራለን።»

- «ኧረ ለመሆኑ ዛሬ በኢትዮጵያ የሚያሳፍር ነው የሚባል ነገር ይኖር ይሆን? ሌብነት አያሳፍርም፣ ውሸት አያሳፍርም፣ ከዳተኛነት አያሳፍርም፣ በቀዝቃዛ ደም ሰውን መግደል አያሳፍርም፣ ... ሐፍረት የሚሰማው ሕዝብ እኮ ሕሊና ያለው ነው! ያ ሸክስፔር የተባለ የእንግሊዝ ተውኔት ጸሐፊ ሐምሌትን እንዲህ ሲል አናገረው፦

O shame! Where is thy blush?

ሐፍረት ሆይ! ቅላትሽ ወዴት አለ?

ይህ እንደጦር የተወረወረ ጥያቄ ለዛሬዎቹ ኢትዮጵያውያን እየተደጋገመ መቅረብ አለበት። ምን ይመልሱ ይሆን?»

«አንተ ቀደም ብለህ «ሕሊና ያለው ሕዝብ ብቻ ነው ሐፍረት የሚሰማው!» ያልከው ትክክለኛ አገላለጥ ነው። ስሜት በሌለው ሕዝብ ዘንድ O shame! Where is thy blush? ያለው አገላለጥ የጦር ስለት ሊኖረው እንዴት ይችላል? በኔ አስተያየት ከሁሉ አስቀድሞ ኢትዮጵያዊ «ግዕዝ ልቡና» እያልክ የምትጠራው መሠረተ ነገር የሚፈጠ ርበትን ዘዴ ማግኘት ያስፈልጋል።»

- «ይህ ጥርጥር የለውም» አለ ፀሐዩ። «ግን የዛሬው ትውልድ ኢትዮጵያዊ የሚያሰኘውን «ግዕዝ ልቡና» እንዴት ማግኘት ይችላል? ከሁሉ አስቀድሞ ባህላዊ ሥርዓታችንን ማስተማር የሚችሉት የቤተ ሰብ አላፊዎች (አባትና እናት) የቤተ ክርስቲያን መሪዎች፣ የአገር ሽማግሌዎች ነበሩ። ባለመታደል የዛሬው ትውልድ እነዚህን ሁሉ «አድኃሪዎች» እያለ አውግዟቸዋል። ወደፊት ተራማጅ ነኝ እያለ የሚፎክረው ይህ አዲሱ ትውልድ የሠራውና የሚሠራው ሁሉ በታሪክ አደባባይ መቅረቡ መቸም አይቀርም። ግን በጣም የሚያሳዝነው ታሪክ ያዘጋጀለትን ፍርድ ሳይሰማና ከስሕተቱ ምንም ሳይማር በውሸት ራሱን እየደለለና እያሞገሰ ያለፈ

እንደሆነ ነው። ባለመታደል ታሪክ ፍርዱን ለማዘጋጀት ረዢም ጊዜ ይጠይቃል።»

- «የታሪክ ፍርድ፣ የታሪክ ፍርድ፣ እያልክ በማጋነን ትናገራለህ። የታሪክ ፍርድ ለስሙ ነው እንጂ በሰዎች ሥራ ላይ ምን ዓይነት ሥልጣን አለው? በዚያውስ ላይ ታሪክ ጸሐፊዎች በሚዛን የሚሰፈር የጻኝነት ጠባይ አላቸው ማለት እንዴት ይቻላል? አዎ፣ ዛሬ ሞዴርን የሚባሉት እንደ Oswald Spengler የተባሉት ጸሐፊዎች፡- Decline of the West የተባለውን መጽሐፉን አንብበህ እንደሆነ፡- ታሪክ እንደ ሳይንስ የሚመራበት ሕግ አለው ይላሉ። በኔ በኩል ግን ያ በጣም የታወቀው የፈረንሳይ ፀሐፊ (Voltaire) ታሪክ በመስማማት የተደራጀ ተረት ነው ያለውን አስተያየት እቀበላለሁ። ታሪክ ያለልክ እያጋነነና እያዳነቀ የሚያወራልህ የቀማኞችን፣ የበዝባዦችን፣ የግፈኞችን፣ የአታላዮችን፣ የነፍሰገዳዮችን ... ሕይወት ነው። ይህንን ንቅዘት በመርገምና በማውገዝ ፋንታ ዳግም የክብር ልብስ ያጐናጽፈዋል። እንግዲህ ይህን ዓይነት ታሪክ እያነበበ ያደገ ትውልድ ትክክለኛ ነጽሮተ ዓለም ሊኖረው ይችል ይመስልሃል?»

- «ይገርማል እኮ!» አለ ፀሐፊ። «ቀደም ብዬ ሰው፣ ሰው መሆንን መማር ያስፈልገዋል ብዬ ነግሬህ ነበር። ይህንን ትምህርት ከሃይማኖት፣ ከፍልስፍና፣ ከታሪክ፣ ከሳይንስና ከሥነ ጥበብ ማግኘት ካልቻለ፣ አንድ ምርጫ ብቻ አለው። ይህም እንደእንስሳት እንደአራዊት በinstinct እየተመራ መኖር ነው።»

... ይኸማ ቢሆን ትልቅ መታደል ነበር። እንስሳትና አራዊት እኮ ሃይማኖት አያስፈልጋቸውም፣ አሥርቱ ቃላት አይጻፍላቸውም፣ ገሀነመ እሳት አያስፈራቸውም፣ የመንግሥተ ሰማያት ተስፋ አያስፈልጋቸውም። የተፈጥሮን ሕግ አፈረሱ ተብለው ሲከሰሱና ሲወቀሱ ከቶ ሰምተንም አናውቅ። ግን እስቲ ወደሰው ልጅ ሕይወት አተኩረን እንመልከት። ከሁሉ አስቀድሞ የሰው ልጅ ከፉና በጎ ለይታ የምታውቅ ነፍስ አለችኝ ብሎ ይኰራል። ከዚያ በላይ ደግሞ ይች አዋቂ ናት የተባለችው ነፍሱ እንዳትሳሳትና በትክክለኛው የውነት መንገድ እንዳትወጣ አሥርቱ ቃላት፣ ስድስቱ ቃላተ ወንጌል፣ ቁራን፣ ቬዳ፣ ጊታ፣ ... ተጽፎላታል። ግን ይህ ሁሉ ጥንቃቄ ሆኖ የሰው ልጅ ታሪክ ከአዳምና ሔዋን ጀምሮ የሕግ አፍራሽነት ታሪክ ነው። ስለዚህ እንደ እንስሳትና እንደ አራዊት በinstinct እየተመራ ለመኖር ምርጫ

ቢሰጠው ትልቅ እድል ነው እላለሁ።»

- «ምርጫው የራሱ ነው። ማንን እንዲጠይቅ ያስፈልገዋል?»

- «አሁን እኔ ከመሬት ተነስቼ እንስሳ ልሁን ብል እችላለሁ?»

- «ለምን አትችልም? ግን «ማኅበራዊ ሕይወቱ አይቀበለኝም፣ ወዳጆቼን አጣለሁ፣...» ብለህ የፈራህ እንደሆነ ይህ ሌላ ነገር ነው። አንዳንድ ሰዎች ይህን በመሥጋት ግማሽ ሰው፣ ግማሽ አውሬ ሆነው ይኖራሉ። በቀደምለት ወልደ እግዚአ የተባለውን ወንድሜን The Beastly Man እያልኩ እንደምጠራው ነግሬሃለሁ። በአማርኛ አውሬ ሰው፣ ወይም ጅብ ለማለት ሞከርሁና ቃሎቹ በጣም ቀለሉብኝ። ስለዚህ እንግሊዝኛውን መረጥሁ። ትንሽ ሞቅ ያለ ነው።»

- «The Beastly Man ስትል ምን ማለትህ ነው?»

- «አንዳንድ ሰዎች እጥፍ ሕይወት ይኖራሉ። ባንድ በኩል ሰብአዊ ልምድን የሚከተሉና የማኅበራዊውን ethical ሥርዓት አክብረው የሚኖሩ መስለው ለመታየትና በሌሎች ዘንድ መልካም አቀባበልና ሞገስ ለማግኘት በውሸት ይመጻደቃሉ። ግን ይህ ግብዝነታቸው ፈተናውን እንዲያልፍ የሚጠየቅበት ቁም ነገረኛ ሰዓት ይመጣል። ስለዚህ ጉዳይ የአገራችን ጀግና የሸለለው እስካሁን ድረስ በጆሮዎቼ ውስጥ ተመዝግቦ ሲያቃጭል እሰማዋለሁ። እርሱ እንዲህ አለ:-

ሰው ማለት፣ ሰው ማለት፣ ሰው ማለት፣
ሰው የሚሆን ነው ሰው የጠፋለት።

በርግጥ ሰው፣ ሰው መሆኑን ለማስረዳት የሚጠየቅበት ቁም ነገረኛ ሰዓት ሲመጣ ተመጻጻቂዎች ምንም ማምለጫ ቀዳዳ አያገኙም። ሰዓቱ ያጋልጣቸዋል። በዚያን ጊዜ አንዳች መሠረተ ነገር የሌላቸው በእንስሳዊ ተፈጥሮ ደረጃ ብቻ የሚንቀሳቀሱ ተግደርዳሪዎች መሆናቸውን ከማንም ለመሠወር አይችሉም። ይኸውም ራስን ያለልክ መውደድ፣ - ከርሥን ለመሙላት ያለልክ መጨነቅ፣ - አጊጦ ለመታየት መጣጣር፣ - ግላዊ ደስታን ያለልክ ማፍቀር፣ - ስለሌላው ሰው ችግር ምንም ዓይነት የተሳታፊነት ስሜት ማጣት፣ - የውሸንፍሩ ጊዜ አልፎ ፀሐይ ስትወጣ ብቻ ራስን ለማሳወቅ መጣጣር፣... ነው። እንደዚህ ያሉትን ተግደርዳሪዎች ሁሉ The Beastly Men እያልኩ እጠራቸዋለሁ። በሰውነታቸው ሊታመኑ አይችሉም። የቆሙበት መሠረተ ነገር የላቸውም። በሌላው በኩል ደግሞ

ለሌሎች መስሎ ለመኖር የማይፈልጉ ሰዎች አሉ:: ለነርሱ የማኅበራዊ ethical ሥርዓት ምንም ዋጋ የለውም:: ይህንንም በግልጥ ለመናገር አይሠጉም:: የነርሱን ምግባር የሚቈጣጠረው the law of the jungle እየተባለ የሚጠራው ኃይል ብቻ ነው:: ሃይማኖት፣ ፍልስፍና፣ ሥነ ጥበብ በነርሱ ሕይወት ውስጥ ስፍራ የለውም:: እንደዚህ ያሉትን ሰዎች ቱባ አውሬዎች ወይም ቱባ እንስሶች እላቸዋለሁ:: ሌላውን መስለው አይኖሩም::»

- «ከThe Beastly Men እና ከቱባ እንስሶች የትኞቹን ትመርጣለህ?» ሲል ዐቢይ ጠየቀ::

- «በኔ በኩል ማናቸውንም አልመርጥም:: ግን ለሰው ልጅ አስተዳደግና የሥልጣኔ እርምጃ የአገኝነታቸውን ብልጫ ለመመዘን የሞከርን እንደሆነ፣ ከግብዞቹ የተሳሳቱት ውነተኞች ይሻላሉ እላለሁ:: ሌላው ቢቀር ማን ወይም ምን መሆናቸውን ለመሰወር አልሞከሩም:: The Beastly Men ግን ያጭበረብራሉ:: በወንጌል «...የበግ ለምድ ለብሰው ይመጣሉ፤ ውስጣቸው ግን ተኩላ ነው...» ተብሎ ተጽፏል::»

ምዕራፍ ፬

አቶ ፀሐዩ መንክር The Beastly Man እያለ የሚጠራው ወልደ እግዚእ ፶፭ ዓመት እድሜ አለኝ ይላል። ግን ከዚህ በለጥ ሳይል አይቀርም። ራሱ መመለጥ ጀምሯል፤ ሽበትም ወረር ወረር አድርጎታል። ያለቃ መንክር የመጨረሻ ልጃቸው ነው። እርሱ እንደተወለደ አለቃ መንክር ወዲያው ስለሞቱ አባቱን ፈጽሞ አያውቃቸውም። ያስተማረውና ያሳደገው ወንድሙ ፀሐይ ነው።

ወልደ እግዚእ ከፍተኛ ተዘክሮ (memory) ያለው ሰው አይደለም። ስለዚህም ከትምህርት ቤቱ የሚላከው "report" እንደሚያመለክተው ከመካከለኛ ዝቅ ያለ ተማሪ በመሆኑ ወንድሙ ፀሐይ ያዝን ነበር። ግን አንዳንድ ወላጆች እንደሚያደርጉት ሁሉ ተቆጥቶ ሊቀጣው አይፈልግም። «ይህ የእድል ነገር ነው፤ ምን ይደረግ?» ይል ነበር።

እንደምንም ብሎ የ፪ኛ ደረጃ ትምህርት ቤቱን ከጨረሰ በኋላ፣ ወልደ እግዚእ ወደኮሌጅ ለመተላለፍ ድርጅት ስለሌለው በወንድሙ እርዳታ ሥራ አግኝቶ ለመያዝ በቃ። በሥራውም ላይ ሳለ ከማታ ትምህርት ቤት ገብቶ አእምሮውን እንዲያሻሽል ወንድሙ ያበረታታው ነበር።

አቶ ፀሐዩ በአፄ መንግሥት ጊዜ ዲፕሎማት ሆኖ ወደዋሽንግተን ሲመጣ ችግረኞች የሆኑ የቤተ ዘመዶቹን ልጆች በግሉ ለማስተማር ምኞት ነበረው። የሺእመቤት የተባለችው ከእህቶቹ አንደኛዋ ፯ ልጆች አሏት። ባሏ ቀዋሚ የሆነ ሥራ ስለሌለው እነዚህን ልጆች ለማሳደግ ከፍ ያለ ችግር ነበረባት። ስለዚህ ፀሐዩና እናቱ ቤተ ሰቡን በምግብ ለመርዳት በየጊዜው እንደአስፈላጊነቱ እያዩ የእህል ቀለብ ሊሰፍሩላት ተስማሙ። ከዚህም በቀር ፀሐዩ ምንዳዬ የተባለውን ታላቁን ልጇን ሥራ አሲዞ እርሱ የሚያገኘው ደሞዝ በተጨማሪ ቤተሰቡን እንዲረዳ አደረገ። እንዲሁም ፋንታዬ ለተባለው ለ፪ኛው ልጇ ደግሞ ማናቸውንም አስፈላጊ ወጭ ችሎ ወደዋሽንግተን እንዲመጣና ከርሱ ጋር ተቀምጦ ትምህርቱን እንዲቀጥል ድርጅቱን ሁሉ ፈጸመለት።

በዚህ ጊዜ ፀሐዩ ከአዲስ አበባ የተላከ የወልደ እግዚእ ደብዳቤ

ደረሰው። - ወደዋሽንግተን መጥቶ የኮሌጅ ትምህርቱን እንዲቀጥል እርዳታ የሚጠይቅ ነበር። ምንም እንኳ ችሎታው ለኮሌጅ ትምህርት የሚያጠራጥር ቢሆን፣ ጥያቄውን እምቢ ሊለውና ሊያሳዝነው አልፈቀደም። ስለዚህም ወደአሜሪካ እንዲመጣና እድሉን እንዲሞክር የሚያስፈልገውን እርዳታ ሁሉ አደረገለት። በዚህ አኳኋን ወልደ እግዚእና ፋንታዬ ከፀሐዩ ጋር ተቀምጠው ትምህርታቸውን ቀጠሉ። መቸም አብረው በነበሩበት ጊዜ ጥሩ ሰዓት እንዳሳለፉ አያጠራጥርም። የተለያዩት ፀሐዩ የአፄን መንግሥት ከሰ ከሥራው በተሰናበተ ጊዜ ነው። ምናልባት በዚያን ሰዓት የሚኖሩበት ስፍራ በመፈለግ ትንሽ ችግር ሳያገኛቸው አልቀረም። ግን በአሜሪካ ለተማሪ ማናቸውም ቀላል ነው።

ፋንታዬ ጥሩ ተዘክሮ ያለው ተማሪ ስለነበር የPh.D. ዲግሪ ለማግኘት ቻለ። ወልደ እግዚእ ግን የ B.A. ዲግሪ ለማግኘት አስር ዓመት ያህል ፈጀበት። ይህ አኳኋን ብርቱ የሆነ "inferiority complex" አሳድሮበት ነበር። ስለዚህም ከፋንታዬ ሊያወዳድረው የሚችል አንድ ዘዴ ማግኘት ነበረበት። ግን ምን ዓይነት ዘዴ?

በዚያን ጊዜ እንዳጋጣሚ Barbara Young የምትባል ጥቁር አሜሪካዊት ወልደ እግዚእ ይማርበት ከነበረው ዩኒቨርሲቲ ለPh.D. ዲግሪ «ዲሰርቴሽን» እየጻፈች እግረ መንገዷን ደግሞ ታስተምር ነበር። ምንም እንኳ በአካዴሚክ ችሎታዋ የተደነቀች ብትሆን ባል ለማግኘት ያላት ተስፋ በጣም የቀጨጨ ነው ማለት ይቻላል። ከሁሉ አስቀድሞ አስማና ልዩ ልዩ በሽታ ስለ ሚያሰቃያት «ኖርማል» የሆነ የሰሻል ሕይወት ሊኖራት እንደማይችል ግልጽ ነበር። ከዚህም በቀር "bad temper" አላት እያሉ ጓደኞቿ ይሸሿታል። የወልደ እግዚእ ጥላን እንደምንም ብሎ Ph.D. ዲግሪ ያላት ሚስት ለማግባትና በፋንታዬ ምክንያት የደረሰበትን "inferiority complex" ለማሸነፍ ብቻ ነበር። መቸም ላንድ ዝቅተኛ ተማሪ Ph.D. ዲግሪ ያላት ሚስት ለማግባት Eros የተባለው የጥንታውያኑ ግሪኮች የፍቅር አምላክ ተአምራት ካላደረገ በቀር በጣም አስቸጋሪ ነው። ግን የባርባራ ሁኔታ የErosን ተአምራት የሚጠይቅ ሆኖ አልተገኘም። መቸም እርሷ ባል አገኘለሁ የሚል ተስፋ በፍጹም አልነበራትም። ወልደ እግዚእ ሲፈራ ሲቸር "date" በጠየቃት ጊዜ ውነት

አልመሰላትም። ስለዚህ ምንም ሳትግደረደር ግብዣውን ወዲያው ተቀበለች። በዚህ አኳኋን ሦስት ምሽቶች አብረው ካሳለፉ በኋላ ለመጋባት ቀለበት ተለዋወጡና የወልደ እግዚ "inferiority complex" በዚህ ቆመ።

ጋብቻው እንደተፈጸመ የወልደ እግዚአ ሥራ ባርባራን ከዩኒቨርሲት ወደ ዩኒቨርሲቲ በመኪና ማመላለስ ብቻ ሆነ። ለአስተማሪነት በየዩኒቨርሲቲው ስለምትፈለግ ከፍ ያለ ደሞዝ ታገኝ ነበር። ለወልደ እግዚእም እግረ መንገዷን ከዩኒቨርስቲ አድሚኒስትሬሽን ውስጥ ሥራ ለማግኘት አላስቸገራትም። በዚህ አኳኋን ሁለቱ ጋብቾች የሚበቃ ገንዘብ በባንክ ለማከማቸት ቻሉ። ወልደ እግዚእ የሚነዳው መኪና ከአሮጌ ቮክስዋገን በcomputer የሚሠራ አዲስ Lincoln አቶሞቢል ተለወጠ። ባርባራ በበሽታዋ ምክንያት መኪና ነድታ አታውቅም። እንዲሁም ከማስተማርና በየወሩ የምታገኘውን ደሞዝ ለባሏ ከማስረከብ በቀር በማናቸውም የቤት አስተዳደር መግባት አልፈለገችም። «ለሁሉም ወልዴ ያውቃል» ትላለች። Mariage al Ethiopien የሚባለው ይህ ኖሯል? ግን አሁን ቀርቷል።

ወልደ እግዚእ እንደተመኘው Ph.D. ዲግሪ ያላት ሚስት አግብቶ፣ ፋንታዬም Ph.D. ዲግሪ አግኝቶ፣ ሁለቱ ዘመዳም ወጣቶች በአሜሪካ ዓለማቸውን ሲያዩና ሲደሰቱ፣ ወደአሜሪካ እንዲመጡ የረዳቸው ዘመዳቸው ፀሐዩ፣ የአፄን መንግሥት ዘልፏል ተብሎ በኢትዮጵያ መንግሥት የምሥጢር ዘበኞች ይታደን ነበር። ስለዚህም ነፍሱን ለማዳን ከአንዱ እስቴት ወደሌላው እስቴት ሲራወጥ ያልደረሰበት ስፍራ አይገኝም። በዚህ ጊዜ እነዚህ ዘመዶች ሊያጽናኑት ይቅርና እንደነበረ ለማወቅ እንኳ ተጠያየቀው አያውቁም። እርሱ ግን _አልቦ ዘመድ ጊዜ ተዋርዶ_ የሚለውን የመምህር ኤርምያስን ቅኔ እያስታወሰ በፍልስፍናው ውነተኛነት ከመደነቅ በቀር በነዚህ ዘመዶቹ ቂም አልያዘባቸውም። ከሁሉ አስቀድሞ እነርሱ ቢጠይቁት፣ ወይም ባይጠይቁት ምንም ልዩነት አያመጣም ነበር፣ - ፀሐዩ ሁልጊዜ ለብቻው መቆምን ነው የሚወደው። ከማንም እርዳታ ጠይቆ አያውቅም። ግን በተለየ ወንድሙ ወልደ እግዚእ የቁን ያህል ውለታ ቢስና ይሉኝታ ቢስ መሆኑን ተመልክቶ በጣም እንዲታዘበው መሰወር አይፈልግም። ምክንያቱም የሚከተለው ነው፦

ከአሥር ዓመት የጋብቻ ሕይወት በኋላ ባርባራ በነቀርሳ ሕመም ምክንያት በድንገት ስለሞተች ወልደ እግዚእ አእምሮው እስኪዘበራረቅበት ድረስ አዝኖና ተሸብሮ ነበር። ስለዚህም ፀሐዩን ፊልጎ አብሮት እንዲቀመጥና በምክር እንዲያጽናናው አጥብቆ ለመነው። ምንም እንኳ ፀሐዩ በብቸኝነት ኑሮ ቢያምን በዚህ በአስቸጋሪ ሰዓት የወንድሙን ጥያቄ እምቢ ለማለት አልቻለም። ስለዚህ የተከራየውን አፓርትሜንት ውሉ ከማለቁ በፊት በመልቀቁ የ፫ወር ኪራይ መቀጫ ከፍሎና የቤት ዕቃዎቹን በሙሉ ትቶ ወልደ እግዚእን ለማጽናናት ሲል Kansas እስቴት ሄደ።

በመጀመሪያዎች ፫ ወሮች ሁለቱ ወንድማማቾች መጽሐፍ ቅዱስ አብረው እያነበቡ መልካም ጊዜ አሳለፉ። ወልደ እግዚእም ከኃዘኑ ተጽናና፤ - ከባርባራ በኋላ ሕይወት የሚኖረው አልመሰለውም ነበር። ግን ጥቂት ቆይቶ ባርባራ ከባንክ ያከማቸችውን የገንዘብ መጠን ሲመለከት ልቡ እየደነደነና አሳቡ እየተለወጠ ሄደ። ባርባራ ተረሳች። በየሳምንቱ አዳዲስ ልብሶች እየገዛ መልበስ ጀመረ። ምግቡን የሚመገበው ውድና ምርጥ ከሆኑ ሬስቶራንቶች ሆነ። አዲሱን መኪናውን እየነዳ በከተማው ውስጥ ሲዘዋወር ከፍ ያለ ኩራት ተሰማው። ባርባራን ከማግባቱ በፊት ያለበት ፕሮብሌም "inferiority complex" ነበር። ያሁኑ በሽታው ግን "superiority complex" ሆነ። ዋናው ችግር ይህን ከፍተኛነቱን የሚያሳይበት አጋጣሚ አለማግኘቱ ነው። በአሜሪካ አዳዲስ ልብስ የሚለብሱ፣ አዳዲስ መኪና የሚነዱ፣ ከምርጥ ሬስቶራንቶች እየሄዱ የሚመገቡ ብዙ ሰዎች ይገኛሉ፤ ግን ማንም ዞር ብሎ አይመለከታቸውም። ስለዚህ ወልደ እግዚእ ከፍተኛነቱን የሚመለከቱና የሚያደንቁ ዝቅተኞች ሰዎች ካለማግኘቱ የተነሣ ወንድሙን ፀሐዩን ሊጠቀምበት ሞከረ። አዎ ፀሐዩ የዲፕሎማትነት ሥራውን ከለቀቀ ጀምሮ መኪና ነድቶ፣ አዲስ ልብስ ገዝቶ፣ ውድ ከሆነ ሬስቶራንት በልቶ አያውቅም። ደግሞም አይፈልግም። እርሱ ስለሕይወት ያለው ፍልስፍና ጐንደሬው ራስ ወልደ ገብርኤል በቅኔአቸው «...እስመ ዛቲ ጽላሎት ወሕልም» ሲሉ የገለጡትን አስተሳሰብ የሚከተል እንጂ ስለኑሮ ምቾት አንዳች ደንታ የለውም። በዚህ አኳኋን በሁለቱ ወንድማማቾች መካከል ታላቅ አለመግባባት ተፈጠረ። ወልደ እግዚእ ከዚህ ቀድሞ ለፀሐዩ የነበረውን የአባትነት አክብሮት ሁሉ ዘንግቶ ከፍተኛነቱን ለማሳወቅ ሲል የድፍረትና የብልግና ቃላት መናገር ሲጀምር

ፀሐዬ በቀጥ ሊገሥፀውና ሊያርመው አስቦ ነበር። ግን ዋጋ እንደሌለው ተመለከተ። በረጂሙ ከተነፈሰ በኋላ "Too late!" አለ ፀሐዬ በእንግሊዝኛ። የተሰፋ መቁረጥ ምልክት ነው። የወልደ እግዚእ "Superiority complex" መሬትን ለቆ ወጽአ (already) ከሰማይ ደርሶ ነበር። (ሳይኮሎጂስቶች delusion of grandeur ይሉታል።) እንግዲህ ምንድነው የማደርገው? እያለ ሲያሰላስል፣ Thomas Carlyle የተባለው የእንግሊዝ ጸሐፊ Heroes and Hero Worship በተባለው ድርሰቱ "Silence is more eloquent than words" ሲል የጻፈውን አስታወሰ። ስለዚህም ከወልደ እግዚእ ጋራ ቃል ከመለዋወጥ ይልቅ ዝም ማለትን መረጠ። የአገራችንም ሽማግሌ «ከባለጌ ጋራ ቃል መመላለስ ነገር መቈስቈስ» ይላል። አሁን ሁለቱ ወንድማማቾች ሰላምታ እንኳ አይሰጣጡም።

ፀሐዬ ይህን ታሪክ ለጓደኛው ለዐቢይ ባጫወተው ጊዜ፣ ጆሮውን በእጁ ደገፍ አድርጎ እየተደነቀ፣ «ኸረ ለመሆኑ ምን አለ?» ሲል ጠየቀ።

- «ልነግርህ ያሳፍረኛል፤ ግን እግዚአብሔር ይቅር እንዲለው እጸልያለሁ።»

- «The Beastly Man ለምትለው ፍጡር ነው የምትጸልየው?»

- «አዎ፤ እግዚአብሔር "ገናቸውንም ፍጡር ይቅር ማለት ይችላል። እኛን ክርስቲያኖች ሃይማኖታችን ብልጫ አለው የምንልበት ዋናው ምክንያት ይቅርታን ስላስተማረን ነው። ይህ ዓይነት ፕሮብሌም የወልደ እግዚእ ብቻ አይደለም። አያሌ ኢትዮጵያውያን ወጣቶች ከታሪካዊ ባህላቸው ስለተገነጠሉ፣ "victims of superiority complex" ሆነዋል። አንዳንዶች ገንዘብ አለን ብለው ይንቀባረራሉ። አንዳንዶች ተምረናል ሲሉ ይኩራራሉ። ሌሎች ደግሞ በፍጹም «አፖርቹኒስት» ሆነዋል። በአባቴ ስም አልጠራም ብሎ ስሙን የለወጠ ኢትዮጵያዊ አውቃለሁ። ለዚህ ፕሮብሌም «ጎድግ ለነ አበሳነ ወጌጋየነ» እያልን ከመጸለይ በቀር ሌላ መፍቻ አይገኝለትም።»

ምዕራፍ ፩

መወድስ

ያዕቆብ ጐየ ውስተ ምድረ ግብፅ፣
እምነ ሀገሩ ከነዓን መካነ ተድላ ወፍግዕ፣
ገብረ ንጉሠ ግብፅ ይሰመይ እንዘ በሀገሩ እግዚእ፣
ወዘንተ ኩሎ ዘገብረ መብልዕ፣
ጊዜ ወርኃ ተፅናን ወጊዜ ፀብእ።
ባሕቱ እምነ ደብረ ሊባኖስ ገነተ ቄዕ፣
ዝንአምር ውሉድኪ አንሰርተ መከራ ወግፍዕ፣
ተሠግሮተ ኤሳው በተብሲል ወተሠግሮት ይስሐቅ
በበግዕ።
ልበዓለ ሥርናይ ጥዑም ወበዓለ መሥገርት ኀቡዕ፣
ሥርናዮ ኢንጥዕም ወውስተ መሰገርቱ ኢንበውዕ።

አቶ ፀሐዩ መንክር አንድ መጽሐፍ በእንግሊዝኛ ጽፎ ነበር። አርእስቱን How to Maintain One's Freedom and Integrity ብሎ ከሰየመው በኋላ በመጀመሪያ ምዕራፍ ውስጥ ከዚህ በላይ የተመለከተውን ቅኔ እንደመግቢያ አድርጎ ጠቅሶታል። የቅኔው ደራሲ የአፄ ባካፋ ወንድም አቤቶ ተክለ ሃይማኖት ናቸው። በቅኔ አዋቂነታቸው ስመ ጥር ስለሆኑ ቅኔ ፈጣሪ ተክለ ሃይማኖት እየተባሉ ይጠሩ ነበር። ከዚህም የተነሣ በጐንደር ሊቃውንት ዘንድ እጅግ የተወደዱና የተከበሩ ናቸው።

አፄ በካፋ የሕዝባቸውን ስሜት በቀጥታ ለማወቅ ሲሉ አንዳንድ ጊዜ መልካቸውንና ልብሳቸውን በልዩ ልዩ ዘዴ እየለዋወጡና ማንነታቸውን እየሰወሩ ብቻቸውን በባላገር ውስጥ ይዘዋወሩ ነበር። በዚህም አኳኋን አያሌ አስደናቂና ጠቃሚ ነገር ፈጽመዋል። ለምሳሌ ብርሃን ሞገሳ የምትባለውን - በኋላ ሚስትና ንግሥት ያደረጓትን ቆንጆ ልጅ ያገኙዋት በዚህ አኳኋን ሲዘዋወሩ ነው።

አንድ ቀን ከባላገር ውስጥ ሲዘዋወሩ፣ አንድ ሽምግል ያለ ሰው አግኝተው ስለንጉሡ ሰውነት፣ ስለፍርድና ስለጠቅላላው አስተዳደር ምን ዓይነት ስሜት እንዳለው ጠየቁት። ይህ ሰው ከማን ጋር እንደሚነጋገር ማወቅ አልቻለም ነበር። ስለዚህ በቀጥታ፦

- «አንተ የማን ወገን ነህ?» ሲል ጠየቃቸው።

- «ምን ማለትህ ነው? አልገባኝም» አሉ አፄ በካፋ።

- «በቅርብ ቀን በአፄ በካፋና በአቤቶ ተክለ ሃይማኖት መካከል ጦርነት ይነሣል እየተባለ የሚወራውን አልሰማህም እንዴ?» ሲል ጠየቃቸው። እርሳቸውም ሳያመነቱ፣ «አዎ፣ ሰምቻለሁ» ሲሉ ፈጥነው መለሱ። ወዲያውም እንዲህ ሲሉ ቀጠሉ፦ «በኔና ባንተ መካከል ይሁንና አሳቤን ሳልሰውር እነግርሃለሁ። እኔ የአቤቶ ተክለ ሃይማኖት ደጋፊ ነኝ፤ በአፄ በካፋ መንግሥት የደረሰብኝን መከራና ግፍ ዘርዝሬ አልጨርሰውም። አሁን የአቤቶ ተክለ ሃይማኖት ደጋፊዎች የሚገኙበትን በመፈለግ ላይ ነኝ። ከነርሱ ጋራ ተቀላቅዬ ይህን ግፈኛ ንጉሥ ለማስወጣትና ተክለ ሃይማኖትን ለማንገሥ ደሜን አፈሳለሁ ብዬ ቆርጫለሁ።»

ሽማግሌው ሰው ይህን በሰማ ጊዜ ምንም ሳይጠራጠር፣ የሚያውቀውን ምሥጢር ሁሉ በሙሉ ስለዘከዘከላቸው፣ በፍጥነት ወደ ቤተ መንግሥታቸው ተመልሰው ለተከታዩ ቀን ታላቅ የራት ግብር እንዲዘጋጅ አዘዙ። ቀደምት የሆኑት ተጋባዦች አቤቶ ተክለ ሃይማኖትና የአድማ ተከታዮቻቸው ነበሩ። የሆኖ ሆኖ አቤቶ ተክለ ሃይማኖት ንጉሡ በግብሩ ላይ ይዘው ሊያስሯቸው እንደተዘጋጁ በምሥጢር ስላወቁ እላይ የተጠቀሰውን ቅኔያቸውን ልከው ሸሽተው አመለጡ። በመጨረሻዎቹ ሁለት ሐረጎች፣

<u>ሥርናዮ ኢንጥዕም ወውስተ መሥገርቱ ኢንበውዕ</u> ሲሉ ባለቅኔው የደረደሩት ምንባብ ያዘለው ኃይለ ቃልና ጣዕመ ነገር የግዕዝን ቅኔ ከፍተኛ ዋጋ ለማንጸባረቅ ምርጥ መግለጫ ነው ማለት ይቻላል። ከዚህም በቀር አቶ ፀሐዩ በጻፈው መጽሐፍ ላቀረበው አስተያየት ቅኔው መሠረታዊ ድጋፍ እንደሰጠው አያጠራጥርም።

ዐቢይና ፀሐዩ በሳምንት መጨረሻ ተገናኝተው እንደተለመደው የአገራቸውን ሁኔታ እያነሡ ሲጫወቱና ሲዝናኑ ከቆዩ በኋላ፣

- «ይቅርታ! ይቅርታ! ረስቼው ነው። አዲሱን መጽሐፌን እስካሁን

አላሳየሁህም» አለ ፀሐዬ::

- «አዲስ ድርሰት ጻፍክ እንዴ? ምን ዓይነት መጽሐፍ ነው?»

- «ይኸውልህ!» ብሎ ፀሐዬ ለዐቢይ አቀረበለት:: ወዲያው ዐቢይ የመጽሐፉን ርእስ ነገር በሽፋኑ ላይ How to Maintain One's Freedom and Integrity ብሎ ካነበበ በኋላ «በእንግሊዝኛ ነው እንዴ የጻፍከው? እኔ አማርኛ መስሎኝ ነበር» አለ::

- «ዛሬ አማርኛ የሚያነቡ ኢትዮጵያውያን በቁጥር አይገኙም:: ስለዚህ በእንግሊዝኛ ለመጻፍ ተገደድሁ::»

- «ይቅርታ አድርግልኝ፤ በዚህ አስተያየት ካንተ ጋር አልስማማም:: ይህ ያሁኑ ጊዜ ያቀረበልንን ፉክክር (challenge) ፊት ለፊት በመግጠም ፈንታ ጭራውን በእግሮቹ መካከል ወሽቆ እንደሚሸሽ ውሻ መሆን የለብንም::»

- «የምትለው አልገባኝም::»

- «በአማርኛ መጻፍ አለብህ ነው የምለው:: አሁን ገባህ?» ዐቢይ እንደመቆጣት ብሎ::

- «አዎ ገባኝ:: ግን ማነው የሚያነበው? አሁን ጥያቄዬ ገባህ?» አለ ፀሐዬ ድምፁን ትንሽ ከፈ ር አድርጎ::

- «አዎ ገብቶኛል:: መቼም የዛሬው የኢትዮጵያ ትውልድ መማር አይፈልግም:: እንዲያውም በባዶ ቤት አዋቂ ነኝ ብሏል:: ለማንበብ የሚፈልገው ርካሽ የሆነ እንግሊዝኛ Success Story ብቻ ነው:: ቁም ነገር ያለው ባህላዊና ታሪካዊ የአማርኛ መጽሐፍ አንብብ ያልከው እንደሆነ መላሱ ይተሳሰራል:: ወይም ይስቅብሃል:: ግን አንተ መጽሐፍ ስትጽፍ የሚመጣውን የኢትዮጵያ ትውልድ ማሰብ አለብህ::»

- «Success Story ስትል Mark Twain የተባለው ያ አሜሪካዊ ደራሲ የጻፈው ትዝ አለኝ:: እርሱ በአሽሙር አነጋገር እንዲህ አለ:- "All you need in this life is ignorance and confidence, and then success is sure." የዛሬው የኢትዮጵያ ትውልድ ይህን ምክር ቃል በቃል የተቀበለው ይመስላል:: ለመማር የሚፈልገው ሥራ አግኝቶ ገንዘብ የሚያተርፍበትን ነገር ብቻ ነው:: በእርሱ ዘንድ ትምህርት ማለት material success ነው:: ይህንንም አስተሳሰብ ከምዕራባውያን ባህል

እንደወረሰው አያጠራጥርም።»

- «ታዲያ ትምህርት የሚያገለግለው ለምንድነው?» ሲል ዐቢይ ጠየቀ።

- «ትምህርት የሰውን የተፈጥሮ ክሂል (potential) ኮትኩቶ ለማሳደግና ፍጹም ወይም ሙሉ ለማድረግ የሚረዳ ልዩ መሣሪያ መሆን አለበት። ከዩኒቨርሲቲ የዲግሪ ወረቀት የተቀበሉ ሁሉ ይህን ሙሉነት ወይም ፍጹምነት አግኝተናል ብለው ያመኑ እንደሆነ፣ ያለጥርጥር ራሳቸውን ያታልላሉ። Ralph Waldo Emerson የተባለው በጣም የታወቀው የአሜሪካ ደራሲ በ1831 በጻፈው Journal የሚከተለውን አመልክቷል።

> The things taught in school as and colleges are not an education, but the means of education.

በዚህ ጊዜ... ዐቢይ መጽሐፉን ገልበጥ ሲያደርግ፣ <u>ያዕቆብ ጐየ ውስተ ምድረ ግብፅ</u> የሚለውን በግዕዝኛ የተጻፈውን ቅኔ አይቶ «ያሁኑስ ይገርማል! መጽሐፍህ በግዕዝ ነው እንዴ የተጻፈው?» ሲል ጠየቀ።

- «ቅኔው የገባው ለጥቅስ ነው እንጂ፣ መጽሐፉስ የተሰናዳው ለእንግሊዝኛ አንባቢ ነው።»

- «ፀሐዩ፣ የምትለው በፍጹም ሊገባኝ አይችልም። አማርኛ አይገባውም ለምትለው ሰው በግዕዝ ትጽፍለታለህ?»

- «ተሐዝቦትህ በአመክንዮት የተደረገ መሆኑን እቀበላለሁ። ግን የግዕዙን ቅኔ የጠቀስሁት፣ እንዲያው ለታሪክ መታሰቢያነት ያገለግላል ብዬ ነው። ለዛሬው የሚያነበው ሰው ባይኖርም እንደሐውልት ተቀርፆ ቢኖር ምን አለበት? ወደፊት «ኧረ ይህ ምንድነው?» ብሎ የሚጠየቅ ሰው ምናልባት ይገኝና አባቶቻችን የተውልን የሥነ ጽሑፍ ቅርጽ ምን ዓይነት እንደሆነ በአጋጣሚ ሊያውቅ ይችላል። የኢትዮጵያ Renaissance የሚባል አዲስ ዘመን እንደሚመጣ አምናለሁ። በዚያን ጊዜ እነዚህ የሥነ ጽሑፍ ቅርሶች እንደአልማዝ ነው የሚታዩት።»

- «ታዲያ ወደፊት ለሚመራመረው ሰው እንዲረዳ «የፉት ኖት» ትርጓሜ ብታደርግለት መልካም አይሆንም?»

- «ቅኔ ሲተረጐም ለዛውን ያጣል።»

- «ቃል በቃል ሳይተረጐም በጠቅላላው የያዘው አሳብ ምንድነው?»

- «አንድ ታሪክ ላጫውትህ። የግል ታሪክ ነው። የቅኔውን ጠቅላላ አሳብ ለመተርጐም ይረዳል ብዬ እገምታለሁ። በልጅነቴ ቆቅ ማጥመድ እወድ ነበር። አንድ ቀን ማለዳ ተነሳሁና በፈረስ ጭራ ተጐንጉኖ የተሠራውን መጥመዴን ይዤ ቆቆች ወደሚገኙበት ደን ሄድሁ። ካንድ ትልቅ ቋጥኝ ሥር ወጥመዴን ዘረጋሁና አንድ እፍኝ ስንዴ በውስጡና በዙሪያው አፈሰስሁበት። ከዚያም ራቅ ብሎ በሚገኝ ቁጥቋጦ ውስጥ ተደብቄ ስመለከት «ኸካካካ! ኸካካካ!» የሚል የቆቆች ድምፅ ሰማሁ። ወዲያው ሁለት ቆቆች መጥተው ከወጥመዴ ከፍ ብሎ ከሚገኘው ቋጥኝ ላይ አረፉ። ፀሐዶዋ ገና መውጣቷ ነበር። ጨረሩዋን በቋጥኙ ላይ ስለፈነጠቀችው ቆቆቹ የተደሰቱና የተዝናኑ ይመስላል። የኮሽታ ድምፅ ሰምተው እንዳይበረግጉ ጥንቃቄ አድርጌ በጸጥታ እመለከታቸው ነበር። እነዚህ ቆቆች ከቋጥኙ ሳይወርዱ ስንዴው የተበተነበትን ስፍራ እያቈለቈሉ ተመለከቱ። ካሁን ካሁን እመር ብለው ከወጥመዱ ሊገቡ ነው እያልኩ በጉጉት ስጠባበቅ፣ ለጥቂት ደቂቃዎች ያህል ዝም ብለው ቆዩና በድንገት ክንፉቻቸውን እየዘረጉ በማንዣበብ ወጥመዱን ሁለት ጊዜ ከዞሩት በኋላ ተከታትለው በረሩ። <u>ሥርናዮ ኢንጥዕም ወውስተ መሥገርቱ ኢንበውእ</u> ያለውን የቅኔውን መጨረሻ ሐረግ ሳነብ፣ የነዚያ ቆቆች ሥዕል ወለል ብሎ ይታየኛል። እንግዴህ ከዚህ የተሻለ ጠቅላላ መግለጫ ልሰጥህ አልችልም። ከዚህ የጐደለውን ያንተ ውሳጣዊ ነጽሮት (imagination) እንዲሞላው ተስፋ አደርጋለሁ።»

- «ያቀረብከው ትክክለኛና ደማቅ ሥዕል ነው። አሁን ደህና አድርጌ ለመመልከት ችያለሁ» አለ ዐቢይ ራሱን ከፍና ዝቅ በማድረግ እየወዘወዘ። «ግን <u>ሥርናዮ ኢንጥዕም</u>» ያለው ቃል kHow to Maintain Freedom ጋራ ምን ግንኙነት አለውና ነው በመጽሐፍህ የጠቀስኸው?»

- «ይህ ቅኔ አንፃር የሚባለውን ሞያ ከመግለጡ በላይ፣ ሰምና ወርቅ ከኅብር ጋራ የያዘ ነው። በጠቅላላው ለመብል የሚስገበገብ ሁሉ ከወጥመድ ላይ እንደሚወድቅና ነፃነቱን እንደሚያጣ አመልክቷል። ያዕቆብ በአገሩ በከንዓን ጌታ ሲሆን መብል ለመፈለግ ግብፅ ሄዶ የፈርዖን ባሪያ እንደተባለ ይጠቅሳል። በማናቸውም አኳኋን ነፃነቱንና ምሉእነቱን (integrity) ለመጠበቅ የሚፈልግ ሰው <u>ሥርናዮ ኢንጥዕም ወውስተ መሥገርቱ ኢንበውዕ</u> ማለት አለበት።»

- «ሰው እንዴት ያለመብል መኖር ይችላል?» አለ ዐቢይ::

- «ለዚህ ጥያቄ አንድ መልስ ብቻ አለኝ:: ይኸውም ሰው በእንጀራ ብቻ አይኖርም (ማቴ ፬-፬) የሚለው ቃል ነው::»

- «ፀሐዬ፣ በጣም «አይዴአሊስት» የሆንክ መሰለኝ:: ይህ ለ፳ኛው ክፍለ ዘመን ሰው እንደምን አድርጎ ይቻላል?»

- «ሰው በእንጀራ ብቻ አይኖርም ያለው ቃል፣ ሰው እንጀራ አይብላ የሚል መስሎህ እንደሆነ ተሳስተሃል:: በስተጀርባው ያለው ታሪክ ምን እንደሆነ ጠልቀህ መመርመር አለብህ:: ልናስወግደው የሚገባን ከወጥመድ ጋር የሚቀርብልንን እንጀራ ነው:: በኔ ሕይወት የደረሰውን ለምሳሌ ልጥቀስልህ:: ከ፳ ዓመታት በላይ ከአገሬ ተሰድጄ በውጭ አገር እኖራለሁ:: በዚህ ጊዜ ውስጥ ልዩ ልዩ ችግር ደርሶብኛል:: ችግሬ ወደፊተና ሊጥለኝ የሚችል ዓይነት ነበር፤ ማለት ችግሬን ምክንያት በማድረግ ልዩ ልዩ ሰዎች መጣሪያ ሊያደርጉኝና ሊጠቀሙብኝ ሞክረው ነበር:: ግን ሥርናዮ ኢንጥዕም ባለው መርኃ ጽድቅ (guiding principle) ባልመራ ኖሮ፣ ብቻዬን ቆሜ ስለውነትና ስለፍትሕ ያላንዳች ሥጋት መናገር ባልቻልኩ ነበር:: መቸም ብቻ መቆም የቱን ያህል አስቸጋሪ እንደሆነ መናገር አያሻም:: ሰዎች ይጠሉሃል፣ ይቀኑብሃል፣ በውሸት ስምህን ያጠፉታል፣... ግን ምሉእነት (integrity) ካለህ፣ በራስህና በፈጣሪህ የምትተማመን ከሆነ፣ የማታ ማታ ውነት ይረታ እንደሚባለው፣ - ሌላው ቢቀር - ለሰዎች ሕይወት ጥሩ ምሳሌነት በመስጠትህ መጭው ትውልድ ስምህን ሲያስታውስ ይኖራል:: የቈራጥነትን ምሳሌነት ትቶ ከማለፍ የበለጠ ለሰው ልጅ ሌላ ከፍተኛ እድል ያለ አይመስለኝም:: ቆራጠኝነትን ለመለማመድ የፈለግህ እንደሆነ የሚከተሉትን ሐረጎች በቃልህ አጥንተህ የሕይወትህ ክፍል እንዲሆኑ አድርጋቸው:-

ለበዓለ ሥርናይ ጥዑም ወበዓለ መሥገርት ኅቡዕ፣
ሥርናዮ ኢንጥዕም ወውስተ መሥገርቱ ኢንበውዕ::»

ምዕራፍ ፮

ዕለቱ ሮብ ነው። ከቀትር በፊት ፬ ሰዓት ግድም ይሆናል። ከፀሐዩ አፓርትሜንት ስልክ ተደወለ። ወዲያው ፀሐዩ ስልኩን አንስቶ "Tṣahayu speaking" ሲል መለሰ።

- «እኔ ዐቢይ ነኝ፤ እንደምን አደርክ?»

- «ሌሊቱን እንቅልፍ አልወሰደኝም ነበር። አሁን እንደራስ ምታት ይሰማኛል።»

- «ታዲያ ለምን Tylenol አትወስድም? ለራስ ምታት እኮ ፍቱን የሆነ መድኃኒት ነው።»

- «አንዱ ያበደ ሰው መርዝ ጨምሮበት እንደሆነ ማን ያውቃል? በቺካጎና በኒዮርክ የሆነውን አልሰማህም? ተነገ ወዲያ ለቀጠሮአችን ስትመጣ ሬሳዬን ከምታገኝ፣ ራስ ምታቴን ታግሼ ከነነፍሴ ብታየኝ ይሻላል» አለና ፀሐዩ ይስቅ ጀመር።

- «ስማ፤ አሁን የደወልሁልህ በቀጠሮአችን ዓርብ ልመጣ አለመቻሌን ልነግርህ ነው።»

- «ምነው? በድንገት ምን አገኘህ?»

- «ወንድሜ ሻምበል ታመነ የአሜሪካን Citizenship የሚቀበልበት ቀን ነው። ከጠቅላዩ ፍርድ ቤት ፕሬዚዴንት ፊት ቀርቦ ለአሜሪካ ስንደቃላማና ለሕገ መንግሥቱ ስላለው ታማኝነት መሐላ በሚያደርግበት «ሴሬሞኒ» አብሬው እንድገኝ ጠይቆኛል። ቅዳሚት ደግሞ ለወዳጆቹ የራት ግብዣ ስለሚያደርግ አንተንም ጠርቶሃል።»

ፀሐዩ አንዳች የቃል መልስ ሳይሰጥ ኧኻኻኻ! ኢኺኺኺ! እያለ በከፍተኛ ድምፅ መሳቅ ጀመረ። ዐቢይ የስልኩን መቀበያ ከጆሮው ሥር ለጥፎ እያዳመጠ ፀሐዩ ሳቁን እስኪጨርስ ድረስ ይጠባበቅ ነበር። ግን ሳቁ ማለቂያ ጠፋበት። ኧኻኻኻ! ኢኺኺኺ! የሚለው ድምፅ ወደዐቢይም ተጋባና ሁለቱም አብረው መሳቅ ጀመሩ። ሳቁ ወደሳል ተለውጦ ጉሮሯቸው እስኪደርቅና ሳምባቸው እስኪነፋነፍ ድረስ ከቆዩ በኋላ፣ ዐቢይ ትንፋሹ ቁርጥ ቁርጥ እያለ፣

- «ይሀን ያህል ያሳቀህ ምንድነው?» ሲል ጠየቀ።

- «አይ፤ እንዲያው ነገሩ ነው። ይቅርታ አድርግልኝ» አለ ፀሐዬ የደረቀውን ጉሮሮውን «ኸኸኸ» እያለ በመጠራረግ።

- «የቱ ነገር?»

- «Congratulations! በማለት ፋንታ ስለሳቅሁ ይቅርታ አድርግልኝ» አለ ፀሐዬ እንደገና በመሽቈጥቈጥ። ከፍሬ ነገሩ ውስጥ ሊገባ አልፈለገም።

- «የጠየቅሁህን አልመለስክልኝም እኮ። እንዲህ በረዥሙ ያሳቀህ ኧረ ምንድነው?» ሲል ዐቢይ ገትሮ ያዘ።

ፀሐዬ መላሱን በጉንጩ ውስጥ ቀርቅሮ፣ «መቸም ያንድ ትልቅ አገር ዜጋ መሆን መታደል ነው። ያለልክ ያኮራል። እንኳን ደስ ያላችሁ!» ከማለት በቀር የሳቀበትን ምክንያት ሊናገር አልፈለገም። በጣም አፍሮ ነበር። ዐቢይ ግን ነገሩ ገብቶታል።

ሻምበል ታመነ ወልደ ማርያም የኢትዮጵያ መንግሥት የዓየር ኃይል መኰንን ነበረ። በልጅነቱ ኢትዮጵያውያን «ፓይለቶች» በደብረ ዘይት ሚያ ሲለማመዱ አይቶ፣ አንድ ቀን እኔም ፓይለት ሆኜ በአኤሮፕላን እበራለሁ እያለ ይመኝ ነበር። የተመኘው አልቀረም። ከትምህርት ቤቱ ገብቶ ልምምዱን በሚያስደስት አኳኋን ከፈጸመ በኋላ፣ አኤሮፕላን ራሱ እየነዳ መብረር ቻለ።

ከጥቂት ዓመታት በኋላ በክፍሉ ዋና አዛዥ በጄኔራል አሰፋ አየነ አቅራቢነት የሻምበልነት ማዕረግ ሲቀበል፣ ለአገሬ ለኢትዮጵያ ሰንደቅ አላማና ለንጉሠ ነገሥቱ ዘውድ በመታመን ደሜን አፈሳለሁ ብሎ በወንጌል ላይ እጁን በማድረግ ምሎ ነበር። ግን እያሌ ጊዜ ሳይዘገይ ደርግ የተባለው መራእይ (band) የአፄን መንግሥት ሲገለብጥ፣ እንደመሐላው ስለዘውዱ ክብር ደሙን ሊያፈስ ይቅርና፣ ከሸፍቶቹ ጋራ በመተባበር ለማርክሲስት ሬጂም ታማኝ ነኝ ሲል የመሐላ ቃሉን ሰጠ። አሁን ደግሞ ደርግን ከድቶ ለአሜሪካ ሰንደቅ ዓላማና ለሕገ መንግሥቱ ታማኝ ነኝ ብሎ ለመማል እየተሰናዳ አለ። ጥቂት ቆይቶ ደግሞ ሌላ የሚምልበት አዲስ እምነት ያገኝና ምን እንደሚያደርግ አይታወቅም። ኧረ የመሐላ ትርጓሜው ምንድነው? እያለ ፀሐዬ ያሰላስል ነበር። በረዥሙ ያሳቀውም ለጊዜያዊ ጥቅም ሲሉ ሰዎች የሚያደርጉት ወላዋይነት ነው። «ለምንድነው ሰው

ለሕይወቱ ቀዋሚ የሆነ መርኃ ጽድቅ (guiding principle) መምረጥ የማይችለው?» እያለ በብርቱ ያስብ ነበር:: መቸም በራሱ ሳይሆን በተውሶ መስተሐልይ (mind) የሚያስብ ሰው ሁሉ ወላዋይ ከመሆን አይድንም:: ዛሬ ሮያሊስት ነኝ ይላል:: ከዛሬዎች የምዕራብ ፖለቲካ ሰዎች አንዳንዶቹ ግን እንደሻምበል ታመነ ያሉትን «ሞደሬት» እያሉ ሲጠሯቸው ይሰማሉ:: በአዲሱ የዲፕሎማቲክ አነጋገር «ሞደሬት» ማለት ሌላ ትርጓሜ ተሰጥቶታል:: ፍሬ ቢስ Euphemism!

ፀሐዩ ምንም እንኳ በዲፕሎማቲክ ሜዳ ተሰማርቶ ለረዢም ጊዜ የሠራ ቢሆን፣ ዲፕሎማሲ ለኃይለኞች የቃል ድጋፍ ከመስጠት በቀር ስለኢንተርናሽናል ሰላምና ስለትክክለኛ ፍትሕ፣ ስለሰዎችም መብት አጠ ባበቅ ያበረከተው ዋጋ ያለው አገልግሎት ምንድነው? እያለ ሁልጊዜ እንደተጠያየቀ ነው:: እርሱ «ዩፌማስቲክ» የሚባለውን የዲፕሎማቶች የቃል አቀራረጽ በፍጹም አይወደውም:: «ለማደነጋገሪያ ሆን ብሎ የተፈጠረ ነው:: ለሰብአዊ «ኰሙኒኬሽን» ጸር መሆን አለበት» ይል ነበር::

አንድ ቀን ፀሐዩ በኒው ሐምፕሻየር ዩኒቨርሲቲ (Foreign Relations Class) ተቀምጦ «ሌክቸር» ሲያዳምጥ፣ ፕሮፌሰሩ ስለኢትዮጵያና ስለፋሺስት ጦርነት፣ ስለዓለም መንግሥታትም የዲፕሎማቲክ ጥረት ይናገር ነበር:: ወደመጨረሻው ግድም በጦርነቱ ጊዜ ኢትዮጵያውያን ስለዓለም መንግሥታት ማኅበር የነበራቸውን ስሜት ፀሐዩ አብራርቶ ለተማሪዎቹ እንዲገልጥላቸው ጋበዘው::

- «ባልናገረው ይሻላል» ሲል ፀሐዩ መለሰ ራሱን እየነቀነቀ::
- «መቸም አሁን አልፏል፤ ታሪክ ነው፤ ምንአለ ብትናገረው?»
- «አላለፈም፤ አሁንም ይቀጥላል::»
- «ምን ማለትህ ነው? አልገባኝም::»
- «ባሁኑ ጊዜ የዓለም መንግሥታት አስተሳሰብና ምኞት አልተለወጠም:: ምኞታቸው የሚፈጸምበት ዘዴ ግን እየተራቀቀ ሄዷል::»
- «አሁንም ፋሺዝም አለ ትላለህ እንዴ?»
- «ፋሺዝም እንደኔ አመለካከት ቃል ነው:: ቃል ዋጋ የለውም:: ስንፈልግ በ.ግግራችን እንጠቀምበታለን:: ሳንፈልግ ደግሞ ይለወጣል:: እኔ የምመለከተው በቀጥታ ሰዎችንና ሥራቸውን ነው:: ፋሺስት ብላቸው፣

ወይም ሌላ ስም ብሰጣቸው ምንም ልዩነት አያመጣም:: በኢጣሊያኖች ነገረ ምሳሌ La barba non fa il filosofo (የጢም መርዘም ሰውን ፈላስፋ አያደርገውም) የሚል አገላለጥ አለ:: Democracy, self-determination, human rights, freedom and equality for all, brotherhood, United Nations... የሚባሉት በኔ ዘንድ ቃሎች ናቸው:: ለምሳሌ የተባበሩት መንግሥታት የሚለውን እንውሰድ:: እነዚህ መንግሥታት መቼ ነው የተባበሩት? በምንድነው የተባበሩት? ተባብረው ምን ሠሩ?» የሚል ጥያቄ አቅርቦ ወደፕሮፌሰሩ ይመለከት ነበር::

- «ለምን ቻርተሩን አታነብም? በዚያውስ ላይ ኢትዮጵያ ከፋሺስት አገዛዝ ነፃ ወጥታ፣ የእግዝእናን መብት አስከብራ፣ የተባበሩት መንግሥታት አባል ሆና መቀመጧ ምንም የሚነግርህ ነገር የለም?» ሲል ፕሮፌሰሩ ጠየቀ::

- «ኢትዮጵያ አሁን ነፃነት ያላት አገር ነች ትባላለች እንዴ?»

- «ይህ ሌላ ነገር ነው» አለ ፕሮፌሰሩ::

- «እንደኔ አመለካከት ሌላ ነገር አይደለም:: የፕሮብሌሙ ምንጭ አንድ ነው:: ይኸውም «ኃይል ያለው ርትዕ አለው» Might makes right የሚለው አስተሳሰብ ያስከተለው መዘዝ ይባላል:: ይህም አስተሳሰብ ተብራርቶ የተገለጠው ጥንታውያኑ ግሪኮች Sophists እያሉ በሚጠሯቸው ማእምራን ዘመን ፍልስፍና ነው:: ከነዚህ ማእምራን አንደኛው Gorgias of Leontini ይባላል:: የርሱ ደቀ መዛሙርት፣ አንድ ሰው በተፈጥሮ ኃይል ከተሰጠው ሌላውን ደካማ ሰው አስገድዶ ፈቃዱን እንዲፈጽም ለማድረግ ሙሉ የሞራል መብት አለው ሲሉ አስተምረዋል:: ይህ ነው ዛሬ ፖለቲካዊ ፍልስፍና እያልን የምንጠራው:: ቋንቋ እየለዋወጥን የምናስተምረውም::»

- «ተሳስተሃል» አለ ፕሮፌሰሩ:: «ይህ ያለፈ ታሪክ ይባላል:: ከዛሬው ጊዜ ሁኔታ ጋራ ምንም ግንኙነት የለውም::»

- «ያለፈ ታሪክ አይደለም» ሲል ፀሐዩ ተቃወመ:: «ሞዴርን በተባለውም ዘመን እየቀጠለ አለ:: ለምሳሌ Arthur Schopenhauer የተባለው የጀርመን ፈላስፋ፣ The World as Will and Idea ብሎ

የሰየመው ድርሰቱን መሠረት በማድረግ Friedrich Nietzsche «ኃይል ያለው ርትዕ አለው» ያለውን የጥንታውያኑን Sophists ፍልስፍና አብራርቶና አስፋፍቶ አስተምሯል።»

- «ይህን የመሳሰለው ያንዳንድ ፈላስፎች አሳብ ጠቅላላ አቀባበል የለውም» ሲል ፕሮፌሰሩ ነገሩን አቃለለው። በዚህ ጊዜ ፀሐዩ በመቈጣት፣

- «ፕሮፌሰር፣ የተባበሩትን መንግሥታት ቻርተር አንብበውታል?» ብሎ ሲጠይቅ በክፍሉ ተቀምጠው የሚሰሙት ተማሪዎች በሙሉ ሳቁበት። የፖለቲካ ሳይንስ ሊቅ የሆነውን ታላቁን መምህር፣ «የተባበሩትን መንግሥታት ቻርተር አንብበሃል?» ብሎ መጠየቅ እንደየዋህነት አድርገው ቆጥረውታል። ፕሮፌሰሩም ከንፈሮቹን ወደላይ ሽብሽብ አድርጎ እንደዋዛ ከሚመለከተው በቀር ለፀሐዩ ጥያቄ መልስ አልሰጠም። ፀሐዩ ግን ንግግሩን በመቀጠል እንዲህ አለ፦ «ጥያቄዬ ሴኩሪቲ ካውንስልን ይመለከታል። ሴኩሪቲ ካውንስል ፲፩ አባሎች አሉት። አሥሩ በየ፪ዓመት ይመረጣሉ። አምሥቱ ግን ነዋሪ አባሎች ይባላሉ። እነርሱም ቻይና፣ ፈረንሳይ፣ ሶቪየት ዩኒዮን፣ እንግሊዝና ዩናይትድ እስቴትስ ናቸው። በቻርተሩ ፳፯ኛ አንቀጽ እንደተመለከተው፣ «ሰብስታንቲቭ» ስለሚባሉት ጉዳዮች አወሳሰን፣ ከነዋሪ አባሎች አንዱ፣ የቪቶ ሥልጣኑን ተመርኩዞ እምቢ ካለ ምንም ማድረግ አይቻልም። በጠቅላላው የተባበሩት መንግሥታት ቍራጭ ፈላጭ ሥልጣን በአምሥቱ ነዋሪ አባሎች እጅ ላይ ነው። የቀሩት እንዲያው አጫፋሪዎች ናቸው። እንግዲህ ይህ ምንን ያመለክታል? በኔ በኩል ግልጽ ነው። «ኃይል ያለው ርትዕ አለው» ያለው የጥንታውያኑ Sophists ፍልስፍና በአዲሱ ዓለምና በአዲሱ ዘመን እንዴት አድርጎ እንደሚሠራ ለመመልከት የዲፕሎማቲክ ቃላት ዓይኖቻችን ሊጋርዷቸው አይችሉም።»

- «እንዳነጋገርህ የተባበሩት መንግሥታትንና ዲፕሎማሲን የምትቃወም ትመስላለህ። ግን በቂ የሆነ አመክንዮት አላቀረብህም» አለ ፕሮፌሰሩ።

- «ከሁሉ አስቀድሞ ዲፕሎማሲ ውሸት ነው። ደግሞም አይሠራም። የሚሠራው ኃይል ብቻ ነው። ይህንን በግልጥ እናውቃለን።»

- «ዲፕሎማሲ እንዴት ውሸት ነው ትላለህ? አይገባኝም።»

- «እኛ ኢትዮጵያውያን በዓለም መንግሥታት ማኅበር፣ «በኮሌክቲቭ ሴኩሪቲ፣» በኢንተርናሽናል ሕግ እናምን ነበር። ግን በፋሽስት

በምብ ስንደበደብ፣ በታንክና በመድፍ ስንጨፈጨፍ፣ እንደ አይጥ ሕይወታችን በመርዝ ሲጠፋ፣ ዲፕሎማሲ የሚሉትን የከንፈር አገልግሎት ከመስማት በቀር ማንም አልደረሰልንም። በዚያን ጊዜ ነው ዲፕሎማሲ ውሸት፣ «ኃይል ያለው ርትዕ አለው» የተባለው የSophists ፍልስፍና ውነት መሆኑን የተረዳሁት። ቀደም ብሎ የተባበሩትን መንግሥታት ቻርተር አንብበውታልን? ብዬ በጠየቅሁዎት ጊዜ ተማሪዎችዎ በሙሉ ስቀውብኝ ነበር። አሁንም ለርስዎ አንድ ጥያቄ አለኝ። ምናልባት ተማሪዎቹን ያስቃቸው ይሆናል። ግድ የለም «የዋልተን ሕይወት» የተባለውን መጽሐፍ አንብበውታል? ለዛሬዎቹ አንባቢዎች የታወቀ ባይሆንም፣ በውስጡ አንድ በጣም አስደናቂ "epigram" ይገኝበታል። ኤፒግራሙን በላቲንና በእንግሊዝኛ የጻፈው Sir Henery Wotton የተባለው የእንግሊዝ ዲፕሎማት ነው። ለተማሪዎችዎ ልጠቅስላቸው እፈቅዳለሁ፡-

> Legatus est vir bonus peregre missus ad mentiendum Reipublicae causa.
>
> An Ambassador is an honest, man sent to lie abroad for the good of his country.

Sir Wotton ዲፕሎማሲ ውሸት መሆኑን በግልጥ መስክሯል። ከዚህም በቀር ያ ታላቁ ፈላስፋ (Plato) ሪፐብሊክ በተባለው ድርሰቱ የአንድ አገር ገዥ በውጭም ሆነ በአገሩ ውስጥ ሊዋሽ መብት አለው ሲል አረጋግጧል። አሁን እነዚህን ሰዎች የጠቀስሁልዎት ዲፕሎማሲ ውሸት መሆኑን የተማርኩት ከነርሱ ነው ለማለት አይደለም። እነዚህን መጽሐፍች ከማንበቤ በፊት ደህና አድርጌ አውቅ ነበር። ግን እነርሱን የምጠቅሰው በሕዝብ ዘንድ ስመ ማኅተም (prestige) ያላቸው ሰዎች ስለሆኑ ድጋፍ ሊሰጡኝ ይችላሉ በማለት ነው። መቼም አንባቢ ወይም ሰሚ ማኅተም አጥብቆ ይወዳል። «ምንድነው የተጻፈው?» ብሎ አሳቡን ለመመዘን በመሞከር ፋንታ፣ «ማነው የጻፈው?» ሲል የጸሐፊውን ስም ለማወቅ ይሻል። እንዲሁም ጸሐፊው ስመ ማኅተም ከሌለው ለሥራው ዋጋ አይሰጠውም።

እንዴት ያለ ግብዝነት ነው! እኔ በበኩሌ ግን ለስመ ማኅተም በፍጹም ግድ የለኝም:: አሳቡን ነው ማጣጣም የምፈልገው::»

የአሳቡ መለዋወጥ ጊዜ በዚህ አኳኋን ከተፈጸመ በኋላ ፕሮፌሰሩ «ለተማሪዎቹ ምን የምትሰጣቸው ምክር አለ?» ሲል ፀሐዩን ጠየቀው::

- «ከሁሉ አስቀድሞ ነገሩ ሳይገባቸው እንዳይሰቁ ነው:: ከዚያም ቀጥሎ ፈተና ለማለፍ ሲሉ አንዳንድ ነጥቦችን በቃል ከማጥናት ይልቅ፣ በራስ ማሰብን እንዲማሩ አደራ እላለሁ:: ታላቁ የቻይና መምህር (Confucius) እንዲህ ብሏል:- "Learning without thought, is labor lost."

ምዕራፍ ፯

አቶ ፀሐዩ መንክር How to Maintain One's Freedom and Integrity የተባለውን መጽሐፉን ባሳተመ ጊዜ አያሌ የውጭ አገር ሰዎች እያነበቡ የማበረታቻና የምሥጋና ደብዳቤዎች ሲጽፉለት፣ ኢትዮጵያውያን፣ - ከጥቂቶች በቀር - አብዛኞቹ ቀዝቃዞች ነበሩ። እንዲያውም መጽሐፉን በስጦታ ከላከላቸው ኢትዮጵያውያን አንዳንዶቹ፣ - የሥላጤ ሥርዓት (courtesy) እንደሚጠይቀው ሁሉ - ምሥጋና ይቅርና፣ እንደደረሳቸው የሚገልጥ ተራ መልእክት እንኳ አላኩለትም። መቸም ይ፥ ኢትዮጵያዊ ጠባይ አይባልም። ግን የዛሬው የኢትዮጵያ ትውልድ «እግዜር ይስጥልኝ!» የሚለውን ቋንቋውን ሳይቀር የረሳው ይመስላል። ይህ አኳኋን ለፀሐዩ ብዙ ነገሮችን አሳሰበው። ከሁሉ አስቀድሞ «ለምንድነው መጽሐፍ የምጽፈው?» ሲል ራሱን ጠየቀ። ይህ ጥያቄ ገር ሲመስል መልሱ በጣም የተወሳሰበና የተቈላለፈ ነው። ሳይኮሎጂስቶች የሰውን ልጅ መስተሐልይ (mind) በሁለት ደረጃ ከፍለውታል። ፩ኛው ሰባዊ (Conscious) ፪ኛው ኢሰባዊ (unconscious) ናቸው። እላይ የተመለከተውን ጥያቄ በራሱ ለመመለስ ሰባዊ መስተሐልዩን ተከትሎ በረዥሙ ካሰበበት በኋላ ፀሐዩ እንዲህ አለ፦ «መጽሐፍ የምጽፈው ራሴን በበለጠ ለማወቅ መሆን አለበት።» ጥሩ ምክንያት ይመስላል። ደግሞም ራሱን ደህና አድርጎ የሚያውቅ ሰው ሌላውን ለማወቅ አያስቸግረውም። ግን በኢሰባዊ መስተሐልዩ ሌላ የተደበቀ ምክንያት እንዳለው ማን ያውቃል? ለዚህ ያለጥርጥር የሳይኮአናሊስት እርዳታ ሳያስፈልግ አይቀርም። ሰዎች መጽሐፍ የሚጽፉት ስማቸውን ለማሳወቅ ነው? ለከንቱ ውዳሴ ነው? ገንዘብ ለማትረፍ ነው? ለፕሮፓጋንዳ ነው?... በዚህ ጉዳይ ምን አስተያየት እንደሚሰጡ ለማወቅ አንዳንድ ደራሲዎችን አነጋገረ። እነርሱ እንዲህ ይላሉ። - «መጽሐፍ የምንጽፈው ጠቃሚና ቁም ነገር ያለበት መስሎ የሚታየንን አሳብ ለአንባቢዎች ማካፈል እንዳለብን ግዴታ ስለሚሰማን ነው።» ጥሩ ምክንያት ይመስላል። ግን ለዚህ ማስረጃቸው ምንድነው?

ፀሐዩ The best seller ከሚባሉት መጽሐፎች አንዳንዶቹን

ለማንበብ ሞክሯል:: አብዛኞቹ ስለ Hollywood ወይም ከHollywood «አክተሮች» የተጻፉ ናቸው:: እነዚህ መጽሐፎች አንባቢን የሚማርኩበት ምሥጢራቸው ምንድነው? ምናልባት በሽፋኖቻቸው ላይ የሚታየው ሥዕላቸው ይሆን? አንዳንዶቹ ደግሞ ከወንጀለኞች ወይም ስለወንጀለኞች የተጻፉ ናቸው:: ፐብሊሸሮች ለጸሐፊዎቹ አንዳንድ ጊዜ በሚሊዮን የሚቆጠር ዶላር ይከፍሏቸዋል:: ከፍ ያለ ንግድ ነው::

ፀሐዩ አገሩ ኢትዮጵያ ሳለ በአማርኛ አሳትሟቸው ከነበሩት መጻሕፍት ሽያጭ ትንሽ ትርፍ እንዳገኘ አይክድም:: ግን ይህ ምንም አይደለም:: ከዚህ ይልቅ ከፍ ያለ ዋጋ የሚሰጠው አንድ ነገር አለ:: ይኸውም ካንዲት ኢትዮጵያዊት ወይዘሮ የተጻፈለት ደብዳቤ ነው:: እንደትልቅ መዝገብ ጥሪት (treasure) አድርጎ በመቄጠር ለረዥም ጊዜ ከሳጥኑ ውስጥ አስቀምጦት ነበር:: ይኸውም እንደሚከተለው ይነበባል::

የተወደዱ አቶ ፀሐዩ፣

ከዚህ ቀድሞ አንዳች ግንኙነት ከሌለዎት እንደኔ ካለ ሰው በድንገት ደብዳቤ ሲደርስዎ እንግዳ ነገር ይሆንብዎት ይሆናል:: በአገራችን ያልተለመደ ነገር ነው:: እኔ የወጣትነት ሕይወቴን ያሳለፍሁት በፈረንሳይ አገር ስለሆነ ከአገሩ የሥልጣኔ ባህል፣ ዋጋ ያለው መስሎ የታየኝን ሁሉ ተቀብያለሁ:: ይህን ደብዳቤ ልጽፍልዎ የፈለግሁትም በዚህ መንፈስ እንደሆነ ያውቁልኝ ዘንድ ተስፋ አለኝ::

የአዜብ ንግሥት የተባለውን መጽሐፍዎን አግኝቼ ሳነብ - በውነት እልዎታለሁ - ልቤ ተንቀሳቀሰ:: በአጻጻፉ ያለው ጣዕምና የአገላለጡ ኃይል ግሩም ነው:: እንደርስዎ Poête ብሆን ኖሮ ይችን ደብዳቤዬን በቅኔ ልጽፍልዎት በወደድሁ ነበር:: ቅኔ የነፍስ ቋንቋ መሆኑን አውቃለሁ:: አሁን የምጽፍልዎ በነፍሴ ስሜት እየተመራሁ ቢሆንም፣ ባለመታደል ቋንቋዬ ገና ሸካራ ነው:: - አልተለሳለሰም:: እኔ አንባቢ እንጂ የጸሐፊነት እድል የለኝም:: ግን የማነበው እያጣጣምሁ ነው:: የርስዎ መጽሐፍ አዲስ ጣም

ስለጨመረልኝ አመሰግንዎታለሁ። ተከታዩን መጽሐፍዎን መቼ ነው የማገኘው?

ከመልካም ምኞቴ ጋራ
በቅንነት
ጥሩ ወርቅ መኩንን

ይህ ደብዳቤ ደርሶት እየደጋገመ ካነበበው በኋላ ፀሐዩ እንዲህ አለ፡- «እንደወይዘሮ ጥሩ ወርቅ ያሉ ነፍሳዊ ስሜትና የሥነ ጽሑፍ ባዕም ያላቸው ወይዘሮዎች በርከት ቢሉ ኖሮ ኢትዮጵያ በመጻሕፍት ማዕበል በተጥለቀለቀች ነበር።»

ፀሐዩ ፈረንሣይኛ ለመማር ሲል በቋንቋው የተጻፉትን ፈጠራዎች ያነብ ነበር። ቀደም ብሎ ያነበበው Dolphine በሚል ስያሜ ከMadame de Staêl የተጻፈ ነው። ደራሲዋ በፈረንሣይ ሬቮሉሽን ጊዜ ናፖሌዎንን በመቃወም የፈጸመችው ሞያ ስለነበራት ታሪኳን እየተከታተለ Madame Necker የተባለችው እናቷ L'Assemblée de Vénérable Philosophes ብላ የሰየመችው «ሳሎን» የፈረንሣይን ሥነ ጽሑፍ ለማስፋፋት የቱን ያህል እንደጠቀመ ለመረዳት ቻለ። በየሳምንቱ ዓርብ በሳሎን እየተሰበሰቡ የማዳም ኔከርን ልዩ መስናዶ ከሚመገቡት ማእምራን መካከል Voltaire እና Denis Diderot ይገኙበታል። መቸም ሻምፓኙ እንደጉርፍ ይወርድ ነበር። ማዳም ኔከር ከሞተች በኋላ ልጇ ማዳም ደ'ስታኤል የናቷን ምሳሌ በመከተል፣ የፖለቲካ፣ የሥነ ጽሑፍና የፍልስፍና ማእምራን የሚባሉት ሰዎች እየተሰበሰቡ ነፃ አሳብ እንዲለዋወጡ «ሳሎኑን» አስፋፍታው ነበር።

ከወይዘሮ ጥሩ ወርቅ ለተጻፈለት ደብዳቤ መልስ ሲያዘጋጅ የማዳም ደ'ስታኤልን ታሪክ በመጥቀስ «ለምን በአዲስ አበባ የቅኔ አዳራሽ የሚባል ሳሎን አትከፍቺም?» የሚል አሳብ ለማቅረብ ፀሐዩ ተነሣስቶ ነበር። ግን ዘግየት ብሎ በጉዳዩ አሰበና እንዲያውም በጠቅላላው ደብዳቤ መጻፉን ጭምር ተወው።

ወይዘሮ ጥሩ ወርቅ ሀብታም የሆነ ጨዋ ባል ያላት ሴት ናት። ባልና ሚስቱ በአካላዊ ምቾት ተደስተው ቢኖሩም መንፈሳቸው በጋራ

የሚካፈለው ነገር የላቸውም:: ባሏ አቶ ተፈራ አንባቢ አይደለም:: ከዚህም በቀር ወይዘሮ ጥሩ ወርቅ እጅግ መልከ መልካም ስለሆነች ያለልክ ይቀናል:: ፀሐዩ ባንድ በኩል መልስ አለመጻፉ ሲያሳፍረው፣ በሌላው በኩል ደግሞ የቤተ ሰቡን ሰላም ለማደፍረስ ምክንያት ላለመሆን መጠንቀቅ እንዳለበት ተገዘበ:: ስለዚህ ነው የወይዘሮ ጥሩ ወርቅን ደብዳቤ እንደመዝገበ ጥሪት (treasure) ቱከባክቦ በሳጥኑ ሊያስቀምጠው የፈለገ::

በቅርብ ጊዜ ውስጥ ወይዘሮ ጥሩ ወርቅ በብርቱ ታማ ለሕክምና ወደአሜሪካ መምጣቷን ፀሐይ ስለሰማ የደብዳቤዋን ግልባጭ በፎቶ ኮፒ አድርጎ ካንድ ማስታወሻ ጋራ ላከላት:: ደብዳቤው ከተጻፈ ፴ ዓመት ይሆነዋል:: የጻፈችለት መልስ እንዲህ ይል ነበር:-

ሕመሜ በጣም ብርቱና አስጨናቂ ስለሆነ በዚህ ዓለም መቆየቴን አልመኝም:: የዛሬ ፴ ዓመት የጻፍኩትን ደብዳቤዬን ለማየት ያቆየኝን አምላክ ከአመሰገንሁ በኋላ በሉቃስ ወንጌል (ም. ፪ ቁ. ፳፱-፴) ስለስምዖን የተጻፈውን አንብቤ «እንግዴህ ባሪያህን አሰናብታት» ብዬ ጸለይሁ:: በሕይወቴ ከዚህ የበለጠ surprise *አልጠብቅም::*

እግዚአብሔር ይባርከዎ!

ወይዘሮ ጥሩ ወርቅ ይህን ማስታወሻ ለፀሐዩ ከላከች በኋላ ብዙም አልቆየችም:: በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ አረፈች:: ፀሐዩ ባስታወሳት ቁጥር ሁሉ እንባውን ለመቈጣጠር ያስቸግረዋል:: «በመታደል ደብዳቤዋና ከደብዳቤዋ ጋራ የተዋሐደው ነፍሷ ከኔ ጋር አለ!» ይል ነበር::

ሞደርን ከሚባሉት የውጭ አገር ጸሐፊዎች ፀሐዩ Fyodor Dostoyevskiን ስለሚያደንቅ መጽሐፎቹን በሙሉ አንብቧል:: «የእንግሊዝ ጸሐፊ ለእንግሊዝ አንባቢዎች፣ የፈረንሳይ ጸሐፊ ለፈረንሳይ አንባቢዎች፣ የጀርመን ጸሐፊ ለጀርመን አንባቢዎች... ስሜታቸውን በሙሉ ለማካፈል ይችሉ ይሆናል:: ግን በኔ አስተያየት ዶስቶየቭስኪን የመሰለ Universal appeal ያለው ጸሐፊ አይገኝም» ይል ነበር ፀሐዩ::

The Idiot የተባለው የዶስቶየቭስኪ ፈጠራ የደራሲውን ውስጣዊ

ጠባይና ስብእና የሚገልጥ ብዙ የሚያስተምረው ነገር አለ ሲል ፀሐዩ ያስባል። Prince Myshkin የተባለው የፈጠራው ተጋዳይ (hero) እንደ Arthurian Knights በጽኑር አጊጦ፣ ጋሻውን በትከሻው አንግቦ፣ ጦሩን ሰብቆ፣ ሠይፉን መዞ፣ በነጭ ፈረስ ላይ ቀብ ብሎ አልቀረበም። ፕሪንስ ሚሽኪንን አስደናቂና ተወዳጅ ተጋዳይ የሚያደርገው የጠባዩ ለስላሳነት፣ የዋህነት፣ ትሁትነት፣ ገራገርነት (አንዳንድ ጊዜም ቂላቂልነት) ነው። ከዚህም በላይ ደግሞ epilepsy የተባለ በሽታ አለበት። በአገራችን የባሪያ በሽታ ይባላል። ይህ ሁሉ ሆኖ በደራሲው አቀራረብ የሰውን ልጅ ፍጽምና (perfection) ለመግለጥ ተወዳዳሪ የሌለው ምሳሌ ሆኖ ይገኛል።

አንዳንድ ሰዎች ፀሐዩ ለሥነ ጽሑፍ ይህን ያህል ቀም ነገር የሚሰጥበት ምክንያት ምንድነው? እያሉ ይጠያይቃሉ። «መልሱ አስቸጋሪ አይደለም» ይላል ፀሐዩ። «ሥነ ጽሑፍ የሌለው ሕዝብ ሐሪሶት (culture) ሊኖረው አይችልም። ሐሪሶት ወይም ባህል የሌለው ሕዝብ እንድነት የለውም። ከዚህም የተነሣ ነፃነቱን ያጣል። ሌላ ምሳሌ መጥቀስ አያስፈልግም። የዛሬዩቱን ኢትዮጵያ መመልከት ይበቃል። የዛሬው ትውልድ ሐሪሶት የለውም - ሥነ ጽሑፍ የለውም - ነፃነት የለውም። ከባህሉ ውስጥ ማቆየት የቻለው እንጀራና ወጥ ብቻ ነው! ይኸውም ለኢኮኖሚ ወይም ለቁጠባ ብቻ ሲል ነው እንጂ ባህሉን ለማክበር አይደለም። አንዳንድ ጊዜ ለማስመሰል እጀ ጠባብና ሱሪ ለብሶ ይታያል። በልዩ ልዩ በዓላትም ወደ ቤተ ክርስቲያን ይሄዳል። ግን ባህልና እምነት ላይ ላዩን ሊሠራ አይችልም። ከልብ እንዲመጣ ያስፈልጋል። አንድ ሕዝብን ታላቅ የሚያደርገው ባህሉ እንደሆነ የሚክድ ሰው አይገኝም። ግን በኢትዮጵያ ስንት ሰዎች ናቸው የአገራቸውን ዜማ የሚያዜሙ? የአገራቸውን ቅኔ የሚቀኙ? በአገራቸው ቋንቋ ድርሰት የጻፉ? መልሱ በጣም ያሳዝናል!!»

ምዕራፍ ፲

ጽንሐ ለእሳት ከዊነከ ብርሃ

ፀሐዩና ዐቢይ ለረዢም ወራት ተለያይተው ሳይገናኙ ቆይተው ነበር:: ያለያያቸውም ምክንያት ምን እንደሆነ በምዕራፍ ፯ ተገልጧል:: - የዐቢይ ወንድም ሻምበል ታመነ ደርግን ከድቶ «ሳይሸፍት አይቀርም» እየተባለ ሲጠበቅ፣ ኢትዮጵያዊ ዜግነቱን ለውጦ በውጭ አገር የግል ጥቅሙን ለመከታተል ስለቈረጠ ነው:: በፀሐዩ አስተያየት ይህ አደራረግ ወላዋይነትና እምነተ ቢስነት ነው ተብሎ ተገምቷል:: ግን ምንም እንኳ ይህ አኳኋን ዐቢይን ቢያስቀይመውና ለጊዜው ገሸሽ እንዲል ቢያደርገው፣ ከፀሐዩ ተለይቶ በመቆየቱ ስንት ባም ያላቸው የባህል ትምህርቶች እንዳመለጡት ተገነዘበና «ዛሬ ዓይኔን ጨፍኜ ለፀሐዩ ስልክ መደወል አለብኝ፤ ከርሱ ተለይቼ የምኖረው ሕይወት ደንቆሮና ዲዳ ሊያደርገኝ ምንም ያህል አልቀረው» ሲል አሰበ:: ወዲያውም ስልኩን አንሥቶ የመጀመሪያዎችን ሦስት ቁጥሮች - 636 - በጣቱ ከጠቈመ በኋላ፣ ከመደወሉ በፊት መልሶ ዘጋው:: «ምነው እባክህ እስካሁን ወዴት ጠፍተህ ቆየህ?» ያለኝ እንደሆነ ምን እመልስለታለሁ? እያለ ያሰላስል ነበር:: «ታምሜ ነበር ብለውሳ? አሜሪካኖች white lie የሚሉት እኮ መጥፎ ነገር አይደለም» አለና እንደገና ስልኩን አንሥቶ መደወል ጀመረ::

በፀሐዩ አፓርትሜንት ስልኩ ጥርርር፣ ጥርርር አለ:: የሥልኩን መቀበያ አንሥቶ Tsehayu speaking ካለ በኋላ ቢያዳምጥ ምንም ድምፅ ጠፋበት:: ዐቢይ ማንነቱን አስታውቆ ንግግሩን ወዲያው በመጀመር ፋንታ «ልዋሽ? ወይስ ውነቱን ልናገር?» እያለ በማመንታት ላይ ነበረ:: ስለዚህ ፀሐዩ ምንም ድምፅ ካለመስማቱ የተነሣ፣ የተሳሳተ ጥሪ ይሆናል ብሎ ስልኩን ዘጋው::

ዐቢይ ትንሽ ቆየት ብሎ እንደገና ቈረጠ:: ሆዱ ይምቦጫቦጭ ነበር - ማለት ያለልክ nervous ሆኗል:: ግን ሥጋቱ እንዳይታወቅበት ድምፁን ከፍ አድርጎ «እኔ ዐቢይ ነኝ!» አለ::

«አ! አ! አ! ዐቢይ፣ በሥንት ዘመንህ? እኔ ልክ እንደ አፄ እስክንድር ተቆጥቼ በአፓርትሜንት ላይ በምብ ከማፈንዳቴ በፊት «ጽንሐ ለእሳት ከዊነከ ብርዓ» የሚለውን ቅኔያቸውን ጠቅሼ የማስጠንቀቂያ ደብዳቤ ልጽፍልህ ነበር» አለ ፀሐዩ እየሳሳቀ።

- «ምን? ምን? በግዕዝ የጠቀስከው አልገባኝም።»

- «ገለባ ሆነህ እሳትን ቆየው!» ማለት ነው።

- «ይህን የተናገረው ማነው እባክህ?»

- «አፄ እስክንድር አልኩህ እኮ!» አለ ፀሐዩ ትንሽ እንደ መሰልቸት ብሎ።

- «የግሪኩ ታላቁ እስክንድር?»

- «አይደለም፤ አይደለም፤ የኢትዮጵያው ንጉሥ አፄ እስክንድር ማለቴ ነው። ግን እንደግሪኩ ንጉሥ «ታላቁ እስክንድር» ሲባል አልሰማሁም።»

- «እንደቅኔው ከሆነ «ታላቅ» ይመስላል። «ገለባ ሆነህ እሳትን ቆየው!» የሚል ድንፋታ ከጎበዞች ልሳን ብቻ መመንጨት አለበት። ለየትኛው ጠላቱ ነው እባክህ ይህን የሚያንቀጠቅጥ መልእክት የላከው?»

- «በርግጥ ቅኔው የጦርነት ማስታወቂያ Ultimatum የያዘ ይመስላል። ወታደራዊ መንፈስን ለመቀስቀስ የሚያገለግል ኃይለኛ የሆነ የድምፅ ቀለም አለው። ግን በስተጀርባው የሚገኘው ታሪክ «ሮማንቲክ» እንጂ ወታደራዊ ስላይደለ ቅኔውን አንተ በተረጐምከው መንገድ ለመከተል ያስቸግረኛል። ባጭሩ ቅኔውን የማደንቀው በሥነ ጽሑፍ ረገድ ብቻ ነው።»

- «እንዴት? እንዴት እባክህ?» አለ ዐቢይ ታሪኩን ለመስማት ያለልክ ጓጉቶ።

- «ታሪኩ ረዢም ስለሆነ በLong distance የቴሌፎን ጥሪ ተናግሬ አሁን የምጨርሰው አይደለም። ምናልባት ጊዜ አግኝተህ የመጣህ እንደሆነ ላጫውትህ ዝግጁ ነኝ።»

- «ፀሐዩ፣ ካንተ ከተለየሁ ጀምሬ የጐደለኝ ምን እንደሆነ ታውቃለህ? ባህላዊ ትምህርት! ባህላዊ ትምህርት! ባህላዊ ትምህርት! ይህን የትም ለማግኘት አልቻልኩም። ከኢትዮጵያውያን ጋር ስገናኝ የምሰማው ከንቱ የሆነ አሉባልታ ብቻ!!! የቴሌፎን ኩባንያ የፈለገውን ዋጋ ቢጭንብኝ ግድ የለኝም። ይህን ታሪክ ሳትጨርስልኝ ስልኬን አልዘጋም።

እኔን የሚያሳዝነኝ አብዛኞቹ ኢትዮጵያውያን ስለሥነ ጽሑፋቸው፣ ስለባህላቸውና ስለታሪካቸው ለመማር ምንም ስሜት የሌላቸው ሆነው ስላገኘኋቸው ነው። ባለፈው ወንድምህን The Beastly Man እያልክ እንደምተጠራው ከነታሪኩ አጫውተኸኛል። በባህል ጉድለት ምክንያት ያንተን ወንድም የመሰሉ ብዙ ኢትዮጵያውያን አይቻለሁ - እምነተ ቢሶች፦ ውለታ ቢሶች፦ ከጳተኞች፦ ራሳቸውን ወዳዶች፦ ውሸተኞችና በባዶ ቤት ተግደርዳሪዎች፦ በአሁኑ ጊዜ የኢትዮጵያንን ሕዝብ ለመርዳት የፈለግን እንደሆነ መጀመሪያ ሥነ ጽሑፉንና ባህሉን እንዲያውቅ ማድረግ አለብን። ባህሉን የማያውቅ ሕዝብ በምንም አኳኋን ሊታመን አይችልም። ለምንም አይረባ።»

- «ውነትህን ነው፣ ውነትህን ነው» አለና ፀሐዩ ሌላ ባልቃ ነገር ሲጀምር፣

- «ፀሐዩ፣ ቆይ፦ ቆይ፦ የአፄ እስክንድርን ታሪክ ከመጨረስህ በፊት ወደሌላ ጉዳይ እንድትተላለፍ አልፈቅድም። ገለባ ሆነህ እሳትን ቀየው! የሚለው የጀግንነት ድምፅ ወኔዩን ቀስቅሶታል። እስቲ እባክህ ግዕዝኛውን ድገመው!» አለ ዐቢይ ሞቅ ባለ ስሜት።

- «እንግዲያውስ ቅኔውን በሙሉ ላንብልህ፦

ምንት አገበርከ፣ ቀንድለ ገዳም አንተ ቤተ አንበሳ በዊዓ፣
ኢትስምዕኑ ጥኀረቶ በአፍአ፣
እስመ እምኃቤየስ ተጋንዮትከ ጠፍዓ፣
አንበሳ በኃይሉ እምድኅረ ሞዓ፣
ኢየኃሥሥኬ ለዘለከ ብፅዓ፣
ጽንሖ ለእሳት ከዊነከ ብርዓ።

ዐቢይ ቅኔውን በግዕዝ ከሰማ በኋላ በአድናቆት እያጨበጨበ፣ «ምንም እንኳ ትርጓሜው በሙሉ ባይገባኝ፣ የቃላቱ ኃይል ይሰማኛል። «ሮማንቲክ» ታሪክ አለው ብለኸኝ ነበር። እንዴት ነው እባክህ?» ሲል ፀሐዩን ጠየቀው።

- «Iliad የተባለውን በጣም የሚደነቀውን የሆመርን ቅኔ ብታነብ ከአፄ እስክንድር ሁኔታ ጋራ ተመሳሳይ ሆኖ ታገኘዋለህ። በሆመር ቅኔ

Paris የተባለው የTroy ንጉሥ ልጅ፣ የSparta ንጉሥ የMelenaus እንግዳ ሆኖ በቤተ መንግሥቱ ሲቀመጥ፣ ያቺን በውበት ተወዳዳሪ የሌላትን ሚስቱን እቴጌ Helenን ወዶ፣ እርሷንም በፍቅር አሳብዶና አስኰብልሎ በመውሰዱ ምክንያት፣ በትሮይና በግሪክ መካከል ለብዙ ዓመታት የቆየ ትልቅ ጦርነት ተደርጎ እንደነበር እንብበናል። የአፄ እስክንድርም ቅኔ አጭር ከመሆኑ በቀር መነሻ የሆነው ታሪክ አንድ ዓይነት ነው፦ ፍቅር! ቅናት! እንዴት ተደፈርኩ! ማለት ነው።»

- «እስቲ እባክህ ታሪኩን አጫውተኝ» አለ ዐቢይ።

- «አፄ እስክንድር በዘመነ መንግሥቱ ከሞላ ጐደል ሰላም ስለነበረው አብዛኛ ጊዜውን የሚያሳልፈው በአደን ነበረ። እንደአንበሳ፣ እንደነብርና የመሳሰሉ ታላላቅ አውሬዎች አድኗል። ከዚህም ቅኔ አዋቂ በመሆኑ ከቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት ጋራ የተቀራረበ ግንኙነት አበጅቶ፣ እንደአያቱ እንደ አፄ ዘርዓ ያዕቆብ ሥነ ጽሑፍ የሚባለውን እውቀት በአገሩ ለማስፋፋት ምኞት ነበረው። ከዚህም የተነሣ እቴጌ አስቴርን ቅኔ እንዲያስተምር ደቀ እስጢፋ የተባለውን ካህን ጋብዞ ከቤተ መንግሥቱ አስቀመጠው። ለካ ደቀ እስጢፋ መተተኛ ካህን ኖሯል! ስለዚህ በአስማቱ አሰርኩሽ ተበተብኩሽ ብሎ እቴጌይቱ በፍቅር እንድትወድቅ አደረጋት። ምሥጢሩን የምታውቅ የእቴጌይቱ የእልፍኝ ገረድ ለንጉሡ በነገረችው ጊዜ «የኔ ሚስት ከዚህ እከካም ተማሪ ጋራ በፍቅር አትወድቅም» ብሎ ነገሩን ለማመን አስቸግሮት ነበር። ስለዚህ ነገሩን ለማጣራት ለረዢም ጊዜ ወደአደን እሄዳለሁ ሲል አመካኝቶ ወደበረሀ ተጓዘ። በዚህ ሰዓት ደቀ እስጢፋ ጥሩ አጋጣሚ ያገኘ መሰለውና ከንጉሡ የተሰጠውን ማረፊያ ቤት ለቆ ከነኰተቱ ወደእቴጌይቱ እልፍኝ ተዛወረ። ግን ብዙ መቈየት አልቻለም። እኩለ ሌሊት ሲሆን ንጉሡ በድንገት ከች ብሎ ደረሰና የእቴጌይቱን የአልጋ ቤት በር አንኳኳ። ደቀ እስጢፋ መሸሻ አልነበረውም። ስለዚህ ከአልጋ ቤቱ ውስጥ እየተርበደበደ የሚከተለውን ቅኔ ዘርፎ ተቀኘ፦

አጋግ ደቢ ከመ ዝኑ ሞት መሪር፣
በጊዜ ረገዞ ሳሙኤል መምህር።
ወሰራቄ ንግሥት እነ ደቀ እስጢፋ ኀሡር፣
አንበሳ እስክንድር እንዘ ትጥገር፣
እምርዓይክ ተኃጠኒ ምድር።

- «በቅኔው መጨረሻ «መሬት ትዋጠኝ» የሚል ነገር ያለበት ይመስለኛል። እስቲ እባክህ አብራራልኝ» አለ ዐቢይ።

- «አዎ፣ የውነትህ ነው። እስቲ በአማርኛ ልሞክር፦

ንግሥቲቱን ሰርቆ፣
ከአልጋ ቤቷ ተደብቆ፣
እስክንድር እንዳንበላ፣
በቁጣ ስታገላ፣
አቤቱ፣ ንጉሥ እስክንድር፣
አንተን ከማይህ ትዋጠኝ ምድር!»

- «አንተ ደግሞ በጣም አቀልጥፈህ አቀረብኸው መልካም! መልካም! መልካም!» እያለ ዐቢይ አጨበጨበ። ቀጥሎም «ታዲያ መጨረሻው ምን ሆነ?» ሲል ጠየቀ።

- «በዚያን ጊዜ ነው አፄ እስክንድር <u>ጽንሖ ለእሳት ከዊነከ ብርዓ</u> ያለው።»

- «ታዲያ ጽንሖ ለእሳት ከዊነከ ብርዓ ብሎ ምን አደረገ?»

- «እሳት ለቀቀበታ!!!»

ዐቢይ ቀኝ እጁን ራሱ ላይ አድርጎ «ውይ! ውይ! ውይ! ንግሥቲቱንም አብሮ አቃጠላት?» ሲል በመደንገጥና በኃዘን ጠየቀ።

- «ቆይ፦ ቆይ፦ አትቸኩል። የታሪኩ አፈጻጸም በጣም አስገራሚ ነው።»

ዐቢይ አፉን አላቆ፣ ዐይኖቹን አፍጥጦ ይጠባበቅ ነበር። አፄ እስክንድር በእቴጌይቱ እልፍኝ እሳት ከለቀበበት በኋላ ምን እንደደረሰ ለማወቅ በጣም ቸኩሏል። ፀሐዩ ግን በዐቢይ መሸበር እየተገረመ ዝም አለ።

- «ታሪኩን ጨርስልኝ እንጂ!» ሲል ዐቢይ እንደገና ጮኸ። ትእግሥቱ አልቆበት ነበር።

- «እንደሆመር Iliad ባይጣፍጥም እሳትና ጭድ በሚል ርእስ የአፄ እስክንድርን፣ የደቀ እስጢፋንና የእቴጌዪቱን «ሮማንቲክ» ታሪክ በግጥም አሰናድቼአለሁ። ሲታተም እንደምታነበው ተስፋ አለኝ። ስለዛሬይቱ ኢትዮጵያ allegorical ትምህርት ሳይሰጥ አይቀርም» አለ ፀሐዩ። ወዲያውም እንዲህ ሲል ለዐቢይ ጥያቄ አቀረበለት፦ «የአፄ እስክንድር፣ የደቀ እስጢፋና የእቴጌዪቱ ሮማንቲክ ታሪክ ስለዛሬዪቱ ኢትዮጵያ

«አሌጎሪካል» ትምህርት ይሰጣል ብዬሃለሁ። እቴጌዪቱን በምን ትመስላታለህ? ጽንሖ ለእሳት ከዊነከ ብርዓ ያለውን አፄ እስክንድርን በምን ትመስለዋለህ? እምርአይከ ተኃጢኒ ምድር ያለውን ደቀ እስጢፋን ከምን ታመሳስለዋለህ? ይህን መልስ በትክክል የሰጠኸኝ እንደሆነ ውነተኛ መሐንዲስ መሆንህን እቀበላለሁ።»

- «የመሐንዲስ ችሎታ የሚፈተነው በማቴማቲክስ ነው። አንተ ያቀረብህቸውን ጥያቄዎች ለመመለስ የሚፈተኑ ባለቅኔዎችና ፈላስፋዎች መሆን አለባቸው። ስለዚህ ጥያቄዎችን ወደመጡበት ወዳንተው መልሼያቸዋለሁ።»

ምዕራፍ ፱

> *እፎኑመ ከንኪ እንበለ ፍሬ?*
> *ደብረ ኃይል ወይንነ ምልዕተ ሐመልማል ዝማሬ፣*
> *እስመ አዕቡትኪ ካህናት፣*
> *ተመትሩ ከመ ኢይንግሩ ዘጸድቃን ፍካሬ*

የሀን ከዚህ በላይ የተጠቀሰውን ሣህልኩ የሚባለውን ቅኔ የራጉኤል ሊቀ ጠበብት ድንቄ የተቀኙት በ፲፱፻፷፩ ዓ.ም. ነው። ምንም እንኳ የቃላቱ አመራረጥና አደራደር፣ የሐረጎቹ አዘረጋግና የላሀየ ድምፁ አደማደም (rhythm) የሚሰጠውን ጣዕም ለመከታተል ማናቸውም የቅኔ ተማሪ አስቸጋሪ ሆኖ ባያገኘው፣ ውስጠ ወይራ (metonymy) የሚባለውን ድብቅ ትርጓሜ ፈጥኖ መረዳት ቀላል ነገር አይደለም። የአሜሪካ «ፓዔት ሎሬት» የተባለው Robert Frost ስለቅኔ ዓይነተኛ ጠባይ ሲናገር እንዲህ አለ፦

> Poetry provides the one permissible way of saying one tning and meaning another.

ስለዚህ ቅኔን እንዲያው ላይ ላዩን ማንበብ አይበቃም። ውነተኛ ምሥጢሩን ዘለቅና ጠለቅ ብሎ ለመመልከት ውስጣዊ ነጽሮት (imagination) ይጠይቃል።

ቅኔ በማናቸውም ቋንቋ - ለምሳሌ እንግሊዝኛ፣ ራሻ፣ ቻይና፣ ጃፓን፣ ሳንስክሪት፣ ዓረብ፣ ግዕዝ፣ እብራይስጥ፣ ግሪክ፣ ላቲን ወይም ሌሎች የዩሮፕ ቋንቋዎች - ቢጻፍ ምንም ልዩነት አያመጣም። የባለቅኔዎች ዋና አላማ ልዩ ልዩ መንፈሳዊ ቅምምስን በጥቂት ቃላት ቀርጸው የሰውን ልጅ ውስጣዊ ሀልውና ለመቀስቀስና ለማንቃት፣ ለሕይወቱም ውነተኛ ትርጓሜ ለመስጠትና በከፍተኛ እውቀት እንዲበለጥግ ለማድረግ ነው። ይሀም በጠቅላላው ሥነ ጥበብ እየተባለ ይጠራል።

የቅኔን ዋጋ የሚወስነው የዘመን ፈተና መሆን አለበት። አንዳንድ ቅኔዎች እንደአበባ ለጊዜው ደምቀውና አሸብርቀው ይታዩና ፈጥነው

ይረግፋሉ። - ልክ ዛሬ Best sellers እንደሚባሉት መጽሐፎች። አንዳንዶቹ ግን ከትውልድ ወደትውልድ እየተላለፉ ለብዙ ዘመናት የሰውን ልጅ መንፈስ እያደሱ ይኖራሉ። ከፍተኛ ቅኔን፣ ርእሰ ነገር፣ ጊዜ፣ ትርጓሜ አይወስኑትም፣ አያስረጁትም። ሁል ጊዜ አዲስና እንግዳ ነው። የአሜሪካ «ፕራግማቲስት» ከሚባሉት ፈላስፎች አንዱ፣ John Dewey በጠቅላላው ስለ ሥነ ጥበብ እንዲህ ሲል ጻፈ:-

> It is meaningless to ask what an artist really means by his product; he himself could find different meanings in it in different days and hours and different stages of his own development.

የኢጣሊያ ፋሺስት ኢትዮጵያን በወረረበት ጊዜ አንዳንድ ግዕዝ አዋቂዎች <u>እፎኑመ ኮንኪ እንበለ ፍሬ</u>? የሚለውን የሊቀ ጠበብት ድንቄ ቅኔ እየጠቀሱ ስለአገሪቱ አሳዛኝ እድል ሲወያዩ ፀሐዩ ሰምቷል። ባለ ቅኔው ቀደም ብለው በአገሪቱ ስለሚደርሰው መከራ የተነበዩት ነው እየተባለ ይታሰብ ነበር።

ወሩ ሰኔ፣ እለቱ እሁድ ነው። የበጋው ወቅት ወደ98^0 ደርሷል። በዚያ ላይ ደግሞ «ሂሚዲቲው» በጣም ከፍ ከማለቱ የተነሣ ትንፋሽን የሚያፍን አየር ነበር። ወደማታ ግድም ፀሐዩ ደክሞት በአልጋው ላይ ተዘርሯል። የሙቀቱን አስጨናቂነት ለመከላከል ነፋስ የሚያስተላልፍ ማራገቢያ (fan) በአቅራቢያው አድርጎ ነበርና ትርርርርርር የሚለውን ድምፅ እያሰማ ሳያስበው እንቅልፍ ወስዶት ኖሯል! እኩለ ሌሊት ሲሆን እንደመባነን ብሎ ከእንቅልፉ ሲነቃ ሰውነቱ አተኩሶ ወባ እንደያዘው ሰው ይንቀጠቀጥ ነበር። ወዲያው «ድሪስታን» የተባለውን የጉንፋን መድኃኒት ብልቃጥ ፈልጎ ሁለት ድብልብሎች በውሀ እያማገ ዋጠና እንደገና በአልጋው ላይ ተዘረረ። የቁጣና የመበሳጨት ሁኔታ ይሰማው ነበር። የዚህን ስሜት ልዩ መንሥኤ ለማግኘት አሳቡ በያለበት ተራወጠ። ለጊዜው ለማግኘት አልቻለም። በመጨረሻው ከቤተ ዘመዶቹ ጋር ያለው ግንኙነት የተበላሸ በመሆኑ አሳዘኖት እንደነበረ አስታወሰ። ይልቁንም The

Beastly Man እያለ በሚጠራው በወንድሙ ላይ የተመለከተው ዝቅተኛ ጠባይ፣ ብልግና፣ ትእቢት፣ ውሸት፣ ጭካኔ፣ ውለታ ቢስነት፣ Opportunism... ሕሊናውን የቱን ያህል አምርሮት እንደነበረ የግል ጉዳይ አድርጎ ለመሰወር አልሞከረም። «ይህ የተዘጋ ምዕራፍ ነው» አለ ፀሐዩ። «ከእንግዲህ ወዲህ ምንም ዓይነት ግንኙነት እንዳይኖረኝ ስለወሰንሁ ሊያበሳጩኝና ሊያስቆጣኝ አይገባም።»

ጥቂት ቆየት ብሎ እፎኑመ ኮንኪ እንበለ ፍሬ? የሚለው የሊቀ ጠበብት ድንቄ ቅኔ ትዝ አለው። ድምፁን ዝቅ አድርጎ በቁም፣ ቀጥሎም በዝግሚ ስልት አንጐራጐረው። ተመትሩ ከመ ኢይንግሩ ዘጻድቃን ፍካሬ ብሎ ሲጨርስ፣ «ያለጥርጥር ባለቅኔው ስለ ዛሬው ሁኔታ የተናገሩት ትንቢት መሆን አለበት» አለ። ወዲያውም «ተመትሩ! ተመትሩ! ተመትሩ!» ብሎ ጮኸ። ድምፁ ስንጥርጥር ብሎ ነበር። በቅርብ ጊዜ ከዚህ ዓለም በሞት የተለዩትን ጓደኞቹን ሁሉ አሰበ። ኪዳኔ፡- ገብረ ሃና፡- ማህሉ፡- ተክለ ጊዮርጊስ... እያለ ስማቸውን ጠራ። እንባው እንደጐርፍ ይፈስ ነበር። ፃዕረ ሞት እንደያዘው ሰው ሥራሥሮቹ ግትርትር ማለት ጀመረ። እጆቹን ወደሰማይ ዘርግቶ እየተንቀጠቀጠ እፎኑመ ኮንኪ እንበለ ፍሬ የሚለውን እንደገና አንጐራጐረ። እንባው አሁንም አላቋረጠም። ግዕዝኛውን ወደአማርኛ ለውጦ «አንቺ የወይን ተክል ኢትዮጵያ አገሬ» አለና የሚቀጥለውን ሐረግ በግጥም ለመሙላት፣ የሚያስችሉ ቃላት መፈለግ ጀመረ። በቶሎ አልቀናውም። በዚህ ሰዓት እንባው ከመፍሰስ ቆመ። አሳብና እንባ አብረው ሊፈልቁ አልቻሉም። ግን ጥቂት ቆየት ብሎ የግጥሙ ሁለተኛ ሐረግ ተገለጠለት፡-

አንቺ የወይን ተክል ኢትዮጵያ አገሬ፣
እንዴት? እንዴት ቀረሽ ከቶ ያለፍሬ?

ይህን ግጥም እያመላለሰ በዜማ ሲቀነቅን ለጊዜው ተገትቶ የነበረው እንባው እንደገና መመንጨት ጀመረ። ያቺ ሌሊት በውነቱ የማስተሥረያ ሰዓት ተብላ መቈጠር ይገባታል። ሳይኮሎጂስቶች catharsis ይሉታል። ፀሐዩ ስሜቱን አጥቁሮ በኃዘን ላይ የጣለውን ማናቸውንም ነገር በእንባው አጥቦ ለማቃለል ቻለ። መቸም ዋናው ፕሮብሌም እንዲህ በቀላሉ የማይፈታ መሆኑን ደህና አድርጎ ያውቃል። ግን ለጊዜው ቅኔ ራስን በመግለጥ አዲስ መውጫ በር ስለሚከፍት፣ ኢትዮጵያውያን በሥነ ጽሑፍ እንዲያድጉ

ማበረታታት አለብን ይላል።

ፀሐዩ አብዛኛውን ጊዜ ስለራሱ መጻፍ ይወዳል። ይህ ምናልባት አንዳንድ ሰዎች ዘንድ እንደ narcissism ይቆጠር ይሆናል። ግን አይደለም። ከሁሉ አስቀድሞ ላንድ ሰው ከራሱ የሚቀርበውና በትክክል የሚያውቀው ሌላ ርእስ ነገር ማግኘት አይችልም። ከዚህም በቀር ፀሐዩ የ፳ኛው ክፍለ ዘመን ታላቁ «ፐሴይራይት» እየተባለ የሚጠራውን የእንግሊዝ ጸሐፊ አድናቂ ነው። The Sanity of Art በተባለው ድርሰቱ George Bernand Shaw እንዲህ አለ:-

> The man who writes about himself
> and his own time is the only man
> who writes about all people and
> all time.

ፀሐዩ ከዚህ አስተያየት ጋራ መቶ በመቶ ይስማማል። ከዚህም የተነሣ ስለራሱ ለማወቅ ሁልጊዜ እንደተጣጣረ ነው።

ዐቢይ ለፀሐዩ ሥልክ ከደወለ አንድ ወር ያህል አልፎታል። «ምን ሆኖ ይሆን? ሥልክ ሳይደውል ይሆን ያህል ቆይቶ አያውቅም ነበር። አሁን እኔ ደውዬ ዛሬ ሌሊት የደረሰብኝን ሁሉ አጫውተዋለሁ» አለ ፀሐዩ። ወዲያው ስልክ ደውሎ አገኘውና፣

- «ምነው ጠፋህ እባክህ? በጤናህ ነው?» ብሎ ጠየቀው።

- «ወደአገሬ ወደኢትዮጵያ ለመመለስ ዕቃዎቼን ስቀረቅብ ሥራ በዝቶብኝ ነው። ከዚህ በቀር ለጤናዬ ደህና ነኝ» አለ ዐቢይ።

- «ምን? - ምን?» አለ ፀሐይ በመገረም። ዐቢይ ያለውን አላመነም።

- «ወደአገሬ ልመለስ ነው አልኩህ!»

- «ትቀልድብኛለህ? ይልቁንስ ስማ! እኔ ዛሬ ሌሊት የደረሰብኝን ላውራልህ፤ ቀልድ አይደለም፤ ቁም ነገር ነው።»

- «ያንተን ቁም ነገር ለመስማት ዝግጁ ነኝ። እኔም አገሬ ልመለስ ነው ያልኩህ ቀልድ አይደለም፤ በቁም ነገር ነው» አለ ዐቢይ።

- «ምክንያቱ ምንድነው?» ሲል ፀሐይ ጠየቀ።

- «እዚህ አገር የመጡት ኢትዮጵያውያን ሁሉ እንደምታውቀው ሥራ ፈላጊዎች ናቸው። እኔ እድሜዬ ከ፳፫ ዓመት አልፏል። እንግዲህ

ወዲህ የአገሬን አየር እያሸተትሁ ማረፍና በሰላም መሞት ነው የምፈልገው።»

- «አዎ እዚህ አገር ያሉት አብዛኞቹ ኢትዮጵያውያን ሥራ ፈላጊዎች ናቸው። ደግሞ አገራቸው የምትገኝበትን አሳዛኝ ሁኔታ በመመልከት ማሻሻያ መንገድ ይገኝ እንደሆነ ብለው ሌት ተቀን የሚደክሙ ቁም ነገረኞች ሰዎች አሉ። ግን በጣም ጥቂቶች ናቸው። አንተንም ከነዚህ ከጥቂቶቹ ቆጥሬህ ነበር።»

- «እኔን ከምንም አትቁጠረኝ። ስለኔ ማወቅ ከፈለግህ ባጭሩ ልንገርህ:- እኔ «ሪአሊስት» ነኝ። አንተ ባለቅኔ ስለሆንክ በሕልም ዓለም ውስጥ መኖር ትችላለህ። እኔ «በፕሮፌሽን» መሐንዲስ ነኝ። ማናቸውንም የምቀበለው በማቴማቲክስ ልክ ሆኖ ሳገኘው ብቻ ነው» አለ ዐቢይ።

- «ምንድነው እንደዚህ በቶሎ የለወጠህ?» አለ ፀሐይ በመገረም።

- «እኔን የለወጠኝ ጊዜ ነው። «ምከረው፣ ምከረው። ያልሰማ እንደሆነ ጊዜ ይምከረው» የሚል ምሳሌ አለ። ከጊዜ ብዙ ነገር ተምሬአለሁ።»

- «አንተ የጊዜ ተማሪ፣ በል ደህና ሁን!» ብሎ ፀሐይ ሥልኩን ዘጋ። ወዲያውም ከመኝታ ቤቱ ውስጥ ገብቶ በአልጋው ላይ ተዘረረና ያስብ ጀመረ። «ዐቢይ ወደአገሬ እንድመለስ ጊዜ አስተማረኝ ይላል። ምን ማለቱ ነው? አይገባኝም። ጊዜ ለርሱ ካስተማረው ለምን እኔን አያስተምረኝም? ኧረ ይህ ጊዜ የሚሉት ነገር ምንድነው? መሬት በዞረችና ፀሐይን በጋረደች ወይም እንድታበራ ባደረገች ቁጥር ቀን፣ ጨለማ፣ ሢት፣ ማታ፣ ትላንት፣ ዛሬ፣ ነገ እያልን የምንጠራው ይሆን? ታዲያ ትላንት ምን አስተማረኝ? ዛሬ ምን እያስተማረኝ አለ? ነገ ደግሞ ምን ሊያስተምረኝ ነው?» እያለ በማሰብ ጭንቅላቱን ወቃቀረና በመጨረሻው «እኔ በዚህ አላምንም። ጊዜ የሚባል ነገር ካለ፣ ለዓለም ዓለም (eternity) መሆን አለበት። በደቂቃ፣ በሰዓት፣ በቀን፣ በሳምንት፣ በወር፣ በዓመት የሚከፋፈለው ጊዜ ሰው ሠራሽ concept ነው። አዎ አንዳንድ ሰዎች ለሚሠሩት ሥራ ሁሉ በቀጥታ ኣላፊነትን በመውሰድ ፈንታ በጊዜ ማመካኘት ይወዳሉ። ይህ ደካማነታቸውን ያሳያል» እያለ ፀሐዩ አሳቡን ሲፈትልና ሲያጠነጥን Elizabeth A. Allen የተባለችው ባለ ቅኔ Rock Me to Sleep በሚል ርእስ የጻፈችው ትዝ አለው።-

Backward, turn backward
O time in your flight,
Make me a child again
Just for tonight.

ይህንን እያሰበ ፀሐዩ ከት ብሎ ሳቀ። በዜማ ሊያንጐራጉረውም ሞከረ። Rock me to sleep, Rock me to sleep እያለ በመደጋገም ሲያንጐራጉር በአልጋው ላይ እንዳለ እንቅልፍ ይዞት እልም አለ። እ - እንቅልፍ፣ እንዴት ያለ ሕይወት ነው! እንዴት ያለ ዕረፍት ነው! ሰላም!

Rock Me to Sleep!
Rock Me to Sleep!
እሺ-ሺ በለኝ፣ እሺ-ሺ በለኝ፤
እንቅልፍ ይውሰደኝ፣ እንቅልፍ ይውሰደኝ።

ምዕራፍ ፲

To die: - to sleep:
No more; and, by a sleep to say we end
The heart-ache and the thousand natural shocks
That flesh is heir to, tis a consummation
Devoutly to be wished.
Shakespeare - Hamlet - Act III

ፀሐዩ ከጓደኛው ከዐቢይ በመለየቱ የተሰማውን ኃዘን ለማራገፍና ለመርሳት ፲፪ ሰዓቶች ያህል ከአልጋው ላይ ሳይንቀሳቀስ ተኝቶ ቢነቃ፣ በመኝታ ቤቱ መስኮት ጮራዋን የፈነጠቀችውን የጧት ጀንበር እያየ በመዝናናት ፈንታ ያለልክ ተበሳጨ። እላይ የተመለከተውን የሼክስፒርን ሐምሌት ጠቀሰና «እኔ የምፈልገው የመጨረሻውን እንቅልፍ ነበር!» አለ ለብቻው እያርጉመጉመ። ወዲያው ከአፓርትሜንቱ ወጣ ብሎ ነፋስ በሚቀበልበት ጊዜ አንድ Dr. Henry Gordon የተባሉ ጉረቤቱ የሆኑ ሽማግሌ ሰላምታ ሰጡት። ፀሐዩ ግን የእንቅልፍና የሞትን ትርጓሜ ሲያሰላስል አላያቸውም ነበር። ሽማግሌው ሰው ከፍ ባለ ድምፅ Mr. Tsehay! Mr. Tsehay! ሲሉ ደጋግመው ጠሩና you did not respond to my greeting. What is wrong with you? ብለው ጠየቁ።

- «ይቅርታ ያድርጉልኝ፣ መላው ሰውነቴ ከአንድ ፕሮብሌም ጋራ ስለሚታገል እርስዎን ለማየት አልቻልኩም ነበር» አለ ፀሐዩ።

- ሽማግሌው ወደፀሐዩ ቀረብ አሉና «ወሬ አነፍናፊ አትበለኝና፣ ምን ዓይነት ፕሮብሌም እንደሆነ ልትገልጽልኝ ትፈቅዳለህ? የግል እንደሆነ ግድ የለም።»

- «ፕሮብሌሙ ግላዊ ቢመስልም፣ ሰዎችን ሁሉ የሚያጠቃልል ነው። ምናልባት አብዛኞቹ እንደፕሮብሌም አይቈጥሩትም ይሆናል። እባክዎ እስቲ አንድ ነገር ልጠይቅዎ! ሞትን ይፈራሉ?»

- «እንጃታ! ምን ተጠርጥሮ! ሞት ካልተፈራ ምን ይፈራል?»

- «ይህን መልስ በተለይ ከርስዎ አልጠበቅሁም ነበር።»

- «እኔ ከሌሎች ሰዎች የምለይበት ምንድነው?» አሉ በመገረም።

- «ሌላው ቢቀር በእድሜ ገፉ አድርገዋል ብዬ ነዋ!» አለ ፀሐዩ። (እድሜዩ ፹፭ ዓመት ነው ብለው ነግረውት ነበር።)

- «በዚህ የመልእልተ አርያም ዘመን (space age) በመልእልተ አርያም መርከብ ተሳፍሬ ወደጨረቃ ሳልጓዝና በርሷ ላይ እየተዘዋወርሁ ሳልንሸራሸር መሞት አልፈልግም» አሉ ሽማግሌው።

- «የጨረቃ ውበት የሚደነቀው እኮ በመሬት ላይ ሆነን፣ ዓይኖቻችንን ወደ ሰማይ አቅንተን ብሩራዊ (silvery) ብርሃኗን በሩቁ ስንመለከት እንጂ እርሷን እየረገጥን በመንሸርሸር አይደለም። George Croly የተባለው ገጣሚ Diana በሚል ርእስ የጻፈውን አንብበዋል?»

- «አላነበብኩም። ምን አለ?»

- «በጣም ድንቅ ነው። - ልጥቀስልዎት፦...

How like a queen comes forth the lonely moon
From slow opening curtains of the clouds
Walking in beauty to her midnight throne.»

- «የዚህን የገጣሚዎች ሥራ እንደቁም ነገር ታነባለህ?» ሲሉ ሽማግሌው በንቀት አኳኋን ራሳቸውን ስለነቀነቁበት ፀሐዩ ተገረመ፣ አዘነም። ሳይንቲስት፣ ገጣሚ፣ ድራማቲስት፣ ኖቬሊስት የተባለው የFaustus ደራሲ (Goethe) ይኸን ቢሰማ ኖሮ ምን ባለ! ሲል አሰበ። ከሽማግሌው ጋራ ንግግሩን መቀጠል በፍጹም አልቻለም። እርሱ በመጀመሪያ የሽማግሌውን ሽበት ሲመለከት በረዢም እድሜያቸው ውስጥ ያጠራቀሙትን ትምህርተ ጥበብ (wisdom) ያካፍሉኛል ብሎ ተስፋ ነበረው። ግን ይህን አነጋገራቸውን በሰማ ጊዜ አስተሳሰቡ ሁሉ ተዘበራረቀበት። ምናልባት ፀሐዩን ያረጋጋው ነገር ቢኖር በሚከተለው የተገለጠው አንድ ጥንታዊ የኢትዮጵያ ቅኔ መሆን አለበት፦

ዋዜማ

ለመልአክ ኢናክብሮ፣ ለእመ አስረደ ክንፈ
በመጠነ ነዊህ ቆሙ፣
ለዖፍ ወለትንንያ እስመ ክንፍ በሙ።
ወበሲበቱ ለሰብእ ኢናክብሮ ቀዲሙ፣
ፅዓዳ ሲበት እስመ ሀለዎሙ፣
ለዕፀው ወለአዕባን ኩሎሙ።

ፀሐዩ ይህን ቅኔ ለራሱ እያነበበ «ወይ የአገሬ ባለቅኔ! ያልተናገረው ትምህርተ ጥበብ የለም እኮ! ግን ማን ቢሰማው?» አለ በትካዜ ራሱን እየነቀነቀ።

የቅኔው መልእክት ባጭሩ:-

ክንፍ አለኝ፣ መልአክ ነኝ፣ ብለህ አትፎክር፣
ትንኝም ክንፍ አላት ባየር ለመብረር።

በዚያ ሰሞን ፀሐዩ ከቺካጎ ወደዋሽንግተን ለመብረር አኤሮፕላን እየተጠባበቀ የዚህን ቅኔ ዘይቤ ለዛሬው ትውልድ እንዴት አድርጎ ማካፈል እንደሚችል ሲያስብ በድንገት አቶ መሐሪ ደጉ የተባሉ ሰው ወደርሱ ቀረብ ብለው:-

- «ጤና ይስጥልኝ ጌታ፣ መልክዎ ኢትዮጵያዊ መሰለኝ፤ ተሳስቼ ይሆን?» አሉ በአማርኛ። አቶ ፀሐዩ ለልማዱ: - አስቀድሞ የሚያውቃቸው ካልሆነ በቀር፣ - ኢትዮጵያውያንን ሲያይ (ሊያነጋግራቸው ይቅርና) እባብ እንዳየ ሰው አጥብቆ ይሸሻል። ለወዳጆቹ «እኔ Ethiophobia አለብኝ» ይላል እየቀለደ። ይህም ያለምክንያት አይደለም። ኢትዮጵያውያንን በማመን ብዙ ችግር ደርሶበታል። ግን አቶ መሐሪ ሰላምታ በሰጡት ጊዜ ሊሸሽ አልሞከረም። ልዩ የሆነ ስብእና ነበራቸው። የዓይኖቻቸው አገላለጥ ኢትዮጵያዊ ትህትናንና ፍቅርን ከሚያሳይ በቀር፣ የሰውነታቸው ደርባባነት፣ የገጻቸው ቅርጽ፣ የጢማቸው አወራረድ፣ የአረማመዳቸው እርጋታ፣ የድምፃቸው ልዝብነትና ለስላሳነት በፀሐዩ ስሜት ላይ ያሳደረው አድናቆትና እምነት ከፍ ያለ ነበር።

- «አዎ፣ ኢትዮጵያዊ ነኝ» ሲል ፀሐዩ መለሰላቸው ያለማመንታት።

- «ለሰሙ ነው እንጂ የጠየቅሁዎት አልተጠራጠርኩም ነበር። ኢትዮጵያውያንን ማወቅ አስቸጋሪ አይደለም» አሉ አቶ መሐሪ።

- «ውነት ነው! ውነት ነው! ኢትዮጵያውያንን በመልካቸው ማወቅ ቀላል ነገር ሳይሆን አይቀርም። ግን ችግሩ ልባቸውን ማወቅ ነው።»

አቶ መሐሪ በረዢሙ ከሳቁ በኋላ፣ «ምክንያቱ ምን ይመስልዎታል?» ሲሉ ጠየቁ።

- «አሳሳቅዎ መልሱን እንዳገኙት ያመለክታል። እስቲ እባክዎ እርስዎ ይንገሩኝ?» አለ ፀሐዩ ዓይን - ዓይናቸውን እየተመለከተ።

- «የዛሬ ፴ ዓመት ሚሼል የተባለ አንድ ፈረንሣዊ ወዳጅ ነበረኝ። እርሱ እንዲህ ይለኝ ነበር፡- Vous ne pouvez pas avoir confiance en un personne qui n´a pas confiance en soi በራሱ የማይታመንን ሰው ልታምነው አይቻልም። ይህ ውነት ነገር ነው። የዛሬዎቹ ኢትዮጵያውያን የጐደላቸው እምነት ነው» አሉ አቶ መሐሪ።

- «ዛሬ በምዕራባውያን ዩኒቨርስቲዎች ከፍተኛ ትምህርት ለማግኘት እድል ባገኙበት ጊዜ እምነት ይጐድላቸዋል ማለት እንዴት ይቻላል? እንግዲያው ትምህርታቸው የሚያገለግላቸው ለምንድነው?» አለ ፀሐዩ።

- «Technocrat ለመሆንና ከፍተኛ ደሞዝ ለማግኘት ነዋ!»

- «ታዲያ ይህ በቂ ይመስልዎታል?»

- «በቂ አለመሆኑማ ባለፈው ታይቷል። እርስዎ በበኩልዎ ለዚህ ጉድለት ምን መድኃኒት ያገኙለታል?» ሲል አቶ መሐሪ ጠየቁ።

- «ይገርምዎታል፤ እርስዎን ከማግኘቴ በፊት <u>ለመልአክ ኢናከብሮ</u> የሚል ጥንታዊ ቅኔ አግኝቼ ሳነብ፣ አሁን ከምንነጋገርበት ጉዳይ ጋር ተመሳሳይ ሆኖ ስላገኘሁት እየተገረምሁ ነበር» ሲል ፀሐዩ ቅኔውን ለአቶ መሐሪ አነበበላቸው።

- «አዎ ቅኔውን አስታውሳለሁ፤ የባለ ቅኔውንም ስም አውቃለሁ። አለቃ ከብቴ የሚባሉ ጐጃሚ ናቸው» ባሉ ጊዜ ፀሐዩ ያለልክ ተገረመ። እርሱ ቅኔውን ያነበበላቸው ለስሙ ነበር እንጂ ይገባቸዋል ብሎ እንኳ አላሰበም። ለካ ራሳቸው አቶ መሐሪ የቅኔ መምህር ኖረዋል! ፋሺስት ኢትዮጵያን በወረረ ጊዜ አቶ መሐሪ ወደግብፅ ተሰደው ዓረብኛ፣ ዕብራይስጥ፣ ፈረንሳይኛ፣ እንግሊዝኛ ተምረው በዓለም ጉዳይ የበሰሉ ሆነዋል። የኢትዮጵያንም ፕሮብሌም ደህና አድርገው አጥንተውታል። እንደዚህ ያሉ ብስል ሰው በድንገት ስላገኘ ፀሐዩ ተደስቷል። ንግግሩን

በመቀጠል:-

- «ዐቢይ ወልደ ማርያም የተባለ ጓደኛ ነበረኝ:: አሁን ወደኢትዮጵያ ተመልሷል:: ከርሱ ጋር ስለዘመናዊው ትምህርት አሰጣጥ ስንነጋገር፣ በኔ አስተያየት የሰው ልጅ መስተሐልይ (mind) በ፫ መከፈል አለበት ብዬ አመልክቻለሁ:-

፩ኛው:- Imitative ወይም mechanical mind ነው:: በአማርኛ ተላዊ መስተሐልይ ብዬዋለሁ:: ይህ ዓይነት መስተሐልይ ለቴክኖሎጂ ጥሩ መሣሪያ ይሆናል:: ፪ኛው:- Reflective mind ነው:: በአማርኛ ማኅቶታዊ መስተሐልይ ብዬዋለሁ:: ይህ ዓይነት መስተሐልይ ለሜታፊዚክስና ለፍልስፍና ምርመራ ያገለግላል::

፫ኛው:- Creative mind ነው:: በአማርኛ ፈጣሪ መስተሐልይ ብዬዋለሁ:: ይኸውም «ለአርትና» ለሥነ ጥበብ ጥሩ መሣሪያ ነው:: የተማሪዎች የተፈጥሮ ችሎታ በዚህ ዓይነት ተመድቦ የትምህርት ቤቶች ይህን የሰውን ልጅ ስጦታ እየኮተኮቱ ለማሳደግ መጣር አለባቸው» አለ ፀሐይ::

- «ተላዊ መስተሐልይ የሚሉት ምን ዓይነት ነው?» ሲሉ አቶ መሐሪ ጠየቁ::

- «ተላዊ መስተሐልይ ያላቸው ሰዎች የተማሩትን ብቻ ከመከተል በቀር አዲስ አሳብ ለማፍለቅ ያስቸግራቸዋል:: ልክ እንደመኪና ናቸው:: ነፍስ ቢሶች!»

አቶ መሐሪ ከት ብለው ሳቁና «ስለ ተላዊ መስተሐልይ የተናገሩት ትክክል ነው:: ኢትዮጵያውያንን የጐዳቸው ይህ መሆን አለበት:: ስለኮሙኒዝም የተማሩ እንደሆነ በነርሱ ዘንድ ውነት ያለበት ኮሙኒዝም ብቻ ነው:: ስለካፒታሊዝም የተማሩ እንደሆነ በነርሱ ዘንድ የኢኮኖሚ እድገት የሚገኘው በካፒታሊዝም መንገድ ብቻ ነው:: የራሳችን የሚሉት አስተያየት የላቸውም:: አዎ፣ እርስዎ እንዳሉት «ሜካኒካል» ለሆነ ሥራ ሁሉ ተላዊ መስተሐልይ ማገልገሉ አያጠራጥርም:: ከመኪና ጋራ አብሮ ለመሥራት ይችላል:: ግን አሁን የምንነጋገረው የሰውን ልጅ መንፈስ ለማሳደግና ሕይወቱን በእውቀት ለማበልጸግ ስለሚያስችለው ከፍተኛ የትምህርት ዓይነት ነው:: ባለቅኔው ክንፍ ያበቀለውን ፍጡር ሁሉ መልአክ ነው ብለን አናከብረውም ያሉት ትክክለኛ ቅኔያዊ አገላለጥ ስለሆነ

ምሥጢሩን ጠልቀን መመርመር አለብን» አሉ።

- «ይህን የመሰለ ብስል አስተያየት የምሰማው አሁን ወደኢትዮጵያ ከተመለሰው ከጓደኛዬ ከዐቢይ ነበረ። ከርሱ በኋላ ሌላ ሰው ያጋጥመኛል ብዬ ከቶ አላሰብኩም። ኢትዮጵያውያን አግኝተው ሊያነጋግሩኝ የፈለጉ እንደሆነ ሕንድ ወይም ፓኪስታኒ ነኝ እላቸዋለሁ። አብዛኞቹን በጣም «ማቴሪያሊስቲክ» ሆነው ስላገኘኋቸው ከነርሱ ጋራ የማሳልፈው ጊዜ መስተሐልዬን መካን ያደርገዋል ብዬ ፈራሁ።»

- «አቶ ዐቢይ ለምን ወደኢትዮጵያ ተመለሰ?»

- «ዐቢይ በፕሮፌሽን መሐንዲስ ነው። በአስተሳሰብ እንግባባ ነበር። ግን አሁን ወደመጨረሻው ሰዓት «ለሰው አስተማሪው ጊዜ መሆን አለበት» የሚል ፍልስፍና አወጣና እንደ Pythagorean ከማቴማቲክስ ጋራ ለማዋሀድ ጀምሮ ነበር። እኔ በዚህ ከርሱ ጋር አልተስማማሁም። እኔ በየደቂቃው የሚለዋወጥ ጊዜ ቀዋሚ ነገር ሊያስተምረኝ አይችልም። ሰው ሊያስተምረኝ አይችልም እላለሁ።»

- «ታዲያ ማነው የሚያስተምርዎ?»

- «በውስጤ ያለው ታላቁ «እኔ» ነው።»

- «አልገባኝም፤ ይህ «እኔ» የሚሉት ነገር ምንድነው?» አሉ። አቶ መሐሪ ዓይኖቻቸውን ወደሰማይ አቅንተው እየፈለጉና እያሰቡ።

- «ይህ የቋንቋ ችግር ሊሆን ይችላል። እርስዎ ከፈለጉ በሚስማማዎ በሌላ ስም ሊጠሩት ይችላሉ። ለምሳሌ ያ ታላቁ የጀርመን ፈላስፋ (Immanuel Kant) "thing-in-itself" እያለ ይጠራዋል። የኔ አባት አለቃ መንክር ግን ሁልጊዜ «እኔ» ይሉ ነበር።»

- «ባነጋገርዎ እንደምመለከተው ፈላስፋ ይመስሉኛል። ትምህርትዎ ፍልስፍና ነው?» ሲሉ አቶ መሐሪ ጠየቁ።

- «እንደኔ አስተሳሰብ ማናቸውም ሰው፣ - ገበሬ ቢሆን ወይም ወታደር፣ ነጋዴ ቢሆን ወይም መንገድ ጠራጊ፣ ገዢ ቢሆን ወይም ተገዢ፣ ባለጸጋ ቢሆን ወይም ደሀ፣ - በትክክል የሚያስብ ጭንቅላትና ማገናዘቢያ መስተሐልይ ካለው ፈላስፋ ነው ማለት ይቻላል። ግን በፕሮፌሽናል ፈላስፎችና በተራ ሰው መካከል ያለው ልዩነት:-

፩ኛ - ፕሮፌሽናል ፈላስፎች ለጥናታቸው ሰፋ ያለ ጊዜ አላቸው፣

፪ኛ - ከሌላው ራሳቸውን ለማስገለል ልዩ ቋንቋ መፍጠር ይወዳሉ፤

፫ኛ - በተፈጥሮ ማኅቶታዊ መስተሐልይ አላቸው፤

፬ኛ - ጥናታቸው ልዩ ልዩ የእውቀት መስኮችን አስተባብሮና አዋህዶ በሰፊው መዋቅረ ዓለምን (Universe) ለመመልከት ይሞክራል። ተራ ሰው ግን ይህን ዓይነት እድል አያገኝም። በጠቅላላው የፈረንሳዩ ጸሐፊ (Voltaire) እንደተናገረው የፍልስፍና መሠረታዊ አላማዎች ሁለት መሆን አለባቸው፡-

ሀ) ውነትን ለማግኘት በትጋትና በጥንቃቄ መፈለግ፤

ለ) በውነት እየተመሩ በጎ ሥራን ለመፈጸም መዘጋጀት፤ - እንግዲህ በዚህ መንፈስ የሕይወትን ትርጓሜ የሚከታተል ሁሉ ፈላስፋ መባል ይገባዋል ማለት ነው። ግን ባለመታደል ፈላስፎች ከተባሉት ሰዎች ይህን መሠረታዊ ዓላማ የተከተሉ በጣም ጥቂቶች ናቸው። ለምሳሌ Marcus Aurelius የተባለውን ፈላስፋ (የሮም ንጉሠ ነገሥት) ሕይወት እንጥቀስ። ይህ ሰው በቄሣራዊ ዙፋን ላይ ከመቀመጡ በፊት በሞግዚትነት ያስተማረው Rusticus የተባለው የstoic ፍልስፍና መምህር ነው። ከመሥራቹ ከZeno ጀምሮ ያሉት ፈላስፎች እንደገለጡት፣ የእስቶይክ ፍልስፍና መሠረታዊ ትምህርት «የሰውን ዘር በሙሉ አፍቅር» የሚል ነው። ግን Marcus Aurelius - ምንም እንኳ Meditations በተባለው መጽሐፉ የእስቶይክን የሕይወት ፍልስፍና አጣርቶ ቢያቀርብ፣ በራሱ ሕይወት ውስጥ ለዚህ ፍልስፍና ያለውን ታማኝነት አላሳየም። ከሁሉ አስቀድሞ ወዲያው ንጉሠ ነገሥት እንደተባለ የፈረመው አዋጅ ክርስቲያኖችን ለማሳደድና ድራሻቸውን ለማጥፋት ስለነበር፣ «የሰውን ዘር በሙሉ አፍቅር» የሚለውን የእስቶይክ መሠረታዊ ትምህርት እንዳፈረሰ አያጠራጥርም። ይህን የመሰለ የፈላስፎችን አስተሳሰብና የግል ሕይወት ቅራኔ ለማስረዳት ብዙ ምሳሌ ማቅረብ ይቻላል» አለ ፀሐዩ።

- «ይህ ፕሮብሌም የፈላስፎች ብቻ አይደለም። የሃይማኖትና የፖለቲካ መሪዎች ነን የሚሉትም በጉባኤ የሚናገሩትና በግል የሚሠሩት እንደ ሰማይና መሬት የተራራቀ ነው» አሉና አቶ መሐሪ ሰዓታቸውን ተመለከቱ። «ከርስዎ ጋር ስጫወት ብውል መታደል ነበር» ሲሉ ቀጠሉ። «ግን ልጂ ሚሚ ለምሳ ወዳጆች ጋብዛለች። እኔ ቀድሜ መገኘት አለብኝ።»

- «ልጆች አሉዎት እንዴ?» ሲል ፀሐዩ ጠየቀ።

- «ሚሚ ብቻ ናት። ግን ከሺ ትበልጣለች፡- ቆንጆ፣ ማእምርት፣ ሞገሳዊት፣ ፍሥሕት፡- ቢያውቋት በጣም እንደሚወዷት አልጠራጠርም። ከኔ ጋር አንዳንድ ጊዜ አንግባባም። ግን ሁል ጊዜ እርሷ ትረታለች። ለምሳሌ የአጼ መንግሥት በወደቀ ጊዜ አዲስ አበባ ነበርን። ሚሚ የሱዳን ኤምባሲ ሚሊታሪ አታሼ ወዳጅ አበጅታ ስለነበረ፣ የደርግ መንግሥት በምሥጢር ይከታተላት ኖሯል! እኔ ይህን ሁሉ አላውቅም ነበር። ሚሊታሪ አታሼው ነገሩን በሰላ መንገድ ደርሶበት ወደሱዳን እንድትሸሽ መከራት። ይህን ምሥጢር በገለጠችልኝ ጊዜ ያለልክ ተቈጣሁ። ከሁሉ አስቀድሞ የአገር ልጅ ሳይታጣ ከውጭ አገር ሰው ጋራ የፍቅር ቁራኛ መሆኗን የኔ ሕሊና በፍጹም የማይቀበለው ነገር ነበር። በዚህ ነገር ስንጨቃጨቅ «አባዬ፣ አሁን ስለኔ «ሞራሊቲ» ለመነጋገሪያ ጊዜ የለም። ሁለት ዓይነት ምርጫ ብቻ ከፊታችን ተደቅኗል። (፩) አዲስ አበባ ከደርግ እስር ቤት ታጉረን በሥቃይ መበስበስ፣ ወይም የታደልን እንደሆነ በጠመንጃ መደብደብ፤ (፪) ሱዳናዊው ወዳጅ እንደመከረን በርሱ እርዳታ ከሱዳን ገብተን ነፍሳችንን ማዳን ነው። የትኛውን ነው የሚመርጡት?» አለች ሚሚ ዓይኖቿን አስቀጥታ ወደኔ እየተመለከተች። ለዚህ ምንም መልስ አልነበረኝም። ሚሊታሪ አታሼው ያዘጋጀልንን ፕላን ተከትለን ወደሱዳን ከዚያም ወደዚህ ለመምጣት ቻልን። እኔ በጣም የሚገርመኝ Immoral ነው ብዬ የነቀፍሁት የሚሚ የፍቅር ቁራኛ የነፍሳችን መዳኛ መሆኑ ነው። ቢሆንም ሕሊናዬ እስካሁን ይቅር አላለኝም። እዚህ አገር ከመጣሁ በኋላ The Education of Henry Adams የተባለ መጽሐፍ አግኝቼ አንብቤአለሁ። ይህ ስመ ጥር አሜሪካዊ ደራሲ እንዲህ የሚል ቃል ጽፏል፡- "Morality is a private and costly luxury." መቸም እኔ በዚህ አሳብ አገላለጥ አልስማማም። «ሞራሊቲ» ትርፍ የሆነ የግል ጌጣጌጥ አይደለም። ለሕይወታችን መምሪያ ዋና አስፈላጊ ነገር ነው። ግን የልጄን የሚሚን ሕይወት ለማዳን ስል moral integrity የሚባለውን በማፍረስ ሕሊናዬ እየወቀሰኝ ነው» አሉ አቶ መሐሪ በፊታቸው የጸጸት ምልክት እያሳዩ።

- «እኔ እንደምመለከተው «የሞራልዎን ኢንቴግሪቲ» አላፈረሱም። እንዲያውም እግዚአብሔር በረቀቀ ጥበቡ እርስዎንና ልጅዎን ከደርግ መንጋጋ አውጥቶ ለማዳን የሠራው ፕላን ነው እላለሁ። ከዚህ ቀድሞ የኢሊ

ምሥጋና በሚል ርእስ የጻፍኩትን ግጥም እስቲ ላንብልዎት። ከርስዎ ጋራ ተመሳሳይ የሆነ ታሪክ ያለው ይመስለኛል፡-

የኢሊ ምሥጋና

በውቅያኖስ ላይ በታላቁ ባሕር፣
ኢሊ እየተዝናናች ትዋኝ ነበር።
　　　የሰማዩን ቀለም የባሕሩን ጸጥታ፣
　　　ስፋቱን፣ ጥልቀቱን ምጥቀቱንም አይታ፣
በጣም ተደሰተች አድናቆቷ በዛ፣
«ክብር ይግባው፣ ይመስገን፣ ለዘላለም ይግዛ፣
　　　ዙፋኑ ይቀደስ፣ ስሙ ይባረክ፣
　　　ይህን ውቅያኖስ የፈጠረ አምላክ።»
እያለች ጸለየች በታላቅ ተመስጦ፣
መንፈሷ፣ ስሜቷ፣ በጣም ተለውጦ።
　　　ግን ከወደኋላ ሳታስበው ደርሳ፣
　　　አስበረገገቻት አንዲት ትንሽ አሣ።
ብቅ ጥልቅ ስትል ያላት ቅልጥፍና፣
በቅናት ገረፈው የኢሊን ልቡና።
　　　ያ ሁሉ መዝናናት ያ ሁሉ ደስታ፣
　　　እልም ብሎ ጠፋ በነነ ባንድ አፍታ።
«ሲሮጡ፣ ሲበሩ፣ አራዊት በምድር፣
አዕዋፍ በሰማይ ዓሣዎች በባሕር፣
　　　እኔ የኔ ኑሮ፣ እኔ የኔ እድል፣
　　　ድንጋይ ተሸክሜ ቋጥኝ የሚያክል፣
እንቀረፈፋለሁ መላው ጠፍቶብኝ፣
ሌሎቹ ፍጥረቶች ሲላለቁብኝ።»

　　　እያለች ኢሊዋ በእድሏ ስታለቅስ፣
　　　አዞ (shark) ከተፍ ብሎ ቀለባት እንደኳስ።
«መች ጠግቤ አውቃለሁ በጥቃቅን አሣ፣
አሁን ገና አገኘሁ የሚያጠግብ ምሳ!»

ብሎ ተደሰተ ኤሊዋን ሲጐርስ፣
እየተደራጀ በጥርሱ ሊነክስ።
ኤሊ ሰተት ብላ ገባች ከሆዱ ውስጥ፣
አዞ እንዴት ይችላል ድንጋይ ለማላመጥ?
ይጮኽ፣ ያምጥ ጀመር ያለልክ ተናዶ፣
እንዳረገዘች ሴት ሆዱ ተንቀብድዶ።
አይውጣት፣ አይተፋት፣ በቅማጭ አትወጣ፣
እንዴት ያለ ሥቃይ! እንዴት ያለ ጣጣ!
በዚያን ጊዜ ኤሊ በልቧ ምን ትል?
የታላቁ ነቢይ የዮናስ እድል፣
በድንገት ሲደርሳት ምንም ሳትጠረጥር፣
እግዜር ገለጠላት የሕይወትን ምሥጢር።
«ለምን አለበስከኝ ድንጋይ እንደሽማ?
እያልኩ ሳርጒመጒም ፈጣሪዬን ሳማ፣
እርሱስ ለካ ኖሯል የሠራው ምሽግ፣
ከዚህ ከክፉ አውሬ እኔን ሊታደግ፣»
ብላ አመሠገነች ኤሊ ፈጣሪዋን፣
ስለገለጸላት ምሥጢረ ጥበቡን።

ግጥሙን አንብቦ ሲጨርስ ፀሐዩ ለአቶ መሐሪ ደጉ እንዲህ አላቸው:- «ይህን ግጥም የጻፍኩት በግል ሕይወቴ የደረሰውን ሁሉ እያስታወስሁ ከኤሊ ጋራ ምሥጋናዬን ለማቅረብ ነው። ከአገሬ ለረጅም ጊዜ በመሰደዴ «ምን አጠፋሁ ጌታዬ?» እያልኩ በፈጣሪዬ አማርር ነበር። አሁን ግን የሕይወትን ምሥጢር ከሞላ ጐደል ማወቅ ስለጀመርሁ ማማረሬን አቁሜአለሁ። ያንተ ፈቃድ ይሁን ማለት ታላቅ ነገር ነው።»

- «ታላቅ ትምርት ነው የሰጡኝ፣ አመሰግንዎታለሁ!» አሉ አቶ መሐሪ።

ምዕራፍ ፲፩

አቶ ፀሐዩ በቅርብ ጊዜ ውስጥ አማን በአማን የሚል መጽሐፍ ጽፎ ነበር። ግልባጩን ለአዲሱ ወዳጁ ለአቶ መሐሪ ስለላከላቸው፣ አንብበው የሚከተለውን ደብዳቤ ጻፉለት:-

ወዳጄ አቶ ፀሐዩ፣

የላኩልኝ አማን በአማን ደርሶኝ ማንበብ ብቻ ሳይሆን በብዙ ነጥቦች ላይ ጠልቆ ለማሰብ፣ (የርስዎን ቃል እንድጠቀምበት ይፍቀዱልኝና) መስተሐልዬን አንቅቶታል። እንግሊዞች mind የሚሉትን ከዚህ ቀድሞ አእምሮ እያልን ነበር የምንጠራው። የአእምሮ ትክክለኛ ትርጓሜ በእንግሊዝኛ knowledge ነው። ስለዚህ እርስዎ የሚጠቀሙበትን አዲስ ቃል ተቀብያለሁ።

ወደ አማን በአማን ልመለስና:- መጽሐፉ በአቀረበው አዲስ ፍልስፍና ትችት ለመስጠት ይህ ደብዳቤ አይበቃኝም። ከቃልዎ ብዙ መግለጫዎች ለመስማት እጠብቃለሁ። ይልቁንም ልጄ ሚሚ መጽሐፉን አንብባ ብዙ ጥያቄዎች አሰናድታልዎታለች። በቀላሉ አይመልከቷት። ስሁል የሆነ መስተሐልይ አላት። ያዩዋታል!

ይህ ደብዳቤ ምንም እንኳ ከኔ ቢጻፍ በርሷ ስም የተላከ ግብዣ ነው። በኛ በኩል በሳምንት መጨረሻ መጥተው ፫ ቀን ያህል እንዲያሳልፉ ምኞታችን ነው። የሚመችዎን ጊዜ ወስነው ቢጽፉልኝ ደስ ይለኛል።

ወዳጅዎ መሐሪ ደጉ

አቶ መሐሪ ሚስት የላቸውም። ሚሚን የወለዱት በጉርምስናቸው ጊዜ ከመንደር ሲያውደለድሉ ካንድ ባለባል ሴት ነው። ግን በልዩ ልዩ ምክንያት ሴትዮዋን ሊያገቧት አልቻሉም። ስለዚህ ሚሚን እንደናትም እንዳባትም ሆነው ያሳደጓት አቶ መሐሪ ናቸው።

ሚሚ ባባቷ ሞግዚትነትና መሪነት ብዙ መጻሕፍት ስላነበበች ብስል

የሆነ መስተሐልይ አላት። ከአገሯ ወጣቶች ጋራ ምንም ግንኙነት አላበጀችም። አሳብ ለማካፈል ወይም ለመቀበል አልተደራጁም፣ የሚኖሩት በአጋጣሚ ብቻ ነው ትላለች። ይህ አስተያየት ምናልባት «ፕሮጂውዲስ» ሊሆን ይችላል። አባቷን በጣም ስለምታፈቅር፣ «አባቴ ባይሆኑ ኖሮ አቶ መሐሪን ባገባሁ ነበር» እያለች በግልፕ ስትናገር ምንም አታፍርም። በርሷ ዘንድ physical love የሚሉት ምንም አይደለም። እርሷ በማጋነን የምትናገረው intellectual love ስለሚባለው ነገር ነው።

አያ', ጊዜ ወደውጭ ለመውጣት የሚጋብዟት የውጭ አገር ወጣቶች ናቸው። ጓደኞች የሚሆኗትን ለመምረጥ እጅግ የተራቀቀ አበይኖ (sense) አላት። ከርካሾች ጋር የማጠፋው ጊዜ የለኝም ትላለች።

ሚሚ የኮሌጅ ትምህርት የላትም። እርሷም አትፈልገውም። አባቴ በሞግዚትነት የሰጡኝን ትምህርት ኮሌጅ ሊሰጠኝ አይችልም ትላለች። ለዚህም ብዙ ምሳሌ ትጠቅሳለች። የኮሌጅ ትምህርት ለሥራ ፈላጊዎች እንጂ የሰውን የተፈጥሮ ስጦታ ለማስፋፋትና ለማሳደግ አገልግሎቱ የተጣበበ መሆኑን ለመግለጥ እየደጋገመች የምትጠቅሰው የWinston Churchillን ሕይወት ነው። በ፪ኛው የዓለም ጦርነት በሚያስደንቅ ፖለቲካዊና ወታደራዊ ዘዴ የናዚን ወራሪ ኃይል አሸንፎ እንግሊዝን ከአሳፋሪ ውድቀት ያዳናት ታላቁ መሪ (Churchill) በትምህርት ቤቱ ፈተና አያሌ ጊዜ ይወድቅ ስለነበረ፣ ቤተ ዘመዶቹ፣ ይልቁንም አባቱ Lord Randolph፣ ልጁ በእንግሊዞች ፖለቲካ ሕይወት ውስጥ ቁም ነገር ያለው ስፍራ ያገኛል ብለው ተስፋ አልነበራቸውም። ፈተናውን ለማለፍ የነበረበት ችግር ምን እንደሆነ በጠየቁት ጊዜ ቸርችል የሰጠው መልስ ይህ ነው:- «ፈታኞቹ እኔ የማውቀውን አይጠይቁኝም።» ይህም የትምህርት ቤቱ ቸርችል በተፈጥሮ ያለውን ችሎታ አውቆ ለማሳደግ አልረዳውም ማለት ነው።

የሚሚ አባት አቶ መሐሪ Jean Jacques Rouseauን እንደ አምላክ ሊሰግዱላት ምንም ,የሀል አይቀራቸውም። ስለዚህ ሚሚን በግል ሞግዚትነት ለማስተማር ሲጀምሩ፣ Emile በተባለው በሩሶ መጽሐፍ ተብራርቶ የተገለጠውን የማስተማር ዘዴ ለመከተል ሞክረዋል። ግን ከሩሶ የማይስማሙበት አንድ ታላቅ ነጥብ አለ። እርሱ ሴቶች እንደወንዶች ትምህርት እንደማያስፈልጋቸውና የነርሱ ተግባር በማናቸውም ረገድ

ወንዶችን ማስደሰት ብቻ እንደሆነ አጠንክሮ ተሟግቷል። መቸም ይህን የመሰለ አስተሳሰብ በሩሶ አልተጀመረም። ከርሱ በፊት የነበሩ አያሌ የሰሻል ሳይንስና የሃይማኖት መሪዎች ሴቶችን ዝቅ አድርገው ነው የሚመለከቷቸው።

ሚሚ በዚህ ረገድ ምንም እንኳ የሩሶን አስተሳሰብ ብትቃወም፣ ዛሬ የሴቶች «ሊበሬሽን» እየተባለ የሚጠራውን እንቅስቃሴ በሙሉ አትደግፍም። በሴቶችና በወንዶች መካከል ያለውን የተፈጥሮ ልዩነት ለማነፃፀር የሚያስችለውን ሚዛን ስለሰበረ፣ ዛሬ ያላንዳች ኃፍረት ሴቶች ከሴቶች ጋራ ወንዶች ከወንዶች ጋራ እንደባልና ሚስት ሲጋቡ ምስክር ለመሆን የስሜቴ አበይኖ አይቀበለውም ትላለች።

ሚሚ በንግግር ራሷን የመግለጥ ስጦታ አላት። ስትናገር ነበልባላዊ መፍቅድ (passion) ታሳያለች። «ይህ ራሷ በተፈጥሮ ፈልጋ የደረሰችበት ነገር እንጂ እኔ ያስተማርኳት አይደለም» ይላሉ አባቷ አቶ መሐሪ። ሩሶ በEmile እንደገለጠው ሕፃኑ ማናቸውንም በራሱ ፈልጎ ማግኘት አለበት። አቶ መሐሪ የተከተሉት ይህን ዘዴ ነው፦ ሚሚ ማናቸውን በራሱ ፈልጋ እንድታገኝ ማድረግ።

ስለዛሬው የኢትዮጵያ ሁኔታ ለተማሪዎች ንግግር እንድታደርግ ከልዩ ልዩ ኮሌጆች ግብዣ ስለሚደርሳት በጉባኤው ከምታሳየው ነበልባላዊ መፍቅድ በላይ በአስተያየቷ ብስለት ተማሪዎች ብቻ ሳይሆኑ ፕሮፌሰሮቹም አድንቀዋታል። ከዚህም የተነሣ ጳግማዊት ማዳም Chiang Kai-sheck እያሉ ይጠሯታል። እርሷ ግን ይህን ስም አልወደደችውም።

ፀሐዩ በተቀበለው ግብዣ መሠረት አቶ መሐሪን ለማየት ከቤታቸው ሄዶ በነበረበት ጊዜ ሚሚ ከአባቷ ጋራ የአበባ ነዶ ይዛ ተቀበለችው። አበባውን ከአስታቀፈችው በኋላ ጉንጪን በጉንጩ በኩል አስታካ «እንኳን ደህና መጡ!» አለች።

- «መች እንዲህ በቀላሉ ለከፈሺኝ ታልፊያለሽ! ነይ፣ ደህና አድርጌ ልሳምሽ!» አለና ፀሐዩ ጉንጮቿን እያገላበጠ ሳማት።

- «አባዬ፣ እኒህ እንግዳችን በዋዛ ዋዛ አይደሉም» አለች ሚሚ እየሳቀችና አባቷን እየተመለከተች።

- «ጌኸውልዎ የሚሚ የአማርኛ አገላለጥ! - በዋዛ ዋዛ አይደሉም ትልዎታለች» አሉ አቶ መሐሪ እየሳቁ።

- «ሚሚ በዋዛ ዋዛ አይደለችም!» ሲል ፀሐዩ የርሷን ቃል ደገመ።

ለእራት ወደውጭ ከመውጣታቸው በፊት፣ አቶ መሐሪ ሁለት የአልጋ ቤቶች ለፀሐዩ አሳዩትና «የትኛው ክፍል ይመችዎታል? ሚሚ አልጋዎን ለማንጠፍ ትፈልጋለች» አሉ።

- «ባለቅኔው ያለው ትዝ ይልዎታል?»

- «ምን አለ?»

«እመኒ ትሁብ እረፍተ ወሀብተ መከራ ትሁብ፣

እምርእስየ ስርእስየ አንተ ትቀርብ።»

አቶ መሐሪ ይህን ሲሰሙ ከት ብለው ሳቁና፣ ሚሚን ጠርተው «እኒህ 'በዋዛ ዋዛ አይደሉም!' ያልሻቸው እንግዳ መልሱን በቅኔ ሰጥተዋል። አንቺ የመረጥሽውን አልጋ ቤት አንጥፊላቸው» አሉ።

ከራት ከተመለሱ በኋላ፣ በሳሎን አርፈው ሲዝናኑ፣ ሚማ በፒያኖዋ ብርኩማ ላይ ተቀምጣ፣ ቁልፎቹን በጣቶቿ እየነካካች «ምን እንድጫወት ትፈልጋላችሁ?» አለች።

- «ኢትዮጵያዊ መዝሙር ልትጫወች ትችያለሽ?» አለ ፀሐዩ።

- «እንዴታ! በደስታ!»

- «እስቲ እባክሽ

«አንቺ ልጅ፣ አንቺ ልጅ አንቺማ፣

ልቤን አስደንግጠሽ አረግሽው ደካማ።

የሚለውን ተጫወች» አለ ፀሐዩ። ሚሚ እጅ ነሥታ ስትጫወት፣ ፀሐዩ እንባውን መቈጣጠር አልቻለም ነበር። ልዩ ልዩ የአገሩ ትዝታ መጣበት። ፒያኖውን ተከትሎ እርሱም ይዘምር ጀመር።

- «እንዴ! እንዴ! ድምፅዎ እንዴት ያለ ወዝ አለው!» አለች ሚሚ በማድነቅ።

የፒያኖውን ጨዋታ ከጨረሰች በኋላ፣ ሚሚ ጥቂት ቆየት ብላ አማን በአማን የተባለውን የፀሐዩን መጽሐፍ አምጥታ እያገላባበጠች፣ «ስለዚህ መጽሐፍ ብዙ ጥያቄ አለኝ፤ ከሁሉ አስቀድሞ ስያሜው አልገባኝም፤ ምን ማለትዎ ነው?» አለች።

- «መልካም ጥያቄ ነው» አለ ፀሐዩ። ንግግሩን በመቀጠል፣ «የኢትዮጵያውያን ፍልስፍና ከጥንታውያኑ ግብፃውያን፣ ዕብራውያን፣ ግሪኮች፣ ሮማውያን እያሌ አስተሳሰብ ወስዷል። ኢትዮጵያ ከነዚህ ሕዝቦች

ጋራ ግንኙነት ካበጀች ረገድም ዘመናት አልፈዋል። መቸም ዛሬ ለምዕራባውያን ፍልስፍና መሠረቱ ግሪክ መሆኑ የታወቀ ነው። Milesians እየተባሉ የሚጠሩት የግሪክ ፈላስፎች አስተሳሰባቸውን የጀመሩት በመዋቅረ ዓለም (cosmology) ላይ እንደሆነ ተረድተናል። ጥያቄያቸው ባጭሩ «Reality ምንድነው?» የሚል ነበር። እኔ አማን በአማን ያልኩት ሪአሊቲን ነው። ይህ ጥያቄሽን ይመልሳል?» ሲል ፀሐዩ ጠየቀ።

- «አዎ፣ በከፊል። ግን ሚሌሻንስ የተባሉት ፈላስፎች ለጥያቄአቸው ምን መልስ አገኙ?»

- «መልሱ የተለያየ ነው። የመጀመሪያው ፈላስፋ፣ የሪአሊቲ መገኛ ውሀ ነው አለ። ተከታዩ ደግሞ ዘአልቦ ጽንፍ (boundless) ብሎ ሰየመው። ፫ኛው አየር ነው አለ። ጥቂት ቆይቶ ደግሞ የEphesus ፈላስፋ (Heraclitus) ሪአሊቲ ለውጥ ነው አለ።»

- «ታዲያ የርስዎ ሪአሊቲ ወይም አማን በአማን ምንድነው?» ስትል ሚሚ ጠየቀች መጽሐፉን በማገለባበጥ እየተመለከተች።

- «የኔ ሪአሊቲ ሞት ነው» አለ ፀሐዩ።

- «ሞት? ሞት? ለማመን ያስቸግረኛል። ይህን የሚያስፈራ የሞት ፍልስፍና ለምን መረጡ?» አለች ሚሚ ፊቷን ኩስትር አድርጋ ራሷን እየነቀነቀች።

- «ሞትን እኔ አልመረጥኩትም። ግን ብንወደውም ባንወደውም ሞት ሪአሊቲ ነው። ይልቁንስ ስለሞት ያለንን ፍርሃት ለማስወገድ የፈለግን እንደሆነ፣ ሞት ምን እንደሆነ ማወቅ አለብን። ያ የክርስቲያንነት መሥራች ስለሞት እንዲህ አለ፦ «የሰንደ ቅንጣት ካልረገፈችና ካልሞተች ማፍራት አትችልም። ዛሬ ሰዎችን በሞት እያስፈራሩ የሚጠቀሙ ሐኪሞችና የኢንሹራንስ ኤጀንሲዎች ናቸው። አዎ፣ የበሽተኞችን የሕመም ሥቃይ ለማቅለል የሚጫወቱት ክፍለ ቀዊም (role) እንዳላቸው አይካድም። ግን የሞትን ድራሽ ለማጥፋት እንደሚችሉ እያስመሰሉ የውሸት ተስፋ መስጠት አይገባቸውም። ሞት ከጥንት ጀምሮ የኖረና ወደፊትም የሚኖር ሪአሊቲ ነው። ሕይወትና ሞት ቁራኞች ናቸው።»

ሚሚ በረገርሙ ተንፍሳ ባራ ባራውን እየተመለከተች ለጥቂት ጊዜ

አሰበች። በመጨረሻ ዓይኖቿን ትግ አድርጋ በፈገግታ ወደ ፀሐዩ እየተመለከተች፣ በእንግሊዝኛ "This is truly a philosophy of courage" አለች። ንግግሯን በመቀጠል፣ «ዛሬ ትልቅ ነገር አስተማሩኝ፣ አስተያየቴንም ለወጡት። እንግዲህ ሞትን አልፈራም። ካባቱ ለጥቆ የኔ መምህር እልዎታለሁ» አለች።

አቶ መሐሪ ምንም ሳይናገሩ ሚሚና ፀሐዩ አሳብ ሲለዋወጡ ያዳምጡ ነበር። «የሚጨምሩት፣ ወይም የሚያሻሽሉት ነገር አለ?» ሲል ፀሐዩ በጠየቃቸው ጊዜ «የሞት ነገር ስለሆነ እንዳስብበት በቂ ጊዜ ይስጡኝ» ብለው ሳቁ።

ፀሐዩ ከአቶ መሐሪና ከሚሚ ጋራ ደስ ብሎት መልካም ጊዜ ካሳለፈ በኋላ ወደቤቱ ሲመለስ ለሚሚ የሚከተለውን ግጥም ጽፎ ሰጣት፡-

የተወደድሽ ሆይ፣ ይህን ድምፅ ስሚ፣
እንደ ፍየል ግልገል እላለሁኝ ሚ-ሚ!

ሚሚ ይህን ስታነብ ጉንጮቿ ቀልተው፣ ዓይኖቿ እያብለጨለጩ በጣም ከሳቀች በኋላ አንገቱን አቅፋ ከሳመች በኋላ ተሰነባበቱ።

ምዕራፍ ፲፪

አቡኪ ወእምኪ ኢይፈቅዱ እንግዳ
ስህምኒ እሑር በስቀሩሬተ ዕፀ አንዳ፡፡

Micheal Drayton በ፲፭ኛው ክፍለ ዘመን በጣም የታወቀ የእንግሊዝ «ገጤት» ነው፡፡

Since there is no help,
Come let us kiss and part...

ሲል የደረሰውን sonnet አንድ ቀን ፀሐዩ እያነበበ ሳለ፣ እንግዳ የተባለው የጐንደሩ ቅኔ ተማሪ ስዓምኒ እሑር... ብሎ የቈጠረው ጉባዔ ቃና ትዝ አለውና በጣም ተገረመ፡፡ «የባለቅኔዎችን ስሜት ርኅቀተ ሀገርና የውቅያኖስ ባህር ገደብ ሆኖ ሊቆርጠውና ሊወስነው አይችልም የተባለው ለካ ውነት ኖሯል!» አለ ፀሐዩ ራሱን ቀና አድርጎ ኅዋኅውን እየተመለከተና እያሰበ፡፡

ሁለቱም ባለቅኔዎች Let us kiss and part በማለት ተስማምተዋል፡፡ ግን የእንግሊዝ «ገጤት» ቅኔውን የጻፈው በሞት ምክንያት የሚደርሰውን መለየት እያሰበ ሲሆን፣ የጐንደሩን ቅኔ ተማሪ ያስጨነቀው በሕይወት እያሉ መለያየቱ ነው፡፡

እላይ የተጠቀሰው ጉባዔ ቃና ዜማው እንደሰበረና የስዋሰውንም ደንብ እንዳልጠበቀ በግልፕ ይታያል፡፡ ግን ተማሪው ገና ጀማሪ ስለሆነ አይፈረድበትም፡፡ እንዲያውም በቅኔው ጀርባ ያለውን ታሪክ የሚያቀት ሁሉ አድንቀውታል፡፡

መቸም «ቅኔ እንደፈቺው ነው» የተባለው ጥርጥር የለውም፡፡ ፀሐዩ ስዓምኒ እሑር... የሚለውን ሲያነብ ትዝ የምትለው ያለልክ የሚያፈቅራትና የሚናፍቃት አገሩ ኢትዮጵያ ናት፡፡ ግን የባለቅኔውን ውነተኛ ስሜት ማክበር እንዳለበት ይገነዘባል፡፡ ታሪኩ እንደሚከተለው ነው፡፡

እንግዳ የቅኔ ትምህርቱን የጀመረው በጐንደር ቀስቋም ቤተ ክርስቲያን ነው፡፡ መምህሩ አለቃ ወርቅነህ ይባላሉ፡፡ ከዕለታት ባንድ ቀን ወደማታ ራቱን ለመቅፈፍ በየመንደሩ ሲዘዋወር ከአንድ ቤት ደረሰ፡፡ የቤቱ አቋም ሰቀለኛ ነው፡፡ ዙሪያውን የሾህ አጥር አለው፡፡ ባለቤቶቹ ታፈረ ደጁ

የሚባል አንድ ትልቅ ወደል ውሻ ስላላቸው ለሌባ አይሠጉም::

እንግዳ «በእንተ ስማ ለማርያም» ብሎ ሲለምን ውሻው በድንገት ደርሶ ባቱን ዘነጠለው:: የባለቤቶቹ ሴት ልጅ አልማዝ ትባላለች:: ባሏን በቅርብ ጊዜ ፈትታ ከወላጆቿ ጋራ ተቀምጣለች:: የእንግዳን በውሻው መነከስ ባየች ጊዜ ያለልክ ደንግጣና አዝና ውሻውን ከአባረረችው በኋላ ቁስለኛውን ከቤት አስገብታ ደሙን በእንጀራ ጠረገችና ለታፈረ ደጁ ባለችለት:: ውሻውም እንጀራውን ከደሙ ጋራ እያጣጣመ በላ:: (በአገሩ ልማዳዊ እምነት ቁስሉ እንዳይመረቅዝ ለመከላከል የሚረዳ ነው ይባላል::) ወዲያውም ከሌማቱ እንጀራ ጠቅልላ፣ ከድስቱ ወጡን ጨልፋ አቀረበችና እንግዳ ራቱን እንዲበላ ጋበዘችው:: አባትና እናቷ ዘመድ ጥየቃ ሄደው ገና አልተመለሱም:: ወዲያው ከቤት እንደደረሱ የሆነውን ታሪክ ስላጫወተቻቸው እነርሱም ደንግጠውና አዝነው ነበር:: ግን እንግዳን አላገኙትም:: ራቱን ከበላ በኋላ እያነካከሰ ወደትምህርት ቤቱ ተመልሷል:: በማግሥቱ ወደማታ እንደተለመደው ራቱን ለመቅፈፍ ሳይመጣ አይቀርም ብላ አልማዝ ታፈረ ደጁን፣ «ዝም ብለህ አርፈህ ተኛ!» በማለት እየገላመጠች ትጠብቅ ነበር:: ግን እንግዳ ሳይመጣ ስለቀረ በጣም አዘነች:: በቁስሉ ምክንያት ታሞ እግሩን መራመድ ከልክሎት ይሆን? ወይስ እዚህ ለመምጣት ታፈረ ደጁን ፈርቶ ይሆን? እያለች ስታወጣና ስታወርድ ሌሊቱን ምንም እንቅልፍ አልወሰዳትም:: በ፫ኛውም ቀን እንደዚሁ አልማዝ ልቧ ትር ትር እያለ በመጨነቅ ጠበቀችው:: ግን አልመጣም:: በጣም አዘነች::

አንድ ሳምንት ያህል ካሳለፈ በኋላ:- ኅዳር ፮ ቀን በዓለ ቁስቋም ሲከበር እንግዳ ከቤተ ክርስቲያን ያገለግል ነበር:: ሥርዓተ ክብሩ ከተፈጸመ በኋላ ወደ ተምህርት ቤቱ ሲመለስ፣ አንዲት ወጣት ቆንጆ ሴት በመንገዱ አቋርጣው አለፈች:: እርሷም ለበዓሉ ከቤተ ክርስቲያን ሄዳ ስለነበረ የክት ልብሶቿን ለብሳ አጊጣለች:: ፊቷን አላየውም:: ግን ከወደኋላዋ ሲመለከት የአልማዝን ሹራብ አስታወሰው:: ወዲያው «እመቤት! እመቤት!» ብሎ ጠራ:: መለስ ብላ ዓይን ላይን ሲተያዩ ሁለቱም ተዋወቁ::

«እንዴ! እንዴ!» እያለች በመገረም ተመለከተችው:: «ስምህን አልነገርኸኝ:- አንተ ነህ እንዴ? እዚህ ምን ታደርጋለህ?» ብላ ጠየቀችው::

- «ስሜ እንግዳ ነው:: - ከቤተ ክርስቲያን ቆይቼ አሁን

ወደትምህርት ቤት እየተመለስኩ ነው። - እርስዎሳ እመቤቴ?»

- «ስሜ አልማዝ ነው። - እርስዎ ትለኛለህ? እኔም እኮ ልጅ ነኝ፣ ካንተ አልበልጥም። - ስለጤናህ በብዙ አስቤ ነበር። እንዲህ ደህና ከሆንክ ለምን ጠፋህ? መልካም አላደረግህም።»

- «ያንን ወደል ውሻችሁን ፈርቼ ነዋ!» አለ እንግዳ በኃፍረት እየሳሳቀ። «መጥቼ ምሥጋናዬን ስላላቀረብሁ ይቅር ይበሉኝ» ሲል ጨመረ።

- «እንግዲህ አንቱ ማለትህን ተወኝ» አለች አልማዝ ፈጣን ቅጭም አድርጋ። ወዲያውም ቀጠል አድርጋ «የምትመጣበትን ጊዜ ባውቀው እጠብቅህ ነበር። ስለታፈረ ደጁ ምንም አታስብ» አለችው።

- «እንግዲያውስ ከነገ ጀምሮ በተለመደው ሰዓት እመጣለሁ።»

- «እጠብቅሃለሁ፣ እንዳትቀር» አለች አልማዝ። በጣም ተደስታለች።

ከዚያን ጊዜ ጀምሮ እንግዳ ለቀፈፋ ማታ ማታ ሲዘዋወር አልማዝን ከማየት አቋርጦ አያውቅም። ከዚህም የተነሣ እንደቤተሰብ ሆነ። ግን የአልማዝ አባት አቶ በጋሻው ደስ አላለውም። በአልማዝና በእንግዳ መካከል አንድ ልዩ ነገር ሳይኖር አይቀርም ብሎ ጠረጠረ። ስለዚህም ከቤቱ እንዳይመጣ በግልጥ አስታወቀው። እንዲሁም አልማዝን ከእንግዳ ጋራ እንዳትገናኝ ከለከላት። በዚህ ጊዜ አልማዝ የተሰማትን ሁኔታ ለመግለጥ የEdward Gibbon ንግግር ይረዳ ይሆን? ጊቦን እንግሊዛዊ ታሪክ ጸሐፊ ነው። Decline and Fall of the Roman Empire የተባለው መጽሐፉ በመላው ዩሮፕ ስሙን አሳውቆታል። በወጣትነቱ Suzanne Curchod የተባለች የስዊስ ተወላጅ ወዶ ለመጋባት ከተስማሙ በኋላ አባቱ ስለከለከለው እንዲህ ሲል ጻፈ፡- "I sighed as a lover, I obeyed as a son." አልማዝ እንደ ጊቦን ጸሐፊ ብትሆን ምናልባት ከርሱ በተሻለ አገላለጥ ስሜቷን ለማሳየት በሞከረች ነበር። ያለጥርጥር በአባቷ ውሳኔ ተቈጥታለች። ግን እኹ-ኹ-ኹ ብላ አልቅሳና እንባዋን ጠርጋ ከመታዘዝ በቀር ሌላ ምርጫ አልነበራትም። የሆነ ሆኖ እንግዳ ተስፋ የመቁረጥ ስሜቱን እላይ በተጠቀሰው ግዕዝኛ ቅኔ ለመግለጥ እድል አጋጥሞት ነበረ። ትርጓሜው በአማርኛ የሚከተለው ነው።-

አባትና እናትሽ አይወዱም እንግዳ
ሳሚኝና ልሂድ በመዝጊያው ቀዳዳ።

አቶ ፀሐዬ መንክር አንድ ቀን ይህን ታሪክ ከነቅኔው፣ አቶ ውብሸት ጉበዜ ለተባሉ ኢትዮጵያዊ ያጫውታቸው ነበር:: (አቶ ውብሸት የወዳጁ የዐቢይ ወልደ ማርያም ዘመድ ስለሆኑ አልፎ አልፎ እየተገናኙ ይጨዋወቱ ነበር::)

- «እኔም በወጣትነቴ አንዲት የጨዋ ልጅ ወድጄ እንደዚህ ያለ ነገር ደርሶብኝ ነበር» አሉና አቶ ውብሸት ሁኔታውን እየስታወሱ ክት- ክት- ክት ብለው ሳቁ:: ወዲያውም ቀጠል አደረጉና «የአቶ እንግዳ ቅኔ ሰምና ወርቅ ነው ወይስ ነጠላ ይባላል?» ሲሉ ጠየቁ:: (ነጠላ ቅኔ እንደ Epic «ድራማቲክ» የሆነ ታሪክን ለመግለጫ የሚያገለግል ነው::)

- «ቅኔው ነጠላ አይባልም:: ሰምና ወርቅ አለው:: መቸም የቅኔን ሰምና ወርቅ ከኅብሩ ጋር አጣጥሞ ለመረዳት መጀመሪያ መሠረተ ንድቁን፣ - ማለት ባለቅኔው በምን አጋጣሚ እንደተቀኘው በስተጀርባው ያለውን ታሪክ ማወቅ ያሻል:: ለዚህ ቅኔ መነሻ የሆነው መጉናጸፊያቸውን እንደ ታንኳ (boat) አድርገው ባሕር የተሻገሩት መነኩሴ ታሪክ ነው» ሲል ፀሐዬ በዝርዝር አስረዳቸው::

- «እስቲ ደግሞ አንድ ነገር ልጠይቅዎት» አሉ አቶ ውብሸት:: «በቀደምለት Jean de la Fontaine የተባለው ታላቁ የፈረንሳይ ባለቅኔ L'Amour et la Folie በሚል ርእስ የጻፈውን ሳነብ የብእሲና የብእሲት ተፋቅሮ፡- (romance) ለባለቅኔዎች የቱን ያህል ምልእተ መንፈስ (inspiration) እንደሚሰጣቸው ለመረዳት ችያለሁ:: ግን በግዕዝኛ ቅኔ ውስጥ <u>ስዓምኒ እሑር</u>... የሚል ቃል የሰማሁት ዛሬ ለመጀመሪያ ጊዜ ነው:: የግዕዝ ባለቅኔዎች ስለ «ሮማንስ» ራሳቸውን ለመግለጥ የማይፈቅዱበት ምክንያት ምንድነው? ምናልባት የቁንጅና ፈላስፎች aesthetic experience እያሉ የሚጠሩት ስሜት ይጎድላቸዋል እንዴ?»

- «ስለዛሬው የኢትዮጵያ ትውልድ aesthetic experience በጣም እጠራጠራለሁ:: ግን ቀደም ያሉት ኢትዮጵያውያን በቅኔያቸውና በዜማቸው እንደሚታየው ጠሊቅ የሆነ ስሜት እንዳላቸው አይካድም:: ግዕዛውያን አባቶች ተፋቅሮ ነክ (romance) የሚያሳይ ፈጠራ ያላቀረቡበት ምክንያት ምናልባት የቤተ ማኅበሩን ሥርዓት ለማክበር

ሳይሆን አይቀርም እላለሁ። ያለፈው የኢትዮጵያ ማኅበራዊ ሥርዓት በእንግሊዝ አገር Victorian Age እየተባለ ከሚጠራው የበለጠ ጠንቃቃ ነበረ ማለት እንችላለን። ተፋቅሮ ነክ (romance) ያለው ሥነ ጽሑፍ ለማንበብ የሚፈልጉ ግዕዛውያን አባቶች ፍላጎታቸውን ለማስደሰት የቻሉት ምናልባት መኃልየ መኃልይ ዘሰሎሞን በተባለው መጽሐፍ መሆን አለበት።»

- «በአነጋገርዎ እንደምመለከተው፣ ስለቀደሙት ኢትዮጵያውያን ያለዎት አድናቆት በጣም ከፍ ያለ ሲሆን፣ ለዛሬው ትውልድ ምንም ዓይነት ዋጋ አይሰጡትም። ምናልባት «ፐሬጁዲስ» ሊሆን አይችልም?» ሲሉ አቶ ውብሸት ጠየቁ።

- «ይህንን ራስዎ በቀጥታ አይተው የሚፈርዱት ነገር ነው» አለ ፀሐዩ።

- «ያለፈውን ትውልድ የሚያደንቁበት፣ የዛሬውን ትውልድ የሚፈርዱበት ዋናው ምክንያት ምንድነው?»

- «ሁለት ቃላት ብቻ ልስጥዎት። በነዚህ ሁለት ቃላቶች ላይ የኔን ምክንያቶች ተንጠልጥለው ያገኟቸዋል:- (፩) መስዋዕትነት:- (፪) ራስን መውደድ። ያለፈው ትውልድ መስዋዕትነት ምን እንደሆነ ደህና አድርጎ ያውቃል። የዛሬው ትውልድ ይህን አድርጎ የተማረው ራስን መውደድ ነው!!!» አለ ፀሐዩ።

- «አሁን ገባኝ! ደህና አድርጎ ገባኝ!» ሲሉ መለሱ አቶ ውብሸት ራሳቸውን ከፍና ዝቅ በማድረግ እየነቀነቁ። ፊታቸው ቅጭም ብሏል። ጉዳዩ ልባቸውን አብስሎ ያሳዘናቸው ይመስላል።

ምዕራፍ ፲፫

ፀሐዩ አንድ ቀን ከመጻሕፍት ቤት ተቀምጦ ጋዜጦች እያነበበ ሳለ አቶ መንበረ ኪሩቤል የተባለ፣ እድሜው ምናልባት ፵ ዓመት የሆነው ሰው ወደርሱ ቀረብ ብሎ:-

- «እኔ ኢትዮጵያዊ ነኝ፤ ስሜ መንበረ ኪሩቤል ይባላል:: እርስዎ አቶ ፀሐዩ መሆንዎን አውቃለሁ:: መጻሕፍትዎንም አንብቤአለሁ:: ሁልጊዜ ብቻዎን ሆነው ስለማይዎት፣ ራሴን ለማስተዋወቅ እየፈለግሁ፣ ምናልባትም ብቸኛነታቸውን ይወዱት እንደሆነ አስቸግራቸው ይሆናል በማለት እያመነታሁ ብዙ ወራት ታግሼ ቆየሁ:: አሁን ግን ትእግሥቴ ስላለቀብኝ ይቅርታ ያድርጉልኝ» አለ::

- «እስቲ እባክህ አንድ ነገር ልጠይቅህ:: ምናልባት ጥያቄው ልስላሴ የጐደለውና እንዲያውም ኢብሶታዊ (offensive) ሆኖ ታገኘው ይሆናል:: እኔ ግን በዚህ መንፈስ አይደለም የምጠይቅህ:: ራስህን ከኔ ጋራ ለማስተዋወቅ የፈለግህበት ምክንያት ምንድነው?...» ብሎ ፀሐዩ ገና ንግግሩን ሳይጨርስ፣ አቶ መንበረ በመቀየም ፊቱን አዙሮ ለመሄድ ሁለት እርምጃ እንዳደረገ፣

- «አቶ መንበረ! አቶ መንበረ!» ሲል ፀሐዩ ደጋግሞ ጠራና አቆመው:: «ይኸውልህ የፈራሁት ደረሰ:: ከዚህ ቀድሞ ከወዳጆቼ ለመጣላትና ለመለያየት እጅግ ቢያንስ አንድ ዓመት ይፈጅብኝ ነበረ:: ግን ካንተ ጋራ ሁለት ደቂቃ እንኳ አልተነጋገርንም:: አሁንም ከዚህ ሄደህ የምትለውን አውቃለሁ:- «ያ ፀሐይ የሚባል ሰው እንዴት ያለ አውሬ! ልበ ጠማማ! ተንኰለኛ! ጨካኝ! ሰውን የሚጠላ! የሚንቅ!...» ይህን አቆየውና እስቲ ደህና አድርገን እንተዋወቅ፤ ከዚያ በኋላ ለወሬ ይመችሃል» አለ ፀሐዩ በማባለት እየሳሳቀ::

- «አቶ ፀሐይ፣ ለመተዋወቅ እኮ እድል ማግኘት ያስፈልጋል:: ሰላምታ የሚሰጥዎትን ሁሉ «ለምንድነው ሰላምታ የሰጠኸኝ?» እያሉ ምክንያቱን የሚጠይቁ ከሆነ፣ በትክክል የሚያስቡ ናቸው ብሎ ማነው ከርስዎ ጋራ ለመተዋወቅ የሚፈልግ?»

- «እብድ ነህ ማለትህ ነው እንዴ?»

- «እኔ አልወጣኝም!» አለ መንበረ ራሱን እየነቀነቀ።

- «ታዲያ በትክክል የማያስብ ሰው ምን ይባላል?»

- «ለዚህ ዓይነት ጠባይ ስም ለማውጣት እኔ psychologist አይደለሁም።»

- «እሺ፣ አሁን ይህን ሁሉ እንተወውና በቁም ነገር እንነጋገር። እንደምታውቀው ሁሉ፣ እያንዳንዳችን የአካባቢያችን ፍጥረቶች ነን። ሰላማዊ ወይም ጠበኛ፣ አማኝ ወይም ተጠራጣሪ፣ ወዳጅ ወይም ጠላት፣ ብልህ ወይም ደደብ፣ እንድንሆን የሚሞርደንና የሚያዘጋጀን አካባቢያችን መሆን አለበት። ያንተ አካባቢ ያላንዳች ችግር ከሰዎች ለመቀላቀልና ለመወዳጀት እንድትችል አድርጎህ ይሆናል። የኔ አካባቢ ግን ያስተማረኝ እንድጠራጠርና እንድጠነቀቅ ነው። ስለዚህ አንድ ሰው ሊተዋወቀኝ ሲፈልግ ምክንያቱን ለማወቅ እፈልጋለሁ።»

- «ምንድነው እንደዚህ ተጠራጣሪ ያደረገዎት? ለምን ሰውን አያምኑም? ይህ የክርስቲያንነት ጠባይ አይደለም።» አለ መንበረ።

- «ራሱ ክርስቶስ የተናገረውን ታውቃለህ?»

- «ምን አለ?»

- «እንደ እባብ ጠቢብ ሁኑ።»

- «ደግሞስ እንደ ርግብ የዋህ ሁኑ ብሎ የለም እንዴ?»

- «አንተ ጠበቃ ትመስላለህ። የተማርከው ሕግ ነው?»

መንበረ በጣም ሳቀና «አዎ፣ ግን ይህ እንዴት ተሰማዎት? አስገራሚ ሰው ነዎት። የሰውን ፕሮፌሽን በንግግሩ ለይቶ ማወቅ ትልቅ ስጦታ ነው» አለ። በሕግ ትምህርቱ የሚኩራ ስለሆነ ደስ ብሎታል።

- «እኔ ስለዛሬው ዘመን የሕግ ትምህርት ያለኝን አስተያየት ልንገርህ?»

- «አዎ፣ መስማት እፈልጋለሁ።»

- «የኔን አስተያየት ከመስጠቴ በፊት እስቲ ያንተን ንገረኝ? ሕግ የሚባለው ነገር የሚያገለግለው ለምንድነው?»

- «ለዚህ መልስ መስጠት ያስፈልጋል እንዴ? ሕግ ባይኖር ዓለም ምን ይሆን ኖሯል?»

- «ምን ይሆን ኖሯል?»

- «ይተራረድ ነበራ!»

- «ኣዎ፣ አሁንማ መተራረድ የለም! እባክህ ማነው ሕግ ከመጣ ኃጢአት መጣ ያለው?»

- «ቅዱስ ጳውሎስ ነዋ!»

- «አንተ ጠበቃ ብቻ አይደለህም። መጽሐፍ ቅዱስም ደህና አድርገህ ታውቃለህ። ከየት ተማርከው?»

- «እኔ መጽሐፍ ቅዱስን፣ በተለይም ሐዲስ ኪዳንን ማንበብ የጀመርኩት የሕግ ዲግሪዬን ከተቀበልሁ በኋላ ነው። አንድ ቀን፣ ገና ከትምህርት ቤት ሳለሁ አንድ ስሙ የታወቀ ጠበቃ በጣም በተወሳሰበ የወንጀል ነገር ለመሟገት ከፍርድ ቤት የሚመጣ መሆኑን ሰምቼ ክርክሩን ለማዳመጥ ከጓደኞቼ ጋራ ሄጄ ነበር። ተከሳሹ በጭካኔ አምስት ሰዎች እንደገደለ ተመስክሮበታል። ይህ የርሱ ጠበቃ የምሥክሮቹን ቃል ለማስተባበል ልዩ ጥረት ሲያደርግ ዋለ። ለነገሩ መዝጊያ የሚሆነውን ሙግት ሲያቀርብ፣ ከመጽሐፍ ቅዱስ እየጠቀሰ ያደረገው ንግግር የእማኝ (jury) አባሎችን ሊያስለቅሳቸው ምንም ያህል አልቀረውም። Billy Graham በዚያ Crusade እየተባለ በሚጠራው ፕሮግራሙ እንደዚህ ያለ ንግግር አድርጓል ማለት አልችልም። በጣም የሚያስደንቅ ነበር። እማኞቹ በrevival ስብሰባ እንጂ በፍርድ ቤት ችሎት መቀመጣቸውን እንዲረሱት አድርጓቸው ዋለ። በመጨረሻውም እነዚህ እማኞች ተከሳሹን በነፃ ለቀቁት። እንግዲህ መጽሐፍ ቅዱስን ለማንበብ ዋና ምክንያት የሆነኝ ይህ ነው። ለጽድቅ ብዬ አይደለም» አለና አቶ መንበረ ይስቅ ጀመረ።

- «ይኸውልህ እኔ በዛሬው ዘመን የምዕራባውያን የሕግ ሲስተም ለመተማመን የማይቻል መሆኑን የተገነዘብሁት ይህን የመሳሰለውን ግብዝነት ከተመለከትሁ በኋላ ነው። Time Magazine የራሻ ነቢይ ብሎ የሰየመው Aleksander Solzhenitsyn ይህን ስሜት በኃይል እየደጋገመ አሰምቷል። ሕግ የሚታወጀው መብትን ለማስከበርና ተግባርን በማስገደድ ለማስፈጸም እንጂ ሌላ ምንም ምሥጢር የለውም። ማናቸውም ድንጋጌ ለማናቸውም ሰው ግልጽ መሆን አለበት። የዛሬ ፬ሺ ዓመት የሕግ ግዕው (code) በማውጣቱ ስሙ በአድናቆት ከሚጠራው ከባቢሎኑ ንጉሥ ከሐሙራቢ ጀምሮ የነበሩት ጥንታውያን ሐጋጊዎች ሕጉን ማናቸውም ተራ

ሰው እያነበበ እንዲከተል በትልልቅ ድንጋያማ ሰሌዳ ላይ እያስቀረጹ በየአደባባዩ ያስቀምጡ እንደነበረ ተረድተናል:: «ሕግ አላውቅም ማለት መከላከያ አይደለም» የሚባለው አገላለጥ እስካሁን ድረስ የሚጠቀሰው በዚህ መሠረት ነው:: ዛሬ ግን ሐጋግያኑ፣ ዳኞቹና ጠበቆቹ ሳይቀሩ ሕግ አያውቁም ማለት ይቻላል:: ራሳቸው የጻፉትን ሕግ መተርጐም ያቅታቸዋል:: አንድ ተራ ነገርን ከሕግ ጋር አዛምዶ ለመወሰን ዓመታት ይፈጃል:: መቸም ይህን ሁሉ ችግር ያመጣው፣ እነዚህ የሕግ ሰዎች «ፕሮፌሽናቸውን» ለማስገለል ሲሉ የፈጠሩት ጥምዝዝ ቋንቋና ይልቁንም ከፍሬ ነገሩ ይልቅ ለሥነ ሥርዓት (Procedural rules) ስለሚጠነቀቁ እንደሆነ አያጠራጥርም:: ያለዚያ:- ሕግ በግልጽ ቋንቋ ከተጻፈ:- ሐጋጊዎች ከሐጋጊዎች፣ ዳኞች ከዳኞች፣ ጠበቆች ከጠበቆች ጋራ በሕግ አተረጓጐም ለመስማማት የሚያስቸግራቸው ምን ነገር ሊኖር ይችላል?» አለ ፀሐዩ ራሱን እየነቀነቀ:: «ግን ጥያቄው ዳኞችና ጠበቆች በምን ይተዳደሩ? የሚል ነው::»

- «እርስዎ መቸም በነቃፊነት የታወቁ ነዎት:: ማነው ከርስዎ ጋራ ተከራክሮ የሚልቅ?»

- «ይህን ምሥጋና አስመስለህ የምትናገረውን የስም ማጥቂሪያ አሳብ በፍጹም እቃወማለሁ:: እኔ ነቃፊ አይደለሁም::»

- «ታዲያ ምን ሊባሉ ይፈልጋሉ?»

- «እድል አግኝቼ በርሱ ዘመን ብወለድ ኖሮ የዚያ የድንጋይ ጠራቢ ልጅ ተከታይ እየተባልኩ ብጠራ ደስ ባለኝ ነበር::»

- «ማነው ይህ የድንጋይ ጠራቢ ልጅ የሚሉት? የናዝሬቱ ኢየሱስ ነው?»

- «ምነው እባክህ መጽሐፍ ቅዱስ ተምሬአለሁ አላልከኝም ነበር?»

- «እኔ የተማርሁት ለjury ማግባቢያ የሚያገለግለኝን ክፍል ብቻ እየመረጥሁ ነው:: የቀረውን ለቴዎሎጃን ትቼዋለሁ:: - ማነው እባክዎ ይህ የድንጋይ ጠራቢ ልጅ የሚሉት?»

- «ሶቅራጢስ፣ ሶቅራጢስ፣ ሶቅራጢስ» አለ ፀሐዩ ድምፁን ከፍ አድርጎ:: ወዲያውም እንዲህ ሲል ቀጠለ:: «ሶቅራጢስን መምህሬ እንዲሆን የመረጥሁበት ምክንያት ከርሱ ተማሪ ከPlato ለመወዳደር ፈልጌ አይደለም:: ይህ እንደማይቻል አውቃለሁ:: ግን አንድ የሚቻል ነገር አለ::

ይህንንም ብጭሩ መግለጥ እፈልጋለሁ:- ይህ የድንጋይ ጠራቢ ልጅ ደስተኛ አልነበረም:: ስለዚህም ድንጋይ መጥረቡን ትቶ ለሕይወቱ ፍጽምና (fulfillment) ሊሰጠው የሚችል ነገር ምን እንደሆነ ለማወቅ መጠያየቅ ጀመረ:: ከርሱ ቀደም ብለው የሳይንስ ፈላስፎች የሚባሉት እንደ Democritus እና እንደ Anaximenes ያሉት አዋቂዎች ስለመዋቅረ ዓለም (Universe) ያቀረቡትን አሳብ ተመራመረ:: ሞት የማይደፍራቸው (immortal) የሚባሉትን ከUripides, ከAristophanes, ከSophocles የደረሱትን የግሪክ ሥነ ጽሑፎች አነበበ:: ከXenophon, ከHerodotus, ከThucydides የተጻፉትን ታሪኮች መረመረ:: በጊዜው የሚገኙትን ምሁራን የሚባሉትን ሁሉ አነጋገረ:: ግን እርሱ የሚፈልገውን ማግኘት አልቻለም:: ስለዚህ ቢጨንቀውና የሚያደርገውን ቢያጣ አንድ ቀን ከጓደኛው ከChaerophon ጋራ Dolphie Oracle የሚባለውን ትንቢት ተናጋሪ ለማየት ሄደ:: ከማናቸውም ይልቅ የእኔን ልብ የማረከው፣ «ማን መሆንህንና ምን እንደምትፈልግ ተናገር» ተብሎ በተጠየቀ ጊዜ ሶቅራጢስ የሰጠው መልስ ነው:: እርሱ እንዲህ አለ:- «እኔ የአቴኑ ሶቅራጢስ ነኝ:: አንድ ነገር ብቻ አውቃለሁ:: ይኸውም ምንም የማላውቅ መሆኔን ነው::»

በዚህ ጊዜ ፀሐዩ ዓይኖቹን ቀና አድርጎ ወደመንበረ ሲመለከት የመንበረ መስተሐልይ በሌላ አሳብ የተያዘ መስሎ ስለታየው፤ «የምለውን ታዳምጣለህ?» ብሎ ጠየቀው:: መንበረም «አዎ፣ እያዳመጥሁ ነው» ሲል መለሰ::

- «መቼም እናንተ ጠበቆች ሁሉን እናውቃለን ስለምትሉ፣ የሶቅራጢስን ፍልስፍና አትጠራጠሩትም:: ቢሆንም ለዚህ ለሶቅራጢስ ንግግር የዶልፋይ ትንቢት ተናጋሪ ያለውን ላጫውትህ:: በጣም ቁም ነገር ያለው ነው:- "Gnothi Seauton" እነዚህ ሁለት ቃላት ናቸው:: የሶቅራጢስን ሕይወት አመራር በፍጹም የለወጡት::»

- «እነዚህ ቃላት ግሪክኛ ይመስሉኛል:: ትርጓሜያቸው ምንድነው?»

- «'ራስህን እወቅ' ማለት ነው» አለ ፀሐዩ::

- «እኔ ይሄም ምክር ነው እያልኩ በሞያዬ ስኰራራ ዝንጥልጥሉን አውጥተው የምይዙትን አስጠኝ እኮ! ምን እንድሆን ነው የሚፈቅዱት? መጽሐፍ ቅዱስን ገፋ አድርጌ ተምሬ እንደ Billy Graham ሰባኪ ልሁን?»

- «ሶቅራጢስ እኮ የሕግ ትምህርት አይኑር አላለም። የርሱ ጥያቄ "Tó ti?" ነው።»

- «እንደገና የማይገባኝን የግሪክ ቋንቋ አመጡብኝ። "Tó ti?" ምንድነው?»

- «አሁን አንተ ያልከው ነዋ!»

- «አሁን እኔ ምን አልኩ?»

- «Tó ti ማለት ምንድነው? አላልከም? ሶቅራጢስም እንደዚሁ ነው የሚጠይቀው። በርሱ ፊት አንድ ነገር ተናግሮ ማለፍ አይቻልም። ምን ማለትህ ነው? ብሎ ይወጥርሃል። ለምሳሌ ሕግ ተምሬአለሁ፣ ጠበቃ ነኝ ብለሃል። ሕግ ምንድነው? ጠበቃ ምንድነው? ብሎ ይጠይቅሃል። ከትምህርት ቤትህ ባጠናኸው «ዴፊኒሽን» መሠረት መልሱን በቀላሉ ሰጥተህ መገላገል አትችልም። ያንተ መልስ ሌላ ያልጠበቅኸው ጥያቄ ያስከትላል። መልሱ ጥያቄ፣ - ጥያቄው መልስ እየወለደ በመወዛገብ ከቆየህ በኋላ፣ በመጨረሻው የምትናገረውን ምንም የማታውቅ፣ - ተምሬያለሁ ብለህ የምትኩራበት ሁሉ፣ አበይኖ (sense) የሌለው ከንቱ የቃል ድግምት መሆኑን እርሱ እንዲነግርህ አያስፈልገውም። አንተው ራስህ ታገኘዋለህ። Socratic irony የሚባለው የአጠያየቅ ዘዴ አስገራሚ ነው። ያን ጊዜ ነው እውነትን ፈልገህና ፈልፍለህ ለማግኘት የምትችለው።»

- «Socratic irony የሚሉት እኛ ጠበቆች Cross examination የምንለውን ነው?»

- «አይደለም። Socratic irony ውነትን ለመመራመሪያ ያገለግላል። Cross examination ግን ምሥክሮችን ለማደናበሪያ ጠበቆች የፈጠሩት ዘዴ ነው።»

- «እርስዎ የጠበቆችን እውቀት ያለልክ አራከሱት። እንግዴህ የእውቀት መጀመሪያና መጨረሻ አላውቅም ማለት ነው እንዴ?»

- «ያለጥርጥር። ውነትን የሚፈልጉ ሁሉ ምንም አናውቅም የሚሉ ናቸው።»

መንበረ ወደወለሉ አቀረቀረና ራሱን በእጁ ደገፍ አድርጎ ለጥቂት ጊዜ ካሰበ በኋላ «የሚሉት ነገር በፍጹም ሊገባኝ አልቻለም» አለ።

- «ነገሩ ለማንም ግልጽ መሆን አለበት። ሁለት መንገዶች ከፊትህ

ተዘርግተዋል። ባንድ ጊዜ በሁለቱም መንገዶች መሄድ አትችልም። አንዱን መምረጥ አለብህ። የምትመርጠውም ወዴት ለመሄድ እንደምትፈልግ አረጋግጠህ ከወሰንህ በኋላ ነው፡-

፩ኛ/ ሕግ አዋቂ ነኝ፣ ጠበቃ ነኝ እያልክ በመገበዝ ራስህንና ለሎቹንም ሰዎች እያታለልህ ለመኖር ትፈልጋለህ? ያለጥርጥር ይህ ለኑሮህ ሥጋዊ ምቾትን ይሰጥሃል፡- ብዙ ገንዘብ ታተርፋለህ፣ ሰዎች ያከብሩሃል፣ ይፈሩሃልም።

ወይም

፪ኛ/ እንደድንጋዩ ጠራቢ ልጅ «አንድ ነገር ብቻ አውቃለሁ፤ ይኸውም ምንም የማላውቅ መሆኔን ነው» ብለህ ድንቁርናህን አምነህ ውነትን ለማግኘት መመራመር ትፈቅዳለህ? ይህ መቸም መስዋዕትነትን ይጠይቃል። ከሁሉ አስቀድሞ፡- ከጥቂቶች ውነተኞች ሰዎች በቀር፡- አብዛኞቹ ይጠሉሃል፣ ይንቁሃል፣ ያሳጡሃል። እንግዲህ ምርጫው ያንተ ነው። በዚህ ጉዳይ የኢትዮጵያ ሶቅራጢስ የምላቸው የአባቴ የቅኔ መምህር የነበሩት አለቃ ዘዮሐንስ የተቀኙትን ቅኔ ልንገርህ፡-

መወድስ

<u>ከልዔተ</u> ፍናወ ሰእመ ረከበ፣ ኢየሐውር ነግድ በእሉ ፍናወ ቃላቱ፤
ወኢይከል ገብር እንዘ አሐዱ ውእቱ፣
ከመ ይቅንይዎ አጋዕዝት ክልዔቱ።
ባሕቱ እምክልዔሆሙ፣ አሐዱ ያፈቅር፣ ወይትኤዘዞ እስከነሞቱ።
<u>ሰብእሰ</u> እንዘ ኢሖረ በፍኖተ ልማድ ዝንቱ፣
ክልዔሆሙ ዓለማተ የሐሥሥ በሕይወቱ።
ባሕቱ ሀውክ በኀበ ሖረ ፍኖቱ
እስመ ፍኖተ ነፍስ ለባሕቲታ ወፍኖተ ሥጋ ለባሕቲቱ።

- «በግሪክኛ ከጠቀሱት ይልቅ ይህ የአገሬ ቅኔ ልቤን ጠለቅ አድርጎ ነክቶታል። አባቴ መሪጌታ ኪሩቤል ቅኔ አዋቂ ነው። የርሱ አባት አለቃ ክንፉ ደግሞ ፳ ዓመት ሙሉ ቅኔ አስተምረዋል። ስለዚህ ቅኔ ከደሜ ጋር በመላው ሰውነቴ የሚዘዋወር እውቀት ስለሆነ፣ አሁን የአለቃ ዘዮሐንስን ቅኔ ሲጠቅሱ በጣም ደስ አለኝ» አለ መንበር እየሳሳቀ።

- «ይኸውልህ አሁን በደንብ እየተዋወቅንና እየተጣጣምን መሄድ

ልንጀምር ነው። ያንድ አገር ሰዎች በአንድ አገር መወለዳቸው ብቻ አይበቃም። ይህን የመሰለ ሐሪሶታዊ (cultural) ቅርስ አብረው ሲፋተቱ የበለጠ ይግባባሉ፣ ይከባበራሉ፣ ይተሳሰባሉ፣ አንድነታቸውንም ያጠነክራሉ። ለምሳሌ the beastly man እያልኩ የምጠራው የሥጋ ወንድም አለኝ። በደርጎች ፕሮፓጋንዳ ተለውጦ የአገሩን ባህል ሲንቅ እንዲህ አይደለም። ለርሱ ይህ ሥልባኔ መስሎ ታይቶታል። አሁን ከኔ ጋር ዓይን ላይን መተያየት አንችልም። ምክንያቱም በባህላዊ ወይም በመንፈሳዊ ረገድ የጋርዮሽ የምንለው ምንም ነገር ስለሌለን ነው። ደርግ በአገራችን ላይ ከፈጸማቸው በደሎች አንደኛው የኢትዮጵያ ሕዝብ በረዢም ዘመናት ውስጥ የአንድነታቸው መሠረት ሆኖ የቆየውን ታሪካዊ የባህል ቅርሳቸውን እንዲያጡ ማድረጉ ነው። - አሁን በጭውውታችን ከግሪኩ ሶቅራጢስ የተነሣነውት ወደኢትዮጵያዊው ሶቅራጢስ ለመድረስ ነበረ። ጉዞዬን ያላንዳች ችግር ፈጽሜ እነሆ ካሰብኩበት ደርሻለሁ። አሁን ሌላ ቀጠሮ ስላለኝ ትቼህ በመሄዴ አዣናለሁ። ግን ብዙ ሳንዘገይ ተፈላልገን እንደምንገናኝ በሰፊው እንደምንጨዋወት አልጠራጠርም። የምንነጋገረው አያሌ ነገር አለ።»

ፀሐዩ ይህን ካለ በኋላ ሁለቱም በልብ ሙቀትና በገጽ ፈገግታ እጅ ለእጅ ተጨባበጠው ተሰነባበቱ።

ምዕራፍ ፲፬

የበጋው ወራት አልፎ የመፀው (autumn) ክፍል ዓመት ስለተተካ አየሩ ቀዝቀዝ እያለ መሄድ ጀምሯል። እንዲሁም የዛፎቹ ቅጠል እየጠወለገ ደርቆ ከመርገፉ በፊት በልዩ ልዩ ቀለማት አጊጦ ይታያል።

-. «ግማሹ ብጫ፣- ግማሹ ቀይ፣- ግማሹ አረንጓዴ፣- ግማሹ አደይ፣- ግማሹ ሰማያዊ፣- ግማሹ ጽጌረዳዊ፣-... በጣም አስገራሚ ትርኢት!!!»

ዕለቱ ሰኞ ነው። አቶ ፀሐዬ መንክር ጧት ተነሥቶ አንሶስያት (walk) ሲያደርግ አንዳንድ ጊዜ ቆም ብሎ እየተገላመጠ የዛፎቹን ውበት በመመልከት ይደሰት ነበር። የክፍለ ዓመታት መለዋወጥ በሥነ ፍጥረት ላይ ያለውን ኃይለ አሥምሮ (influence) እያሰላሰለ እጅግ ተደነቀ። አንሶስዎቱን ሲጨርስ ደግሞ ወደ ቤተ መጻሕፍት ሄዶ ጋዜጦችን ሲያነብ አርፍዶ ነበር። እኩለ ቀን ሲሆን በአቅራቢያው ከሚገኝ ሬስቶራንት ምሳውን ከበላ በኋላ ለእረፍት ወደመኖሪያው ተመለሰ። - ፀሐዬ ከምሳው ለጥቆ እንቅልፍ አስለምዷል። እግረ መንገዱን ሲያልፍ ከፖስታ ሳጥኑ ውስጥ ብዙ ደብዳቤዎች አግኝቶ ነበር። አብዛኞቹ የንግድ ቤት ማስታወቂያዎች ስለሆኑ ከጥራጊ መጣያ ቅርጫት ውስጥ ወረወረና ፬ የግል ደብዳቤዎች ብቻ ይዞ ከወንበሩ ላይ ተቀመጠ። ከደብዳቤዎቹ አንዱ በአንቬሎፑ ላይ የላኪው አድራሻ የለበትም። ግን የፖስታው ማኅተም ከኢሊኖይስ እስቴት እንደተላከ ያመለክታል። አንቨሎፑ ደበብ ያለ ጽጌረዳዊ ቀለም አለው። በአራቱ ማዕዘናት ደግሞ ለጌጥ ሲባል የሐረግና የፍሬዎች ዘለላ ሥዕል ተደርጎበታል። አድራሻው የተጻፈው ጥርት ባለ ቄንጠኛ የእጅ ብዕር ነው። «ይህ ካንዲት ወይዘሮ የተላከ መሆን አለበት» አለ ፀሐዬ። ወዲያው በችኮላ አንቬሎፑን ከፍቶ ደብዳቤ ቢፈልግ ማግኘት አልቻለም። ግን በጉልህ ፊደል የተጻፈ አንድ የግጥም ሰሌዳ ይዟል፡-

ለመላው ፍጥረት ነው የሚያበራው ፀሐይ፣
ብቅ ባለ ጊዜ ከምሥራቁ ሰማይ።
እንደኔ ያለ ሰው ልበ ቀናተኛ፣
መፍጠር ቢችል ኖሮ ልዩ መገናኛ፣

በምሥጢረ ጥበብ ከፀሐዩ ጋራ፣
የቀረውን ትቶ ለኔ ብቻ ያብራ፣
ብሎ ይህን ቢያስብ ይነወራል ወይ?
ውነቱን ሳትሰውር ንገረኝ ፀሐይ።

ሚሚ

ፀሐዩ ይህን ግጥም ሲያነብ በጣም ተንኳሽ (provocative) ሆኖ ስላገኘው ወዲያው ወዲያው ፈጥኖ ዓይኖቹን ዘጋ። ይኸውም መስተሐልዩን ሰብስቦ ለማሰብ ሳይሆን በትኩሳት የሚቃጠለውን ጭንቅላቱን በጨለማ ውስጥ ዘግቶ ለማቀዝቀዝ፣ በዚህም አኳኋን በትርርታ (excitement) የተቀሰቀሰውን ስሜቱን ለማረጋጋት ነው። እንዲሁም በአልጋው ላይ ተዘርሮ ማናቸውንም ነገር በእንቅልፍ አጥቦ ለመገላገል ሞክሮ ነበር። ግን አልቻለም። «ውነቱን ሳትሰውር ንገረኝ ፀሐይ» የሚለው ቃል ድቅን ይልበታል። «ውነቱ ግልጽ ነው» አለ ፀሐዩ ለብቻው እያርጉመጉመ። በጣም ተጨንቋል።

ለእንደዚህ ያለ ፈተና መድኃኒት ነው ሲል መርጌታ ሥዩም የተባለ የትምህርት ቤት ጓደኛው (አሁን መነኩሶ ጳጳስ ሆኗል) አጫውቶት የነበረውን አስታወሰ። ይኸውም በቀዝቃዛ ውሀ እኩል ሰዓት ሙሉ መጠመቅ ነው። ግን ባለመታደል ፀሐዩ በቀዝቃዛ ውሀ መጠመቅ ያለልክ ይፈራል። በልጅነቱ ተስቦ የሚሉት በሽታ አሞት በነበረ ጊዜ አባቱ ከእንጦጦ ኪዳነ ምሕረት ጠበል ወስደው ለጟቀን ያጠመቁትን ሲያስታውስ ያንቀጠቅጠዋል። በፍርሀት ምክንያት አልጠመቅም እያለ ያስቸግር ስለነበረ ሁለቱ ወንድሞቹና አባቱ በመረዳዳት እየታገሉ እጆቹን የውጥር ይዘው ከጠበሉ አሸንዳ በታች ከሚገኘው ጠፍጣፋ ድንጋይ ላይ በግድ አስቀምጠው «ዋይ! ዋይ! ዋይ!» እያለ ሲጮህ አጥምቀውታል። ከአሸንዳው የሚወርደው ጠበል ያለልክ ቀዝቃዛ ነበር። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የቀዝቃዛ ውሀ ጥምቀት ያለልክ ይፈራል። ግን በጣም የሚያስገርመው በዚያን ጊዜ ፀሐዩ ሐኪም ሳያይ፣ መርፌ ሳይወጋ፣ pills ሳይውጥ በቀዝቃዛ ውሀ ጥምቀት ብቻ ከተስቦ በሽታው በጟቀን ውስጥ ድኖ ወደቤቱ መመለሱ ነው። የዛሬው ዘመን ሰዎች ምናልባት Superstition ይሉት ይሆናል። ግን በምንም ዓይነት ስም ቢጠሩት ልዩነት አያመጣም። የሚፈልገው ዋናው ነገር ከበሽታው መዳን ብቻ ነው። ይህ ብቻ አይደለም። ፀሐዩ ከበሽታው ድኖ ወደቤቱ ሲመለስ፡-

እንዳሁኑ ጊዜ የሆስፒታልና የሐኪም bills እየተከታተሉ ተጨማሪ ራስ-ምታትና የደም ብዛት ሊያመጡበት አልቻሉም ነበር።

ፀሐዩ ከአልጋው ላይ ቁጭ ብሎ ማሰብ ጀመረ። ለምንድነው ሚሚ ይህን የመሰለ ተንኳሽ ግጥም ጽፋ የላከችልኝ? ሲል ራሱን ጠየቀ። ለዚህም ጥያቄ ከራሱ ያገኘው መልስ ልዩ ልዩ ነው። ብቻውን እንዲህ ሲል አርጉመጉመ:-

፩ - ሚሚ ሰብአዊ ድካሜን ልትፈትንና በእኔ እየሳቀች ራሷን ልታጫውት ይሆናል። መቸም የዛሬዎቹ ሴቶች በወንድ ማላገጥ ያስደስታቸዋል። ጭናቸውን አጋልጠው ሲሄዱ ወንድ የተመለከታቸው እንደሆነ sexual harassment ነው ብለው ይከሱታል። አይገርምም?

፪ - ሚሚ ውነተኛ ፍቅር አድሮባት እንደሆነ ማን ያውቃል?

፫ - ሚሚ እንዲያው የግጥም አጻጻፍ ሙከራ ማድረጓ ይሆናል።

፬ - ምናልባት ሌላ ሰው በሚሚ ስም ሊያታልለኝ ይሆን?» አለ።

ግን ምንም እንኳ በዚህ ምክንያት ልቡ ቢሸበርና የሚይዘው ነገር ቢጠፋበት፣ ለሚሚ ወይም ለአባቷ ለአቶ መሐሪ ደብዳቤ ሊጽፍ አልፈቀደም። እንዲያውም ዝም ማለትን መረጠ።

በመካከሉ አንድ ወር ካለፈ በኋላ እንደገና በፖስታ ሳጥኑ ውስጥ አንድ አንቬሎፕ አገኘ። አሁንም ላኪው ስሙንና አድራሻውን አልጻፈም። ግን የተላከው ከኢሌኖይ እስቴት መሆኑን የፖስታ ቤቱ ማኅተም ይገልጣል። ፀሐዩ አንቬሎፑን ለመክፈት ሠጋ። «ደህና አርፌ ሰንብቼ ነበር። እንደገና ያቺ ሚሚ ያረፈውን ልቤን ለመበጥበጥና ለማስጨነቅ ያደረገችው ፕላን ሳይሆን አይቀርም» ሲል አርጉመጉመና አንቬሎፑን ሳይከፍት ለጅቀን ያህል አቆየው። ግን «አሁን ደግሞ ሚሚ ምን ዓይነት ተንኳሽ ግጥም ጽፋ ይሆን?» እያለ ለማወቅ የወሬ ጉጉት ስሜቱ ሥቃዩን አሳይቶት ነበር። «ከፍቼ ላንበው? ወይም ቀድጄ ልጣለው?» ሲል እያወላወለ አያሌ ጊዜ አሰበ። በመጨረሻው ቀዳዶ መጣልን መረጠና አንቬሎፑን ሳይከፍት ሸረካከተው። ግን ብዙ አልዘገየም። የተሸረካከተውን ወረቀት ከተጣለበት እየፈለገና እየለቀመ ማገጣጠም ጀመረ። ይህ ብዙ ሰዓት ፈጅቶበታል። የተጻፈው በእንግሊዝኛ ነበረ። እንዲህ ይላል:-

Heart! We will forget him!
You and I, tonight!
You may forget the warmth he gave,
I will forget the light!
When you have done, pray tell me
That I may straight begin!
Haste! Lest while you are lagging
I remember him!

ፀሐዩ ይህን «ፖዬም» ከዚህ ቀድሞ እንዳነበበው ትዝ አለውና «የት ነው ያገኘሁት?» እያለ ያስብ ጀመረ። «ኻ- ኻ- ኻ- ገባኝ፤ አሁን ገባኝ» አለ በቻውን እየሳሳቀ። «ይኸማ የEmily Dickenson ፖዬም ነው። ከተደረሰ ፩፻ ዓመታት አልፈዋል። ግን ሚሚ እንዴት በረቀቀ አኳኋን ልትጠቀምበት ቻለች?» ሲል አደነቀ። «ለካ ታላላቅ ቅኔዎች ለዘለዓለም ሕያዋን (immortal) ናቸው የሚባሉት ባለቅኔዎች የሚገልጡት አሳብ «ዩኒቬርሳል» ስለሆነ ነው! በአንድ ሰው ስሜት ብቻ አይወሰንም። የመላውን የሰው ልጅ ልብ አገናኝቶ በአንድነት እንዲነዝር ያደርገዋል።»

ኤሚሊ ዲክንሰን በዚህ ፖዬም የገለጠችው ምንድነው? የመጀመሪያውንና የመጨረሻውን ሐረጎች ስንመለከት የአፍቃሪዎች ልብ ያለበትን ጭንቀትና፦ ይልቁንም ፍላጎቱን ለማስደሰት ያልቻለ እንደሆነ፦ ከፍቅር ስሜት ነፃ ለመሆን የሚያደርገውን ትግል፣ ፍርሀት፣ ማመንታትና መወላወል ያመለክታሉ። We will forget him! ካለች በኋላ I remember him! አለች ኤሚሊ። ፀሐዩ በነዚህ ሐረጎች ላይ አተኩሮ ካሰበ በኋላ «ማፍቀር ያስደስታል እንጂ እንዲህ ያስጨንቃል እንዴ?» ሲል ራሱን ጠየቀ። በዚህ ጊዜ ነው ከዚህ የሚለጥቀውን ጉባኤ ቃና ዘርፎ ለሚሚ አባት ለአቶ መሐሪ ሊልክላቸው ያሰበው። በቅኔው ፀሐዩ በራሱ የደረሰበትን ተጸብእት ለመግለጥ ሞክሯል፦

እፎኑ ነአምር አፍቅሮተ ልብ ሠናይ፣
እስመ ለአሐዱ ትፍሥሕት ወለካልዑ ሥቃይ።

በአማርኛ አቅራቢያ ትርጓሜው፦

እንዴት ይገባናል የፍቅር ጨዋታ
ላንዱ ሥቃይ ሲሆን ለሌላው ደስታ።

ፀሐዩ ለጉባኤ ቃናው መሸኛ የሚከተለውን ደብዳቤ ጻፈ:-

የተወደዱ አቶ መሐሪ፤ ምንም እንኳ ከርስዎ ከሰማሁ አያሌ ጊዜ ቢያልፍ በሰላምና በጤና እንዳሉ ተስፋ አደርጋለሁ። ሁልጊዜ አስብዎታለሁ። ግን ደብዳቤ ሳልጽፍልዎ ብዙ ስለዘገየሁ ይቅርታ ያድርጉልኝ። ምክንያቱም:- ውነቱን ልናዘዝ:- ስንፍና ነው። እርስዎ ደብዳቤ ባይጽፉ የሚበቃ ምክንያት አለዎት:- ሥራ ይበዛብዎታል። ለወደፊቱ እኔም ስንፍናዬን አሸንፌ፣ እርስዎም ከሥራዎ ሰዓት ትንሽ ቆጠብ አድርገው፣ እጅግ ቢያንስ በሳምንት አንድ ጊዜ በደብዳቤ እንድንገናኝ ተስፋ አለኝ። አሁን ይችን አጭር ደብዳቤ ለመጻፍ አጋጣሚ የሰጠኝ ከዚህ ጋር የተያያዘው ጉባኤ ቃና ነው። ቅኔው የጥንት ይመስለኛል። ግን የባለቅኔውን ስም ለማግኘት ሞክሬ ስላቃተኝ የርስዎን እርዳታ ለመጠየቅ ግድ ሆነብኝ። እባክዎ ለሚሚ ሰላምታዬን ያድርሱልኝ።»

ፀሐዩ በደብዳቤው «ቅኔው የጥንት ይመስለኛል» ያለው ውሸቱን ነው። በጠቅላላው ደብዳቤው የተጻፈው ለመገናኛ ምክንያት ለመፍጠር እንጂ ስለቅኔው ደራሲ ለማወቅ አይደለም። የቅኔው ደራሲ ማን እንደሆነ ያውቃል። - ራሱ ፀሐይ ነው። ይህን የመሰለውን ዘዴያማ አቀራረብ እንግሊዞች white lie ይሉታል።

አቶ መሐሪ ይህ ደብዳቤ ሲደርሳቸው ለልጃቸው ለሚሚ ስላሳዩዋት በጣም ተገረመች። የፀሐዩ ደብዳቤ እርሷ ለጻፈችለት ግጥም:- ቀጥተኛም ባይሆን:- ተዘዋዋሪ መልስ እንደሆነ ተገንዝባዋለች። «አነጣጥሬ የተኩስኩት የፍቅር ግጥም እንደ Aphrodite ቀስት የፀሐዩን ልብ አብስሎ ወግቶታል!» አለች በልቧ። ወዲያውም «እስቲ ቅኔውን ይተርጉሙልኝ» ብላ አባቷን ጠየቀች። ትርጓሜውን ስትሰማ ከት ብላ ሳቀችና፣

- «የቅኔው ደራሲ ማነው?» ብላ ጠየቀች።

- «እኔ አላውቅም፣ አቶ ፀሐይም ይህንኑ ነው የጠየቁት» አሉ አቶ መሐሪ።

- «እኔ አውቀዋለሁ» አለች ሚሚ እየሳሳቀች።

- «ማነው? ማን ይባላል?» አሉ አቶ መሐሪ በመገረም ሚሚን እየተመለከቱ።

ሚሚ የንግግሯን ድምፅ ከዋዛ ወደቁም ነገር ለወጥ አደረገችና «ለምን አቶ ፀሐይ የሚመጣው ሳምንት መጨረሻ እዚህ መጥተው ከኛ ጋራ እንዲያሳልፉ አይጋብዟቸውም? እግረ መንገዳቸውን ስለመጽሐፋቸው (<u>አማን በአማን</u>) ብዙ የሚያብራሩልኝ ነገር አለ። እንዲሁም ስለ <u>እፎኑ ነአምር</u> ደራሲ መነጋገር ትችላላችሁ» አለች።

ፀሐዩ ያቶ መሐሪ ግብዣ ሲደርሰው ተጻብእት ያለው ድብልቅ ስሜት በልቡ ተፈጠረ። ባንድ በኩል ግብዣውን ቢቀበል ጥሩ ጊዜ ለማሳለፍ አጋጣሚ መሆኑ ደስ ብሎታል። በሌላው በኩል ደግሞ የሚሚን ዓይኖች ለማየት በጣም አፍሯል። ስለዚህ «ልሂድ፣ ወይም ልቅር?» እያለ በማወላወል ከአሳቡ ጋር ሲታገል፣ Hypolita Taine የተባለው የፈረንሳይ ታሪክ ጸሐፊ i'dée máitress እያለ የሚጠራው ነገር ትዝ አለው። ይኸውም ሰው ሕይወቱን በቈራጥነት ለማንቀሳቀስ የሚያስችለው የተፈጥሮ ኃይል ነው። ፀሐዩ «የኔን ሕይወት በኃይል የሚነዳው idée máitress ምንድነው?» ብሎ ራሱን ጠየቀ። መችም መልሱን በቀላሉ ማግኘት አስቸጋሪ ነው። በSigmund Freud አስተሳሰብ idée máitress ሥምረተ ሥጋ (sex) ነው። Friedrich Nietzche ግን የሥልጣናዊ ኃይል መፍቅድ (will to power) ብሎታል። ፀሐዩ የነዚህን ታላላቅ ፈላስፎች አስተሳሰብ በጥንቃቄ ከመረመረ በኋላ ከሁለቱም ጋራ አልተስማማም። «እኔ በራሴ በራሴ መልሱን አግኝቻለሁ» አለ። ግን ይህ ያገኘው መላስ ምን ዓይነት እንደሆነ እስካሁን ድረስ ገልጦ ለሌሎች በቃልም ሆነ በጽሑፍ አላስረዳም።

ፀሐዩ ወደአቶ መሐሪ የግብዣ ደብዳቤ ተመለሰና እንደገና ደጋግሞ ካነበበው በኋላ በጤና አመካኝቶ ለመሄድ አለመቻሉን አስታወቀ። ለወደፊቱም በጠቅላላው ከሰዎች ጋራ ያለውን ግንኙነት ለማጥበብ ቆርጧል። የሠራኝን ጌታ የምገናኝበት ጊዜ ስለደረሰ መደራጀት አለብኝ ይላል። ምናልባት የርሱ idée máitress ይህ ይሆን?

ሕመሙን ገልጦ የአቶ መሐሪን ግብዣ ለማክበር የማይችል መሆኑን ፀሐዩ ከጻፈ ፲ ቀን ያህል ሆኖታል። አንድ ቀን ከጧቱ ፬ሰዓት ተኩል ግድም ቁርሱን በልቶ ሻይ እየጠጣና ጋዜጣ እያነበበ ሳለ የአፓርትመንቱ ደወል አቃጨለ። ግን በሩን ፈጥኖ አልከፈተም። አስቀድሞ ቀጠሮ የሰጠው ሰው

ካልሆነ በቀር በድንገት ከአፓርትሜንቱ የሚመጣውን ሰው ሁሉ አይቀበልም።

ደወሉ እንደገና ደጋግሞ አቃጨለ። አሁንም ፀሐዬ በሩን መክፈት አልፈቀደም። ፭ደቂቃዎች አለፉ። ለልማዱ ድንገተኛ ጠያቂዎች ይህን ያህል ጊዜ አይጠብቁም ነበር። ሁለትና ሦስት ጊዜ ደውለው በሩ ካልተከፈተላቸው፡- «ባይኖር ይሆናል!» ብለው ይሄዳሉ። የአሁኑ ጠያቂ ግን ፀሐዬን አስገነገነው። ማን እንደሆነ ለማወቅ በመዝጊያው መጋጠሚያ ስንጣቂ አሾልቆ ለማየት ሞክሮ ነበር። ግን አልቻለም። - ደወሉ ማቃጨሉን ቀጠለ። - ያሰለች ነበር።

- «Who is this?» ሲል ፀሐዬ በቁጣ ድምፅ ጠየቀ።

- «እኔ ነኝ አቶ ፀሐዬ፣ ይክፈቱልኝ፤ ውጭው በጣም ብርድ ነው። አልቻልኩትም» የሚል አሳዛኝ ቃል ሰማ። ድምፁ የሴት ነው። ግን ማን እንደሆነች ስሟን አልሰጠችም። እርሷ እንዳለችው በውነትም ውጭው በጣም ብርድ ነበር። አንዲት ሴትን ከውጭ በብርድ ላይ አቁሞ መጠያየቅ የሚገባ መስሎ ስላልታየው በሩን ወለል አድርጎ ከፈተው።

- «አቶ ፀሐዬ፣ አቶ ፀሐዬ፣» ብላ እየጮኸች ሚሚ ክንዶቿን አንገቱ ላይ ጠመጠመቻቸውና ጉንጮቹን እያገላበጠች ሳመችው። «እኔ የሕመምዎን ደብዳቤ ካነበብሁ ጀምሮ እንቅልፍ አጥቼ ነው የሰነበትሁት። ከነገ ዛሬ እንደተሻላቸው ያሰሙናል እያልኩ ስጠባበቅ ዜናዎ ፈጽሞ ስለጠፋብኝ ዛሬ ማለዳ ተነስቼ በባቡር ወደርስዎ ለመምጣት ቆረጥሁ። እንደማይዎት ከሆነ የተሻለዎት ይመስላል። ታዲያ ምነው እባክዎ ቢጽፉልን!!»

- «ይቅርታ አድርጊልኝ ሚሚ! ከዛሬ ነገ እጽፋለሁ እያልኩ፣ ሳላስበው በድንገት ቀለብሽኝ» አለ ፀሐዬ እየተርበደበደ። «ለብርዱ፡- እባክሽ፡- አንድ ኩባያ ትኩስ ሻይ፡- ከኬክ ጋራ ላምጣ!- ክሬም ላድርግበት?»

- «የለም! የለም! - ባዶ ሻይ ብቻ ይበቃል። ክብደት እየጨመርሁ ስለሄድሁ መጠንቀቅ አለብኝ» አለች ሚሚ።

- «አንቺ ፈጣሪሽ በሜትር እየለካ የቀረጸሽ፣ በግሪኮች አፈታሪክ (legend) እሌኒ እየተባለች የምትጠራውን እመቤት ትመስሊያለሽ። አካሌ ከበደ እያልሽ መጨነቅ የለብሽም። ይህ የዛሬው ዘመን "fashion" ሴቶችን ሁሉ ነፍስ ቢሶች አድርጎ የተፈጥሮ ውበታቸውን ሲገፋቸው ማየት

እንዴት ያሳዝናል! ዓይኖቻቸው በኩል ተደልዘው፣ ፊታቸውና ከንፈሮቻቸው በ«ሚከአፕ» ተለስነው፣ ጠጕራቸው በ«ዊግ» ተሸፍኖ፣ አካላቸው በአጥንትና በጂማት ተፍገርግሮ ሳያቸው እንደ ባዕረ ሞት ያስፈራሩኛል። የወንድነቴንም ትኩስ መንፈስ ያቀዘቅዙታል። አንቺ እንዲሁ ፈጣሪሽ እንደሠራሽ የተፈጥሮ ውበትሽን ጠብቀሽ መገኘት አለብሽ» አለ ፀሐዬ ሞቅ ባለ አነጋገር።

- «እርስዎ አሁን እንዳለሁ ብሆን ይወዳሉ?» ስትል ጠየቀች ሚሚ።

- «እንዴታ! ምን ተጠርጥሮ!» አለ ፀሐዬ በማጋነን።

- «እንግዲያውስ የርስዎን ምክር እከተላለሁ። እርስዎን ካስደሰተዎ እኔ ለሌላው ምን ግዴታ አለብኝ?»

- «ምን ማለትሽ ነው?» አለ ፀሐዬ በመገረም።

- «አማን በአማን የተባለውን መጽሐፍዎን እየመላለስሁ አነበዋለሁ። እርስዎ እንዳሉት ሞት «ሪአሊቲ» ነው። ደግሞም የእግዚአብሔር ትክክለኛ ፈታሒነት የሚታወቀው በሞት መሆን አለበት። ባለጸጋ ወይም ደሃ፣ ኃይለኛ ወይም ደካማ፣ ብልህ ወይም ደንቆሮ፣ መልከ መልካም ወይም መልከ ጥፉ ብሎ አይለይም። ሁሉም ጉዟቸው ወደሞት ነው። ግን ሰዎች ሞትን ይፈራሉ። - እኔም ራሴ! -ሞትን በጣም እፈራለሁ። መጽሐፍዎን ካነበብሁ በኋላ ከፍርሀቴ እድናለሁ ብዬ አስቤ ነበር። ግን አልተቻለም። እንዲያውም ፍርሀቴን አባሰብኝ። ስለዚህ ማነው ሞትን የማይፈራ ብዬ ስመራመር የአማን በአማን ደራሲ መሆን አለባቸው ብዬ እርስዎን አሰብሁ። ዓይኖችዎን ማየትና ንግግርዎን መስማት ብቻ ሊነገር የማይቻል የመንፈስ ሰላምና ወሰን የሌለው የልብ ደስታን ሊያካፍሉ ይችላሉ። ስለዚህ እኔ ከርስዎ የምማረው ብዙ ቁም ነገር እንዳለ ተረድቼአለሁ» አለችና ሚሚ ገና ንግግሯን ሳትጨርስ እንባ አነቃትና ታለቅስ ጀመር።

ፀሐዬ በጣም ደነገጠ፣ አዘነም። ወደሚሚ ቀረብ ብሎ እንባዋን በመሐረሙ እየጠራረገ ግንባሯን ሳም አደረገና፣ «ሚሚ፣ አይዞሽ አትፍሪ!» አላት።

- «እኔም እኮ ስለዚህ ነው የርስዎን አረጋጊ ድምፅ ለመስማት የምፈልገው!» አለች ሚሚ በእንባ የታጠበውን ፊቷን ፈገግ አድርጋ ፀሐዬን እያየች።

- «ለምንድነው ሞትን የምንፈራው? ምክንያቱን አጣርተን ማወቅ

አለብን:: እኔ <u>አማን በአማን</u> የተባለውን መጽሐፌን ከመጻፌ በፊት ለዚህ ጥያቄ አጥጋቢ መልስ ይገኝ እንደሆነ ብዬ በጥንቃቄ ተፈላለግሁ:: ግን ፍለጋዬ ወዲትም አላደረሰኝም:: አንድ ቀን በብርቱ ታምሜ ከሆስፒታል ገብቼ ነበር:: የሕመሜ ሥቃይ ጽኑ በመሆኑ፣ እኔ የምፈልገው pain-killers ከሚባሉት የመድኃኒት ቅመማ-ቅመሞች አንደኛውን አዘው እንዲያስተነፍሱኝ ነበር:: ሐኪሞቹ ግን በረዥም አስተሳሰብ ሕይወቴ የሚጠበቅበትን ዘዴ እየተመራመሩ ለጊዜው የሚሰማኝን ሥቃይ ችላ ስላሉት ሐኪሙን ጠራሁና:-

- «ዶክተር፣ እኔ ረዥም ጊዜ ለመኖር ፍላጎት የለኝም:: ደግሞስ ለምንድነው ረዥም ጊዜ የምኖረው? ለመሠቃየት? በፍጹም አልፈልግም:: እኔ እዚህ የመጣሁት አሁን የሚሰማኝን ሥቃይ የሚያቃልል መድኃኒት እንድትሰጡኝ ብቻ ነው:: አዎ፣ በዛሬው ጊዜ ሰዎች እንደ አሮጌ መኪና ልባቸውን፣ ኩላሊታቸውን... ሌላም የውስጥና የውጭ ሕዋሳቶቻቸውን እየለወጡ ረዥም ጊዜ ለመኖር ይፈልጋሉ:: እኔ ግን አልፈልግም» አልኩት:: በዚህ ጊዜ ሐኪሙ ምን ያደረገ ይመስልሻል? «ሕይወቱን የማጥፋት ስሜት ስላለው Psychiatrist ቢመረምረው መልካም ነው» የሚል አሳብ አቀረበና ሳልወድ በግድ ወደመስተሐልይ ሐኪም ወሰዱኝ:: በጣም ተቈጥቼ ነበር:: በዚያን ጊዜ: - ይህ ቀጣዩ ይመስለኛል:- የሕመሜን ሥቃይ ድራሹን አጠፋውና በፍጹም ደህና ሆንኩ:: አሁን የሚሰማኝ ቁጣ ብቻ ሆነ: - ብርቱ ቁጣ! የመስተሐልዩ ሐኪም (psychiatrist) በምቹ ካውች ላይ አስቀመጠኝና:- «ምንድነው የሚያምህ?» ብሎ ጠየቀኝ::

- «ዶክተር፣ ምንም የሚያመኝ ነገር የለ:: አሁን የሚሰማኝ ቁጣ ብቻ ነው:: እናንተ የመስተሐልይ ሐኪሞች በደቂቃ የምታስከፍሉት ምን ያህል እንደሆነ ሰምቻለሁ:: እኔ ከሁሉ አስቀድሞ:- በመታደል የመስተሐልይ በሽታ የለብኝም:: ስለዚህ የናንተን እርዳታ አልጠይቅም:: ከዚህም በቀር የናንተን ዋጋ ለመክፈል ችሎታ የለኝም:: ግን ጊዜ ካለዎት አንድ የፍልስፍና ጥያቄ ልጠይቅዎት በወደድሁ ነበር:: ይኸውም ዋጋ እንደማያስከፍሉኝ ቃል የሰጡኝ እንደሆነ ነው» አልኩት:: ዶክተሩ ሳቅ አለና «ልትጠይቅ ትችላለህ» አለኝ::

- «የሆስፒታሉ ሐኪም ወደርስዎ የላከኝ «እድሜዬ እንዲረዝም

አልፈልግም ስላልኩት መስተሐልዩ (mind) ትክክል አይደለም ብሎ በመገመት ነው:: እድሚያቸው እንዲረዝም የማይፈልጉ ሰዎች በትክክል አያስቡም የሚባልበት ምክንያት ምንድነው? ዘመናዊው ሳይንቲስት እድሜን የሚያስረዝም መድኃኒት አገኘሁ ብሎ የሚያስፎክረውስ ምንድነው? የሰው ልጅ እድሜው በረዘመ መጠን ሥቃዩ እየበዛ መሄዱን አያውቅምን? ለምሳሌ የዛሬውን ዘመን አዕሩግ (aged persons) ሕይወት እንመልከት:: ፩ኛ/ በድካም ምክንያት እንደሚገባ ራሳቸውን ለመርዳት አይችሉም:: ፪ኛ/ ብቸኛነት በጣም ያስጨንቃቸዋል:: ፫ኛ/ ልጆቻቸው እንኳ አይጠይቋቸውም:: ፬ኛ/ ልዩ ልዩ የዕርግና ደዌ በየጊዜው ያጠቃቸዋል:: ሐኪሞች ይረዷቸዋል የሚባለው ልባቸው እየመታ ደማቸውን በየሥሮቻቸው ለማዘዋወርና እድሚያቸውን ከቀን ወደቀን ለመቀጠል ብቻ ነው:: ይህ ሥቃያቸውን ከማስረዘም በቀር ምን ዋጋ አለው? ከዚህ ሁሉ በሰላም አርፈው ከዚህ ዓለም ጭንቀት ቢገላገሉ አይሻላቸውምን? መቸም ሞት አማን በአማን እንደሆነ እናውቃለን:: reality ማለቴ ነው:: ታዲያ ለምንድነው ከሞት ለመሸሽ የምንሞክረው? ጥንታዊ የግዕዝ ባለቅኔ እንዲህ አለ:-

እንዘ ተድላ ዓለም ነኃሥሥ
ወእንዘ ንትሚነይ ክብረ፣
ሞት ይወስደነ ወያወርደነ መቃብረ::

(ሐኪሙ በግዕዝ የጠቀስሁትን ቅኔ ሰማና ትርጓሜውን ጠየቀኝ:: እኔም በእንግሊዝኛ ተረጐምሁለት:: በፊቱ ላይ እንደተመለከትሁት ምንም "impress" ያደረገው አልመሰለኝም:: አይፈረድበትም:: በኔና በርሱ መካከል እንደግድግዳ የቆመው የሐረሶት ገደብ (cultural barrier) ለመግባባት አልረዳንም::) ሐኪሙ ጥያቄዎቼን ከሰማ በኋላ እንዲህ አለ:-

- «ጥያቄዎችህ ብዙ ናቸው:: እኔ ሐኪም እንጂ ፈላስፋ ወይም ፖዬት አይደለሁም:: ስለዚህ ልመልስልህ አልችልም:: ግን ላንተ አንድ አጭር ጥያቄ አለኝ:: አሁን አንተ እንደምትለው ሞትን የማትፈራ ከሆነ፣ ለምን ወደሆስፒታል ስትሮጥ መጣህ? - ሞትን ከመኝታ ቤትህ ተንጋለህ እያቃሰትህ ለምን አልጠበቅኸውም?» አለ ሐኪሙ ዓይኖቹን ጠምዘዝ አድርጎ በመዘበት እየሳሳቀ::

- «እኔ ከሆስፒታል የመጣሁት ከሞት ለመደበቅ አይደለም። ግን የሕመሜ ሥቃይ ስለጸናብኝ ሥቃዩን ለማደንዘዝ ይቻል እንደሆነ ከሐኪሞች እርዳታ ለመጠየቅ ብቻ ነው። አሁን እነሆ፦ በመቈጣቴ ምክንያት ይመስለኛል፦ ሥቃዬ ድራሹ ጠፋ። ምንም ሥቃይ አይሰማኝም» አልኩት።

- «ኦርጋኒክ የሆነ በሽታ ስለሌለብህ ነው ሥቃዩ የጠፋው። ቁጣ ከሥቃይ አዳነኝ የምትለውን «ቴዎሪ» አልቀበልም። ግን ሳይኮሎጅካል ችግር እንዳለብህ መመልከት ችያለሁ» አለ ዶክተሩ።

- «ሳይኮሎጂካል ችግር የሌለበት ማነው? እርስዎ ራስዎ፦ ምንም ሐኪም ቢሆኑ፦ ሳይኮሎጂካል ችግር እንዳለብዎት አልጠራጠርም። ግን መድኃኒቱ ምንድነው? አዳኙስ ማነው?» ብዬ ወጥሬ ያዝኩት።

- «እኔ ከዚህ በፊት እንዳንተ ያለ ተሟጋች ሰው አላጋጠመኝም» አለና ሐኪሙ ሰዓቱን ይመለከት ጀመር። «ብዙ ሰዓት አጠፋን። የሚመጣው ሳምንት እንደገና አይሃለሁ። ለዛሬው ይህ ይበቃል። - insurance policy አለህ?» አለ።

- «ለምንድነው insurance policy የሚጠይቁኝ?»

- «ስለዛሬው ቪዚት bill ለመላክ ነዋ! አንተው ራስህ መክፈል ትችላለህ?»

- «ዶክተር፣ "Hippocratic oath" በተባለው ያምናሉ?»

- «እንዴታ! ታዲያ ምን አጉደልኩ?» አለ ዶክተሩ ፊቱን ጠቈር አድርጎ።

- «ምንም የሕክምና አገልግሎት ሳይሰጡ ዋጋ መጠየቅ ... ብዬ ገና ንግግሬን ሳልጨርስ ሐኪሙ መዝጊያውን ከፍቶ በሩን አሳየኝ» አለ ፀሐዩ ጥርሶቹን ገልጦ በመረረ አሳሳቅ።

ሚሚ ታሪኩን በመገረም ከሰማች በኋላ «ኸረ ስለሞት ምን አለ?» ብላ ጠየቀች።

- «ስለሞት ምንም የሚያውቀው ነገር ያለ አይመስልም። ግን እርሱ ብቻውን አይደለም። ሰዎች ስለሞት ባላቸው ያንገት በላይ (Superficial) አስተያየት ሲዘብቱ አለቃ ተክለ ጻዮን የተባሉ ታላቅ ኢትዮጵያዊ ምሁር የተቀኙትን ቅኔ ልንገርሽ፦

መወድስ

ሞተ ዘካርያስ አብ በአፍቅሮ ወልዱ፤
ወሞተ የዋህ አቤል በአፍቅሮ ብእሲት ከንቱ፤
አፍቅሮተ ብእሲት ወወልድ እስመ ቀታሊ ነፍስ ውእቱ።
በምንት ጻዕሙ ለዮሐንስ ሞቱ?
በገዳም እንዘ አልቦቱ፣
ብእሲት ወወልድ እስመ ውስተ ገዳም ንብረቱ።
ወልድሰ ወብእሲት እመ ይትረከቡ ሎቱ፣
እምድኅነ ከመ ሙሴ ወከመ ዳዊት በእሉንቱ።
አፍቅሮተ ብእሲት ወወልድ ከመ ኢንእመን ባሕቱ፣
ሞተ ሰናከሬም በውሉዱ ወኃጕለ ሳምሶን በብእሲቱ።

ይህ ዓይነት ቅኔ የመነኩሴ ፍርድ እየተባለ ይጠራል። ምክንያቱም ፍሬ ነገሩን ትቶ በቅርንጫፍ ወዲያና ወዲህ ስለሚወላውል ነው» አለ ፀሐዩ።

- «እስቲ እባክዎ ይተርጉሙልኝ» ብላ ሚሚ ጠየቀች።
- «ከቤትሽ ስትመለሽ አባትሽን ጠይቂያቸው። ይተረጉሙልሻል።»
- «እኔ እንግዲህ ወደቤቴ አልመለስም» አለች ሚሚ በቁም ነገር።
- «ምን? ምን?» ሲል ፀሐዩ ጠየቀ በድንጋጤና በመገረም።

ሚሚ የግራ ጉንጯን በግራ እጇ ደገፍ አድርጋ በትካዜ ወለሉን እየተመለከተች ዝም አለች። ምንም መልስ አልሰጠችም።

ፀሐዩ፡- ናሁ ተፈጸመ ማኅሌተ ቅኔ።

ሚሚ፡- ባጭሩ ማለቁን አልወደድኩም እኔ።

A MODEL FOR WORLD GOVERNMENT
BY
BERHANOU DINKE

To memory of my beloved father, Like-Tebebt Dinke, who taught me to live simply and unpretentiously. Were it not for his admonishing guidance to refrain from indulging too much in ease and material comfort I would have lost my faith in Providence and especially during this critical period of my life would have shrunk from facing the hard realities of human existence.

CHAPTER VII
WORLD GOVERNMENT

In the first chapter of this book I have already indicated my intention of discussing the possibility of establishing a world government similar to the federal system of the United States of America. The search for world government, of course, is not now to anyone interested in world problems. The best minds from Dante Aleghieri .o Emanuel Kant, including some modern political scientists, have been grappling with the subject.

Those of us who have learned through history about the destruction of many civilizations and witnessed in our own time the misery of men as a result of war, must realize that it is not enough to lay the blame on a Kaiser or a Fuehrar. We are also bound to address ourselves to the general problem in order to uncover the real causes of war and prescribe, if we can, an effective remedy.

We all recognize that the question is not as easy as it appears to be.

Several elements are involved. In the first place there is no agreement among scholars as to what is the main source of war. Some Freudian psychologists maintain that there are two powerful urges in man, creative and destructive. One they call "libido," and the other "mortido," or the death instinct. The libido energy, according to them, is responsible for furthering friendship and love among men, while the death instince promotes the opposite, i.e., war against man himself. Some theologians, however, have proposed a different view about war. They say that it is the punishment of God for the sins committed against Him. Some social scientists, on the other hand, believe that war is the product of economic needs and the consequent competition to satisfy them.

Each of these authorities has his own suggestion on how to solve the problem. Fortunately these suggestions, instead of being contradictory, often complement each other. For example, if the theologians recommend purity of heart and love toward fellow men, this advice does not conflict with the ideas of some social scientists who urge cooperation among nations instead of selfish competition.

Though it is hardly conceivable to avoid individual quarrels for one reason or another, there is no reason to give up hope of putting an end to the curse of war by diligently working on the root of the problem. This effort, of course, requires good faith and active participation of all nations of the earth.

Men have conducted certain experiments by forming international institutions which, they believe, will serve as instruments for keeping the peace of the world. So far we have observed the

performance of both the League of Nations and the United Nations. If they have any peace-keeping usefulness at all, it is only because they have provided a forum for all nations to meet in a specially designated place to discuss problems of common interest. As far as their effectiveness in dealing with the cause of war in concerned, we see only failure to meet the challenge of the times.

Some people want us to believe that the United Nations has had outstanding success in preventing war. The fact is that the worst of all wars in the history of mankind has been fought for ten years while the United Nations has acted as if nothing were happening. It is true this Indochina war has not acquired the title of "world war."

5 September 1972

His Excellency, Berhanou Dinke
78 North Main Street
Oronon, Maine 04473
My dear Mr. Abassador:

Your recent gift to this library of your book, I stand alone is acknowledged with appreciation as a welcome addition to our political science collection.

This publication will be most useful to our faculty and students in their studies.

Very truly yours,

This book is the most stimulating work for those who keenly appreciate the Ethiopian Literature-both Geiz and Amharic. They must have it.

Dr. A. Mellese

After reading Albo Zemed, I felt I should ask you to organize and conduct a seminar on Ethiopian Literature.

Seyum Wolde-Ab

ዋጋ 12.00